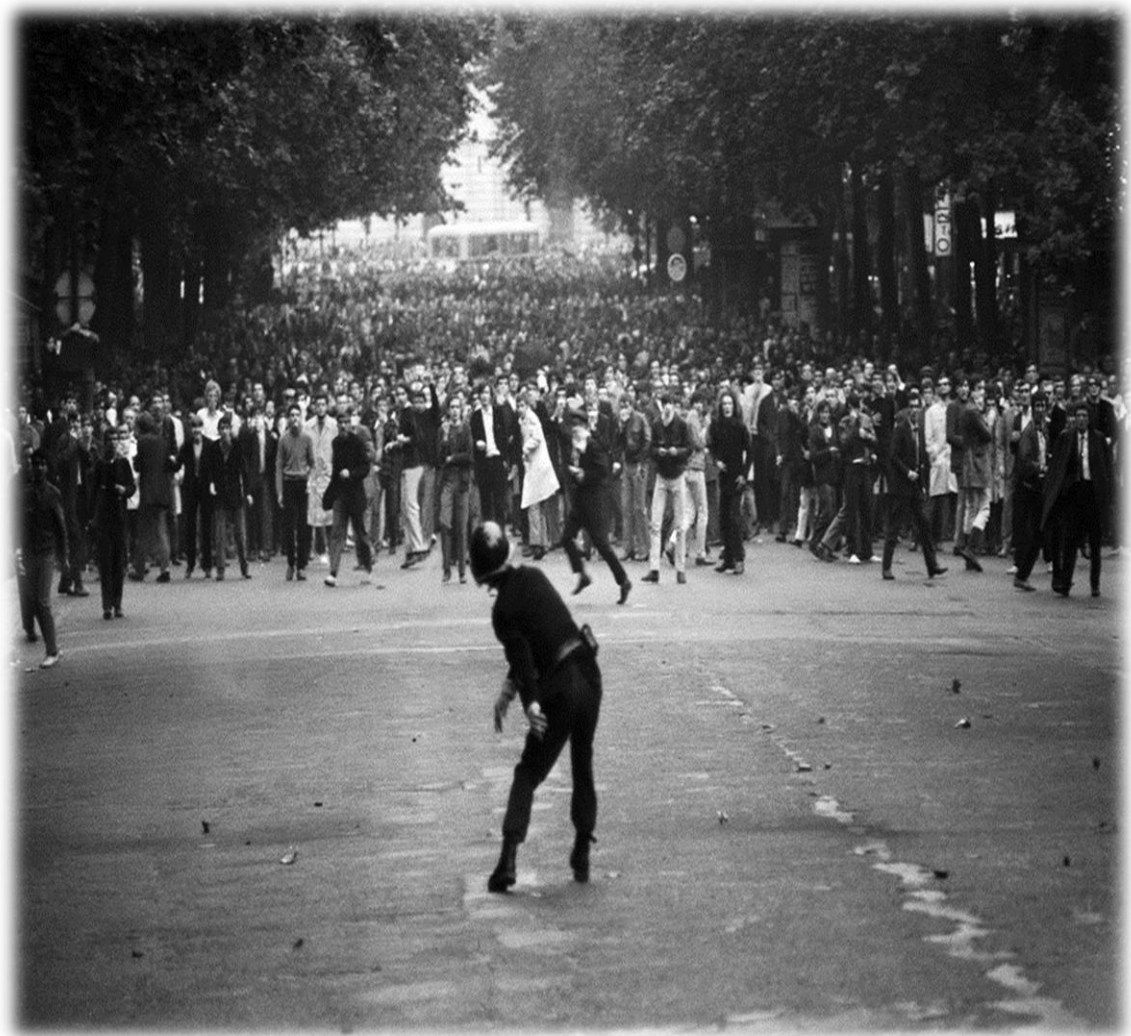

Πάντειο Πανεπιστήμιο κοινωνικών και πολιτικών επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας
Π.Μ.Σ Κοινωνιολογίας
Κατεύθυνση: Κοινωνικός Αποκλεισμός και Μειονότητες
Διπλωματική εργασία
Επιβλέπων Καθηγητής: Μελετιάδης Χάρης
Τζελάτης Βασίλης
Α.Μ: 3310Μ011

Η Εξέγερση του Μάη του 1968 στη Γαλλία και το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού

Αθήνα 2013

Περιεχόμενα

1.Εισαγωγή.....	4
2.1 Παρουσίαση της Γαλλικής κοινωνικής πραγματικότητας του 1968...	5
2.1.1 Η Γαλλική Οικονομία.....	5-7
2.1.2 Ο ρόλος του Γκωλικού καθεστώτος.....	7-10
2.1.3 Η Γαλλική Εργατική Τάξη.....	10-15
2.2 Το εκπαιδευτικό σύστημα.....	16-23
2.3 Το κλίμα πριν την εξέγερση.....	23-28
3.1 Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού στο Δυτικό Κόσμο.....	29-33
3.2 Ευάλωτες κοινωνικά ομάδες.....	34-37
4. Τα σημαντικότερα γεγονότα και ο χαρακτήρας της εξέγερσης	
4.1 Οι απαρχές του κινήματος και το κίνημα της «22 Μάρτη».....	38-40
4.2 Η Μάχη του Καρτιέ Λατέν.....	40-43
4.3 Καταλήψεις σε εργοστάσια και πανεπιστήμια.....	43-46
4.4 Η Γενική Απεργία.....	46-48
4.5 Οι κινήσεις της κυβέρνησης για τον τερματισμό της κρίσης και ο ρόλος των Συνδικάτων.....	49-55
5. Τι ήταν τελικά ο Μάης.....	56-64
6. Επίλογος-Συμπεράσματα.....	65-66
7. Βιβλιογραφία.....	67-69

Σκοπός και στόχος της μελέτης

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η ανάλυση και παρουσίαση εξέγερσης του Μάη του 68 στη Γαλλία καθώς και του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού ως επιστημονικού διακυβεύματος. Το κύριο ερευνητικό ερώτημα που πραγματευόμαστε είναι η ύπαρξη σχέσης ανάμεσα στον κοινωνικό αποκλεισμό και την εξέγερση, καθώς και στις αιτίες που οδήγησαν σε αυτήν. Προκειμένου να διερευνήσουμε το παραπάνω θα παρουσιάσουμε τη Γαλλική κοινωνική πραγματικότητα της εποχής, τα ίδια τα γεγονότα της εξέγερσης καθώς και την επιστημονική συζήτηση πάνω στον κοινωνικό αποκλεισμό. Ένα επιπλέον ζήτημα με το οποίο θα ασχοληθούμε είναι η πολιτική και πολιτισμική σημασία του Μάη και η επιρροή του στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες.

Μεθοδολογία

Η μέθοδος την οποία ακολουθήσαμε προκειμένου να ερευνήσουμε τα παραπάνω ήταν η βιβλιογραφική αναζήτηση μέσα από δευτερογενείς κυρίως πηγές.

Λέξεις κλειδιά: Μάης 68, εξέγερση, Ντε Γκωλ, Πομπιντού, Γαλλία, φοιτητές, εργατική τάξη, γενική απεργία, καταλήψεις, Σορβόνη, Παρίσι, κοινωνικός αποκλεισμός, ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, μετανεωτερικότητα.

1.Εισαγωγή

. Η παρούσα εργασία έχει ως κεντρικό της θέμα την εξέγερση που σημειώθηκε στη Γαλλία το Μάιο-Ιούνιο του 1968. Σκοπός της είναι να διερευνήσει τη σχέση της με το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού.

Αναφορικά με την ίδια την εξέγερση ως ιστορικό φαινόμενο, ή κατά μία άλλη άποψη ως συμβάν (Μπαντιού, 1992) θεωρούμε ότι παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Έχουν μεσολαβήσει μόλις τέσσερις δεκαετίες από το 1968 και ακόμα θα λέγαμε ότι τα γεγονότα δεν έχουν αναλυθεί σε όλο το βάθος και τη σημασία που τους αναλογεί. Γεγονότα που δεν περιορίζονται μόνο στο Γαλλικό έδαφος που αποτέλεσε τόπο της μεγαλύτερης γενικής απεργίας που έχει γνωρίσει μέχρι σήμερα η Ευρώπη, τουλάχιστον από το β' παγκόσμιο πόλεμο και έπειτα, αλλά περιλαμβάνουν και δίνουν χαρακτήρα σε μια ολόκληρη περίοδο συγκρούσεων και αναταραχών σε παγκόσμιο επίπεδο. Δε θα μπορούσε φυσικά να αποτελεί στόχο της παρούσας εργασίας η καταγραφή και ανάλυση όλων όσων συνέβησαν τις δεκαετίες 1960-1970, ωστόσο δε μπορούμε να παραβλέψουμε την αναφορά σε αυτά και τη σχέση τους με το Γαλλικό Μάη όπως και με την ίδια την εποχή.

Η ανάλυση και παρουσίαση των γεγονότων του Μάη στα πλαίσια μιας πτυχιακής εργασίας αποτελεί από μόνη της μια ιδιαίτερη πρόκληση για έναν ερευνητή ενώ εμπεριέχει και πάρα πολλές δυσκολίες. Δυσκολίες που έχουν να κάνουν με την ίδια τη φύση του θέματος το οποίο πραγματευόμαστε, καθώς είναι αρκετά ευρύ, ενώ το διαθέσιμο υλικό χαρακτηρίζεται από περισσότερο δημοσιογραφικό χαρακτήρα κάτι που δυσκολεύει μια επιστημονική μελέτη. Σε κάθε περίπτωση πάντως πρόκειται για ένα πολύ ενδιαφέρον αντικείμενο κάτι που μαρτυρούν οι πάρα πολλές αναφορές σε αυτό, καθώς και οι κατά καιρούς επιθέσεις που έχει δεχθεί (Ξενάκη, 2008:6).

Σχετικά με το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού, θα αναφερθούμε στο χαρακτήρα και την ποιότητα της επιστημονικής συζήτησης γύρω από αυτό, ένα ζήτημα που απασχολεί ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες τους κοινωνικούς επιστήμονες. Επίσης θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε την όποια σχέση του με το Μάη του 68', όσο φυσικά δύσκολο και αν είναι να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα. Εξ' άλλου η όλη ενασχόλησή μας με τα παραπάνω ζητήματα περισσότερο έχει ως στόχο να ανοίξει και να επεκτείνει τον επιστημονικό διάλογο παρά να καταλήξει κάπου.

2.1 Παρουσίαση της Γαλλικής κοινωνικής πραγματικότητας του 1968

Στο παρόν κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια όσο το δυνατόν πιο πλήρη εικόνα της Γαλλικής κοινωνίας του Μαΐου του 1968 και των χρόνων που προηγήθηκαν της εξέγερσης. Σε ποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της Γαλλικής κοινωνίας θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε τις αιτίες που οδηγούν σε ένα τόσο σημαντικό γεγονός όπως αυτό στο οποίο αναφερόμαστε;

2.1.1 Η Γαλλική οικονομία

Η Γαλλική οικονομία μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, όπως σχεδόν και το σύνολο της δυτικής οικονομίας ακολούθησε το δρόμο της ανάπτυξης. Ειδικά μετά το 1959 η θεαματική της ανάπτυξη την κατατάσσει στη δεύτερη θέση των πιο ανεπτυγμένων βιομηχανικά χωρών, πίσω μόνο από τις Η.Π.Α, με τους ρυθμούς ανάπτυξης να φτάνουν έως και το 7% στα τέλη της δεκαετίας του 1960 (Miotti-Sachwald, 2004:11-12). Ενδεικτικός της οικονομικής ανάπτυξης της Γαλλικής οικονομίας είναι ο παρακάτω πίνακας:

Πίνακας 1.

Μέσος ρυθμός ανάπτυξης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σύμφωνα με τον Ο.Ο.Σ.Α τα έτη 1950–2000 (%)

	1950–9	1960–73	1973–9	1979–90	1990–9
Γαλλία	4.6	5.8	2.8	2.5	1.6
Γερμανία	8.6	4.4	2.3	2.0	2.1
Ηνωμένο Βασίλειο	3.0	3.2	1.5	2.1	1.9
Ιταλία	5.5	5.3	2.6	2.5	1.2
Η.Π.Α	3.5	3.9	2.6	2.6	2.7
Ο.Ο.Σ.Α	5.1	4.7	2.6	2.6	2.5

Πηγή: (Dormois,2004: 18)

Η οικονομική ανάπτυξη της Γαλλικής οικονομίας βασίστηκε στο πλάνο του Jean Monnet (1888-1979) το οποίο εκπονήθηκε το Νοέμβριο του 1946 και περιελάμβανε δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις σε τομείς όπως τα ανθρακωρυχεία, την ηλεκτρική ενέργεια, το χάλυβα και τα γεωργικά μηχανήματα. Η συνολική χρηματοδότηση από το Γαλλικό κράτος είχε υπολογιστεί σε 2 δισεκατομμύρια Φράγκα, με το 49% αυτής να χρησιμοποιείται σε ανακατασκευές από τις ζημιές λόγω του πολέμου. Το νέο αυτό μοντέλο παραγωγής ήρθε σε αντίθεση με τον πρότινος συντηρητικό τρόπο αναπαραγωγής του Γαλλικού κεφαλαίου ενώ στηρίχτηκε στο παράδειγμα της Γερμανικής επιχειρηματικότητας και της βοήθειας που προερχόταν από το σχέδιο Marshall. Η όλη λογική του σχεδίου Marshall σε ό,τι αφορά στην Γαλλική οικονομία ήταν να ενισχύσει την παραγωγικότητα και τις επενδύσεις μέσω πακέτων οικονομικής βοήθειας, κάτι που θα οδηγούσε σε ανάπτυξη και αύξηση της κατανάλωσης, επιβεβαιώνοντας έτσι το νόμο προσφοράς και ζήτησης. Η Γαλλία ήταν η δεύτερη πιο ωφελούμενη ευρωπαϊκή χώρα, πίσω μόνο από την Αγγλία από το σχέδιο Marshall (Lynch,1997:48). Επισημώς η βοήθεια που προσφέρθηκε από τις Η.Π.Α μέσω του προγράμματος ανάκαμψης της οικονομίας, τα έτη 1948-1952 όταν και έληξε έφθασε τα 2 δις δολάρια, ενώ περιελάμβανε κυρίως τρόφιμα, καύσιμα, πρώτες ύλες και μηχανήματα. Μέχρι τα μέσα του 1950 η Γαλλική βιομηχανία είχε φθάσει σε ρυθμούς ανάπτυξης που είχε να επιτύχει από το 1850, ενώ οι δείκτες παραγωγής το 1949 είχαν φθάσει στα επίπεδα του 1929 (τα υψηλότερα δηλαδή του μεσοπολέμου). (Paul F. State,2011: 297-298).

Ως συνέπεια της συγκέντρωσης κεφαλαίου επήλθε μετασχηματισμός στις κοινωνικές τάξεις, ιδιαίτερα στον αγροτικό τομέα. Η εξέλιξη της τεχνολογίας και η χρήση προηγμένων μεθόδων παραγωγής σε σχέση με το παρελθόν ευνόησε στην πραγματικότητα τις μεγάλες αγροτικές μονάδες σε βάρος των μικροϊδιοκτητών, μεγάλο μέρος των οποίων προλεταριοποιήθηκαν πυκνώνοντας τις γραμμές των εργατών. Ενώ πριν τον πόλεμο οι αγρότες αποτελούσαν το 30% του πληθυσμού αμέσως μετά ο αριθμός αυτός είχε πέσει στο 10%, ακολουθώντας περαιτέρω καθοδική πορεία. Παρότι η πληθυσμιακή κινητικότητα από την ύπαιθρο στις πόλεις είχε ξεκινήσει από τη δεκαετία του 1840, αναφερόταν σε ένα σχετικά χαμηλό πληθυσμιακό αριθμό μέχρι τη μεταπολεμική περίοδο και την ανάπτυξη που

ακολούθησε. Οι μετακινήσεις πληθυσμών στα αστικά κέντρα συνέπιπταν με περιόδους οικονομικής άνθισης, ενώ περιορίζονταν σε περιόδους κρίσης όπως εκείνη της δεκαετίας του 1930. Κατά τα έτη 1921 έως 1936 περίπου 80.000 άνθρωποι μετακινούνταν από το ύπαιθρο στις πόλεις κάθε χρόνο ενώ τα έτη 1946-1973 ο αντίστοιχος αριθμός έφανε τις 135.000 το χρόνο. Τα πρώτα τριάντα μεταπολεμικά χρόνια ο αριθμός των ατόμων που απασχολούταν στη βιομηχανία είχε τετραπλασιαστεί σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα, φθάνοντας τα 8.3 εκατομμύρια το 1973, χρονιά της πετρελαϊκής κρίσης.(Dormois, 2004:86-87).

2.1.2 Ο ρόλος του Γκωλικού καθεστώτος

Στην περίοδο την οποία εξετάζουμε έχει αφήσει ανεξίτηλα τα σημάδια του ο συγκεντρωτικός τρόπος διακυβέρνησης από το Σαρλ Ντε Γκωλ(1890-1970) .

Η άνοδος του Ντε Γκωλ στην προεδρία της πέμπτης Γαλλικής δημοκρατίας (2/6/1958) ήταν σε μεγάλο βαθμό απότοκο των ηττών που είχε υποστεί ο Γαλλικός στρατός στην Ινδοκίνα (1954) αλλά κυρίως της κρίσης που προέκυψε από την Αλγερινή επανάσταση (1954-1962). Η κρίση στην Αλγερία φαινόταν να φθάνει σε οριακό σημείο λόγω του πραξικοπήματος. Προκειμένου να εκτονωθεί η κατάσταση ο Ντε Γκωλ φάνταζε μια αξιόπιστη λύση για τον τερματισμό της κρίσης. Έτσι στις 29 Μαΐου κλήθηκε να σχηματίσει κυβέρνηση. Τα παραπάνω γεγονότα σήμαναν το τέλος της 4^{ης} Γαλλικής δημοκρατίας (1946-1958) και την αρχή της 5^{ης}(1958-1969)υπό την ηγεσία του Στρατηγού Ντε Γκωλ.

Ο τρόπος άσκησης της εξουσίας στην 5^η Γαλλική δημοκρατία όπως ανακοίνωσε ο Ντε Γκωλ στις 4 Σεπτεμβρίου του 1958 περιελάμβανε ένα συνδυασμό μεταξύ κοινοβουλευτικού και προεδρικού συστήματος. Σχεδιάστηκε έτσι ώστε να ενισχύσει την εκτελεστική εξουσία, χωρίς ωστόσο τον περιορισμό της ευθύνης του νομοθέτη. Οι νομοθετικές εξουσίες μειώθηκαν, οι βουλευτές δε μπορούσαν να υπηρετήσουν ως υπουργοί ενώ οι κοινοβουλευτικές συνεδρίες περιορίστηκαν σε έξι μήνες το χρόνο. Οι κοινοβουλευτικές ολομέλειες δε μπορούσαν να ανατρέψουν υπουργούς με την ίδια ευκολία που γινόταν στις δύο προηγούμενες δημοκρατίες. Ο πρωθυπουργός επέλεγε τα μέλη του υπουργικού συμβουλίου και ο πρόεδρος τα διορίζε, γεγονός που τον καθιστούσε το επίκεντρο της εκτελεστικής εξουσίας με ενισχυμένες και πιο ανεξάρτητες δυνάμεις. Το νέο σύστημα τελικά επικυρώθηκε από

τους ψηφοφόρους στις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 1958 με ποσοστό 80%, παρά τον αγώνα κομμουνιστών και σοσιαλιστών οι οποίοι φοβόνταν πως ο νέος τρόπος διακυβέρνησης είχε κατασκευαστεί έτσι ώστε να καταστήσει αδύνατη την όποια πιθανότητα είχε η αριστερά να διεκδικήσει την εξουσία αφού προσέδιδε στο πολιτικό σύστημα τη σιγουριά που του έλλειπε σε άλλες εποχές. Το νέο σύστημα είχε κατασκευαστεί έτσι ώστε να εμποδίσει τους πολιτικούς αντιπάλους της κυβέρνησης να πετύχουν εκλογικές νίκες αντίστοιχες με κείνες του 1936 που έφερε την αριστερά στην εξουσία μέσω του λαϊκού μετώπου. Το λαϊκό μέτωπο σχηματίστηκε ως συμμαχία δυνάμεων της αριστεράς, δηλαδή του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος, του Σοσιαλιστικού Κόμματος ενώ σε αυτό κλήθηκε και το κόμμα των ριζοσπαστών, ένα αστικό δημοκρατικό κόμμα υπό την ηγεσία του Νταλαντιέ. Ο σκοπός δημιουργίας του ήταν η προστασία της δημοκρατίας από τον κίνδυνο του φασισμού, αφού είχε προηγηθεί η άνοδος του Χίτλερ Γερμανική εξουσία ενώ την ίδια περίοδο η Γαλλική ακροδεξιά οργάνωνε μαζικές διαδηλώσεις με κυριότερη εκείνη της 6^{ης} Φεβρουαρίου του 1934 όταν 100.000 ακροδεξιοί επιτέθηκαν στο κοινοβούλιο. Ύστερα από μια περίοδο αναταραχών και βίαιων συγκρούσεων ανάμεσα στις αριστερές και φασιστικές οργανώσεις, το λαϊκό μέτωπο σχημάτισε κυβέρνηση με αυξημένη πλειοψηφία εκλέγοντας 378 βουλευτές σε σύνολο 598, ενώ πρωθυπουργός ορίστηκε ο Λέον Μπλουμ ηγέτης των Σοσιαλιστών και αντιπρόεδρος ο ριζοσπάστης Νταλαντιέ (Paul F. State, 2011:302-303).

Ο γκωλισμός δεν αποτελεί έναν πρωτοφανή τύπο διακυβέρνησης στην πολιτική πραγματικότητα της Γαλλίας, κάποιοι ισχυρίζονταν πως ο συγκεντρωτικός τρόπος άσκησης της εξουσίας του Ντε Γκωλ κρατάει από την εποχή του Ναπολέοντα (Πάτρικ Σίηλ- Μωρήν Μακόνβιλ, 2005:72). Σε σχέση με άλλα κράτη (Αγγλία, Η.Π.Α, Δυτική Γερμανία) η Γαλλική δημόσια διοίκηση ασκούνταν με ένα τρόπο άκαμπτο, γραφειοκρατικό και συγκεντρωτικό. Όλες οι αποφάσεις, ακόμα και οι πιο ασήμαντες, παίρνονταν στο Παρίσι.

Η αυστηρή ακαμψία των διοικητικών υπηρεσιών διαπερνά όλη τη γαλλική επαγγελματική ζωή. Πριν τη μεγάλη αναστάτωση που προκάλεσε ο Μάης οι ευκαιρίες προώθησης σε πολλούς τομείς ήταν περιορισμένες εξαιτίας της γραφειοκρατίας που διαπερνούσε σε μεγάλο βαθμό τη Γαλλική δημόσια διοίκηση. Ο τρόπος αυτός άσκησης της εξουσίας θα αμφισβητούνταν έντονα κατά τη διάρκεια της

εξέγερσης, αποτελώντας έτσι και μια από της αιτίες και διεκδικήσεις όσων πήραν μέρος σε αυτήν.

Αναφορικά με το γραφειοκρατικό τρόπο οργάνωσης της δημόσιας διοίκησης θα ήταν σημαντικό να αναφέρουμε ότι δεν πρόκειται για ένα φαινόμενο που χαρακτήριζε μόνο τη Γαλλία της περιόδου που αναφερόμαστε αλλά αποτελεί στοιχείο οργάνωσης των αστικών κοινωνιών της δύσης και της καπιταλιστικής οικονομίας. Σύμφωνα με το Max Weber η γραφειοκρατία αποτελεί *«Το πλέον ορθολογικό σύστημα κοινωνικής διοίκησης»*, καθώς η μαζική κλίμακα των σύγχρονων κοινωνικών δραστηριοτήτων καθιστά αδύνατο τον έλεγχο και την οργάνωσή τους βάση των προσωπικών σχέσεων όπως ίσχυε στις προνεωτερικές κοινωνίες. Πρόκειται για ένα μοντέλο διοίκησης πολύ σφιχτά δομημένο και ιεραρχημένο που σύμφωνα με το Weber αποτελεί την πλέον τελειοποιημένη μορφή διοίκησης, ενώ διακρίνεται σε τρία βασικά χαρακτηριστικά: α) τους τυπικούς και απρόσωπους κανόνες λειτουργίας, β) την ιεραρχική οργάνωση του προσωπικού, και γ) τον καταμερισμό αρμοδιοτήτων και ειδικοτήτων (Σεραφετινίδου, 2003:186).

Στον αντίποδα ο Marx απαντώντας κριτικά στο Hegel αναφορικά με τη θεωρία του κράτους του ασκεί κριτική διότι δεν περιλαμβάνει στην ανάλυσή του το «περιεχόμενο» της γραφειοκρατίας παρά εξαντλείται στην εμπειρική καταγραφή και δομή της. Στο σημείο που στο έργο του Hegel συναντάμε μία ανάλυση της γραφειοκρατίας ανάλογη με εκείνη που ανέπτυξε αργότερα ο Weber μπορούμε να πούμε ότι η κριτική του Marx επεκτείνεται στη βεμπεριανή και μετα-βεμπεριανή σχολή. Στο έργο του Marx συναντάμε τη γραφειοκρατία ως μορφή κυριαρχίας και άσκησης εξουσίας του κεφαλαίου στην εργασία, με άλλα λόγια ως μέσω επιβολής και ελέγχου της αστικής τάξης στην κοινωνία. Έτσι η γραφειοκρατία έχει ένα σαφή ταξικό χαρακτήρα χωρίς ωστόσο να είναι και το μόνο γνώρισμά της. Το δεύτερο σημαντικό σύμφωνα με το Marx γνώρισμα της γραφειοκρατίας είναι η τάση της να αυτονομείται από τον περιβάλλοντα κοινωνικό χώρο ως μία ξεχωριστή οντότητα διαμορφώνοντας έτσι τα δικά της συμφέροντα, τα οποία δε συμπίπτουν πάντα με τα συμφέροντα της αστικής τάξης. Σε αντίθεση με τη βεμπεριανή σχολή που θεωρεί ότι ο γραφειοκράτης είναι αποκομμένος από τα μέσα διοίκησης καθώς η θέση που κατέχει δεν αποτελεί περιουσιακό του στοιχείο ο Marx θεωρεί πως *«η γραφειοκρατία κρατά το κράτος σε αιχμαλωσία»*(Marx,1843:107-8). Για τον κάθε γραφειοκράτη η

θέση που κατέχει γίνεται αυτοσκοπός στο κυνήγι της καριέρας και της προαγωγής. Ο κρατικός μηχανισμός γίνεται για τους γραφειοκράτες μέσω επίτευξης των προσωπικών τους επιδιώξεων και φιλοδοξιών. Εκείνο που οι μεταβεμπεριανοί στοχαστές αποκαλούν δυσλειτουργίες της γραφειοκρατίας, σύμφωνα με το Marx είναι εγγενές της χαρακτηριστικό (Σεραφετινίδου, 2003:195).

2.1.3 Η Γαλλική εργατική τάξη

Η Γαλλία ήταν μια από τις χώρες του αναπτυσσόμενου καπιταλισμού στις οποίες η μισθωτή εργασία είχε κυριαρχική θέση: από το 1954 ως το 1974 οι μισθωτοί εργατοϋπάλληλοι από 62% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ανέβηκαν στο 81%. Η εργατική τάξη αυξήθηκε από 40,3% σε 44,5%, ενώ αύξηση εμφάνισαν και οι ειδικευμένοι εργάτες, που από το ένα εκατομμύριο έφτασαν στα τρία (ή 1/3 των εργατών), έναντι 1,5 εκατομμυρίου ανειδίκευτων. Σε επιχειρήσεις με πάνω από 500 άτομα δούλευαν 6 εκατομμύρια εργαζόμενοι (το 1/3 του συνόλου) και σε επιχειρήσεις με 100-500 άτομα άλλα 3 εκατομμύρια.

Την 10ετία προεδρίας του Ντε Γκωλ με μια σειρά από νόμους και διατάγματα, έγινε προσπάθεια βελτίωσης των σχέσεων εργατών και εργοδοσίας. Το διάταγμα της 7ης Ιανουαρίου 1959 είχε στόχο να προωθήσει ένα συστηματικό πλαίσιο συνεργασίας με διαμοιρασμό των κερδών ή τη συμμετοχή των εργαζομένων στην αγορά των επιχειρήσεων. Ήταν το πρώτο νομοθετικό κείμενο για τη θέσπιση μιας μορφής οικονομικής συμμετοχής. Παρέχει τη δυνατότητα , μέσω συλλογικής σύμβασης, της συμμετοχής των εργαζομένων στα αποτελέσματα της εταιρείας. Το διάταγμα του 1959, περιελάμβανε ένα ιδιαίτερο κίνητρο : το μετοχικό κεφάλαιο. Ίδρυσε τη δυνατότητα της δωρεάν διανομής μετοχών ως αποτέλεσμα μιας ενσωμάτωσης των κερδών στο κεφάλαιο που οδηγούν στη δημιουργία νέων τίτλων. Αυτή ήταν μια πρώτη φόρμουλα προώθησης της συμμετοχής των εργαζομένων.

Το διάταγμα της 17ης Αυγούστου 1967, σχετίζεται με τη συμμετοχή των εργαζομένων στα οφέλη της επέκτασης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων. Υποχρεωτικό για επιχειρήσεις με περισσότερους από 100 εργαζόμενους, το καθεστώς αυτό ανοίγει στους εργαζόμενους το έννομο συμφέρον

στα κέρδη που προκύπτουν κατά τη διάρκεια του έτους . Οι εταιρείες αυτές θα πρέπει να ωφελήσουν το προσωπικό τους με μια « συμμετοχή στα κέρδη », τα ποσά που κατανέμονται έτσι όμως θα είναι δεσμευμένα για πέντε χρόνια. Σε περίπτωση συμφωνίας, η διάταξη περιελάμβανε τέσσερις μορφές μεταχείρισης του ειδικού αποθεματικού, συμπεριλαμβανομένης της κατανομής των μετοχών της εταιρείας. Αυτή η φόρμουλα επέτρεπε ουσιαστικά, στους εργαζόμενους που συμμετέχουν στα αποτελέσματα των επιχειρήσεων τους και να γίνουν συνεργάτες τους και κατέχοντας ένα μέρος της κληρονομιάς της .

Ένα άλλο διάταγμα της 17ης Αυγούστου 1967 αφορά τη σύσταση των προγραμμάτων αποταμίευσης της εταιρείας. Προαιρετικά τα αποταμιευτικά προγράμματα της εταιρείας επιτρέπουν την αποταμίευση των χρημάτων των εργαζομένων σε ένα ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς . Η διάταξη προβλέπει ρητώς ότι η εξοικονόμηση των κερδών των εργαζομένων που διατίθενται στο πρόγραμμα αποταμίευσης της εταιρείας θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την αγορά μετοχών της εταιρείας.¹

Παρά την οικονομική ανάπτυξη και το εξελισσόμενο νομοθετικό πλαίσιο των δεκαετιών του 50' και του 60' η εργατική τάξη σε πολλές περιπτώσεις εμφάνιζε σημάδια δυσαρέσκειας. Τα κατώτερα μεροκάματα παρέμεναν χαμηλά και σε δέκα χρόνια γκωλικού καθεστώτος το χάσμα ανάμεσα στο εισόδημα των εργατών και των ανώτερων τάξεων είχε βαθύνει.

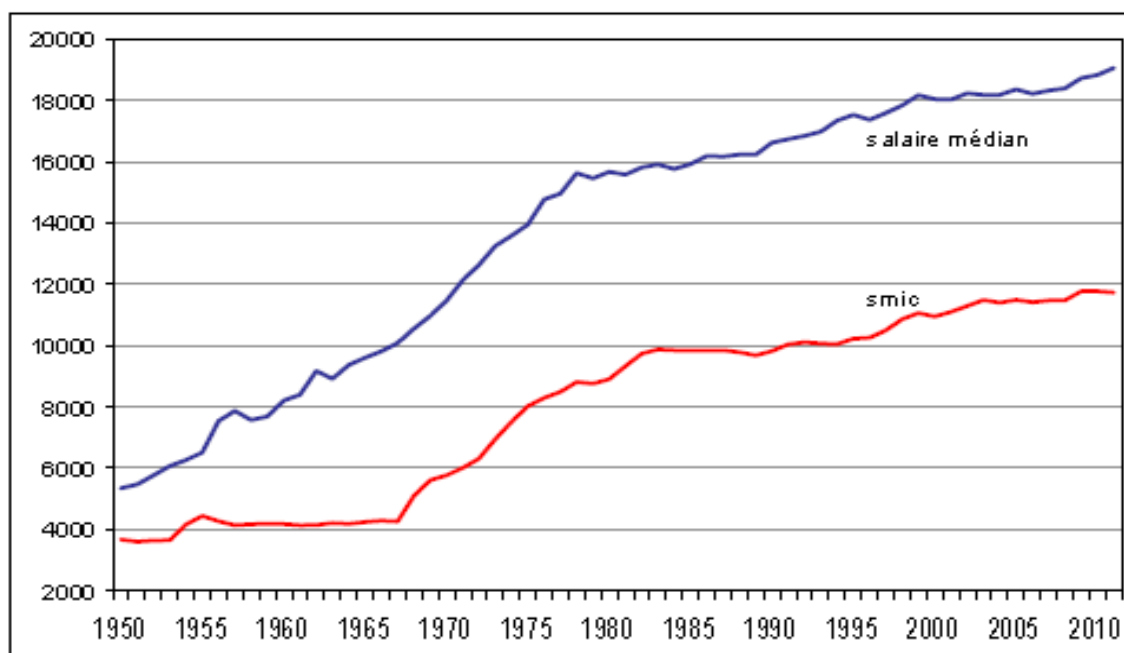
Αυτό φαίνεται και από τη σύγκριση μεταξύ του κατώτατου μισθού και του μέσου μισθού (50 % των εργαζομένων κερδίζουν λιγότερα και 50 % κερδίζουν περισσότερα), που αποτυπώνεται στον Πίνακα 2. Στα χρόνια αμέσως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο , η ιεραρχία των μισθών είχε μεταβληθεί σημαντικά με την εισαγωγή των μισθολογικών κλιμάκων. Με τον νόμο της 11 Φλεβάρη 1950 δημιουργήθηκε ο εγγυημένος ελάχιστος μισθός (SMIG). Αυτός ο ελάχιστος μισθός που τροποποιείται βάση τιμών και διαπραγματεύσεων μεταξύ των κοινωνικών

¹ <http://www.senat.fr/rap/r98-500/r98-5002.html>, τελευταία επίσκεψη 30/11/2013

εταίρων παραμένει υποτονικός, ως προς την αναπροσαρμογή του σχεδόν σε όλη τη διάρκεια του Γκωλικού καθεστώτος, με αποτέλεσμα μεταξύ 1951 και 1967, η² αγοραστική δύναμη των ελάχιστων μισθολογικών αυξήσεων να αυξάνεται μόνο 22 %, ενώ αυτή του μέσου μισθού να υπερδιπλασιάζεται (Husson, 2012:14).

Πίνακας 2

Αγοραστική δύναμη του μέσου μισθού σε σχέση με τον ελάχιστο εγγυημένο μισθό.

Το γράφημα αφορά τους μισθούς υπαλλήλων πλήρους απασχόλησης του ιδιωτικού τομέα. Οι τιμές αφορούν το καθαρό ετήσιο μέσο μισθό (salaire median) και τον καθαρό ετήσιο κατώτατο μισθό (SMIC) υπολογισμένους σε Ευρώ του 2005. Πηγή: Insee (Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής και Οικονομικών Σπουδών)

Πριν τις νέες μισθολογικές συμφωνίες του Μάη και του Ιούνη του 1968, το ένα τέταρτο των Γάλλων μισθωτών έπαιρνε λιγότερο από 550 φράγκα το μήνα και το ένα τρίτο λιγότερο από 720 φράγκα. Ενάμισι εκατομμύριο μισθωτοί έπαιρναν το κατώτερο ημερομίσθιο(ανειδίκευτοι και εργάτες γης) δηλαδή μόλις 400 φράγκα το μήνα. Για ένα μεγάλο μέρος αυτού του πληθυσμού η ωριαία αμοιβή ήταν πολύ κατώτερη από κείνη που έπαιρναν οι συνάδελφοί τους σε άλλες ανεπτυγμένες χώρες

(εκτός της Ιταλίας) και πολλοί εργάτες δε μπορούσαν να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους παρά κάνοντας πολλές υπερωρίες.

Σε ότι αφορά τους συνταξιούχους, το ποσό της κατώτατης σύνταξης αυξήθηκε από 848 φράγκα τον χρόνο το 1958 σε 1220 φράγκα το 1962 για να φθάσει σε 2200 το 1967, Παρά το γεγονός ότι υπέστη σχεδόν 13 % αύξηση σε ετήσια βάση, κανείς δεν θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι είναι δυνατό να ζουν αξιοπρεπώς με 2.200 φράγκα ετησίως (183 φράγκα τον μήνα). Αν και η επιτροπή Pierre Laroque (επιτροπή μελέτης των προβλημάτων της γήρανσης) είχε θέσει το όριο της ελάχιστης σύνταξης στα 2400 φράγκα ετησίως, δεν θα επιτευχθεί αυτό μέχρι το 1967 . Συνεπώς υπήρχε έκδηλη η ανησυχία για την τύχη των συνταξιούχων, δεδομένου ότι την 1η Ιανουαρίου του 1965, στη Γαλλία το 11,7% του πληθυσμού ήταν συνταξιούχοι και ο αριθμός τους θα συνεχίσει να αυξάνεται (Kocher-Marboeuf,2003:678).

Σχετικά με την ανεργία, θα μπορούσαμε να πούμε ότι δε σημείωνε υψηλά ποσοστά, ωστόσο δεν ήταν και μηδενική. Το Μάη του 1968 ο αριθμός των ανέργων ανερχόταν περίπου σε 500.000. Η νεολαία ήταν εκείνη η ηλικιακή ομάδα της οποίας τα ποσοστά ήταν υψηλότερα, στη Βουργουνδία παραδείγματος χάρη το 29% των νέων ηλικίας κάτω των 25 χρονών ήταν άνεργοι (Πάτρικ Σίηλ- Μωρήν Μακόνβιλ,2005:118).

Για όσους εργάζονταν οι συνθήκες σε πολλές περιπτώσεις ήταν πολύ δυσχερείς σε σχέση με άλλες ανεπτυγμένες καπιταλιστικά χώρες εκείνη την εποχή. Βιομηχανίες όπως η Μισελέν καυχιούνταν πως μέσα σε τριάντα χρόνια είχαν μιλήσει τρεις φορές μόνο με τους απεργούς. Τον Ιούνιο του 68' η Πεζό κάλεσε την αστυνομία για να αδειάσει τα κατειλημμένα απ' τους εργάτες εργοστάσια προκαλώντας το θάνατο σε δύο από αυτούς ύστερα από τις συγκρούσεις που προηγήθηκαν. Το πιο σκληρό εργοστάσιο όμως της εποχής δεν ήταν άλλο από αυτό της Σιτροέν σε βαθμό να φημολογείται ότι μοιάζει περισσότερο με αναμορφωτήριο παρά με εργοστάσιο. Τα συνδικαλιστικά δικαιώματα ήταν πολύ περιορισμένα, ενώ άνθρωποι διαφορετικών εθνικοτήτων (Αλγερινοί, Ισπανοί, Γιουγκοσλάβοι) τοποθετούνταν δίπλα δίπλα στις

αλυσίδες παραγωγής προκειμένου να εμποδίζεται η συνομιλία μεταξύ τους. Ανάμεσα στους εργάτες η εργοδοσία είχε τοποθετημένους αρκετούς χαφιέδες για να μπορεί να ελέγχει τα πάντα, κάτι που δημιουργούσε μεγάλη δυσπιστία στις τάξεις των εργατών, μιας και οι τελευταίοι το υποψιάζονταν. Το ένα τρίτο των εργατών της βιομηχανίας Σιτροέν στο Παρίσι ήταν μετανάστες (κυρίως Ισπανοί και Πορτογάλοι) που η επιχείρηση τους προσέφερε κατοικία. Τα μεγάλα γαλλικά εργοστάσια εκμεταλλεύονταν το γεγονός ότι απασχολούσαν πολλούς ξένους εργάτες αφού σε περίπτωση που το επιθυμούσαν μπορούσαν να ενεργήσουν για να τους αφαιρεθεί η άδεια εργασίας.

Η κατάσταση στις άλλες επιχειρήσεις δεν ήταν όπως στη Σιτροέν με την έννοια της αυστηρότητας και του ελέγχου ωστόσο δεν έλειπε ούτε σ' αυτές ο συγκεντρωτικός τρόπος διοίκησης και ο πατερναλισμός. Οι ισολογισμοί που δημοσιεύονταν δεν είχαν καμία πραγματική σημασία. Το κλίμα αμφισβήτησης που είχε δημιουργηθεί επηρέασε ακόμα και τους κατώτερους διοικητικούς υπαλλήλους, δίνοντας έτσι εξήγηση στο γιατί υποστήριζαν με τόση θέρμη την απεργία του Μάη και του Ιούνη. Η δυσaráσκεια από τα παραπάνω είχε βρει τρόπους έκφρασης και πριν την εξέγερση του Μάη. Το φθινόπωρο του 1967 ξέσπασαν βίαιες συγκρούσεις στο Καέν και στο Μαν ανάμεσα στην αστυνομία και τους νεαρούς εργάτες, ενώ τον ίδιο χρόνο το εργοστάσιο Ροντιασέτα παρέλυσε από μια σκληρή απεργία διαρκείας. Τα παραπάνω επεισόδια μπορούν να ειπωθούν ως πρόδρομος του τι θα επακολουθούσε.

Σχετικά με τα συνδικάτα και τη δυνατότητα επιρροής των εργαζομένων στη λήψη αποφάσεων, η συμμετοχή των εργαζομένων μέσω των αντιπροσώπων τους στον συλλογικό προσδιορισμό των συνθηκών εργασίας και τη διαχείριση των εταιρειών ήταν μια συνταγματική αρχή που είχε κατοχυρωθεί με το σύνταγμα του 1946. Βασισμένα πάνω στη δυναμική αυτού του νόμου τα συνδικάτα με σημαντικότερα την Γ.Σ.Ε. (Γενική Συνομοσπονδία Εργασίας) υπό την επιρροή του Κ.Κ.Γ , την Γ.Δ.Σ.Ε (Γενική Δημοκρατική Συνομοσπονδία Εργασίας) και τη Ε.Δ. (Εργατική Δύναμη), άλλοτε με αντίθετες προσεγγίσεις, άλλοτε μέσω ενότητας δράσης (Γ.Σ.Ε – Γ.Δ.Σ.Ε τον Ιανουάριο 1966), θέτουν τα αιτήματά τους στο πλευρό των μισθωτών. Οι στόχοι είναι παρόμοιοι. Οι συνθήκες εργασίας, οι μισθοί, η αγοραστική δύναμη, το κοινωνικό δίκαιο και η εξουσία στην εταιρεία, η

θεσμοθέτηση των συλλογικών διαπραγματεύσεων, η επέκταση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι. Προς επίτευξη των στόχων αυτών τα συνδικάτα των εργατών έρχονται σε διαπραγματεύσεις με την κυβέρνηση, καθώς και με το Εθνικό Συμβούλιο των Γάλλων Εργοδοτών, έναν οργανισμό, ο οποίος ιδρύθηκε το 1945, ως σύνδεσμος των εργοδοτών με το κράτος.

Παρά τις συζητήσεις αυτές, το κοινωνικό δίκαιο εξελίσσεται ελάχιστα και την 28^η Φεβρουαρίου 1968 το Εθνικό Συμβούλιο των Γάλλων Εργοδοτών δέχεται να ανοίξει «Συνομιλίες» στον τομέα της απασχόλησης που θα οδηγήσει στην υπογραφή μιας συμφωνίας σχετικά με τη μερική ανεργία, με όλες τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, εκτός από τη Γ.Δ.Σ.Ε. Νωρίτερα για την αντιμετώπιση των κοινωνικών εντάσεων, η κυβέρνηση πρότεινε το νόμο της 18^{ης} Ιουνίου του 1966 για να δώσει νέα προνόμια στα συνδικάτα στο θέμα της ενημέρωσης και διαβούλευσης για τη μείωση της δυναμικότητας και τη θεσμοθέτηση της αντιπροσώπευσης των συνδικάτων στην επιτροπή επιχειρήσεων. Τα Διατάγματα του 1967 επίσης ανταποκρίνονται σε αυτές τις πιέσεις για την απασχόληση και την ανεργία, καθώς και η επιστολή του Πρωθυπουργού Πομπιντού σε συνδικάτα και επαγγελματικές οργανώσεις που τους ενθαρρύνει να διαπραγματευτούν για την απασχόληση. Την παραμονή των γεγονότων του Μάη του 1968, η θέση των εργαζομένων στην εταιρεία είναι μεν θεμελιωμένη μέσα στις επιτροπές της και είναι παρόντες στον κοινωνικό διάλογο, αλλά περιφερειακά της δημόσιας δράσης και των διεκδικούμενων στρατηγικών όπου η απασχόληση κατέχει τον πρώτο στόχο (Giraud, 2006: 5-6).

Τα συνδικάτα παρόλα αυτά στην περίοδο που εξετάζουμε είχαν χάσει σε μεγάλο βαθμό (ιδίως στις μικρές ηλικίες των εργατών) την επιρροή τους. Οι νεαροί εργάτες είχαν αρχίσει να αμφιβάλλουν για τη χρησιμότητα των ειρηνικών διαπραγματεύσεων που γίνονταν με παραδοσιακούς τρόπους εκπροσώπησης, όπως επίσης και για τη χρησιμότητα εργατικών διαδηλώσεων αλληλεγγύης με ειρηνικό χαρακτήρα όπως η πορεία από τη Βαστίλλη στην Ρεπουμπλικ. Διαμορφωνόταν σε όλο και περισσότερους η πεποίθηση πως μόνο με τη βία θα κατάφερναν να ικανοποιήσουν τα αιτήματά τους, κάτι που εκφράστηκε κατά τη διάρκεια της εξέγερσης με καταλήψεις εργοστασίων, οδοφράγματα και αιχμαλωσίες διευθυντών.

2.2 Το εκπαιδευτικό σύστημα

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε και να αναλύσουμε τα χαρακτηριστικά του Γαλλικού εκπαιδευτικού συστήματος και κυρίως εκείνου του κομματιού του που σχετίζεται με την ανώτατη πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Σημαντικό λοιπόν θα ήταν να εξετάσουμε τους φοιτητές ως κοινωνικό σύνολο μιας και αυτοί αποτέλεσαν τον πυροδότη της εξέγερσης.

Αναφερόμενοι στους φοιτητές δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι προσπαθούμε να περιγράψουμε ένα σύνολο ατόμων με πολύ ετερόκλητα χαρακτηριστικά και το οποίο αποτελείται από άτομα που κατάγονται από διαφορετικές οικονομικά και κοινωνικά τάξεις. Το ερώτημα που παρουσιάζει ενδιαφέρον είναι κατά πόσο το ετερόκλητο αυτό σύνολο δύναται στο να παρουσιάσει κάποια συνοχή, τι είναι αυτό που το ενοποιεί και τι αυτό που το διαχωρίζει.

Οι φοιτητές κατά τη διάρκεια των σπουδών τους βιώνουν το χρόνο με πολύ διαφορετικό τρόπο σε σχέση με την υπόλοιπη κοινωνία. Οι περιορισμοί είναι πολύ λιγότεροι και αφορούν κυρίως την αγχωτική περίοδο των εξετάσεων την οποία ακολουθεί και της οποίας έπεται μια μακρά περίοδος μαθημάτων που χαρακτηρίζεται από μια σχετική χαλαρότητα. Στο βαθμό που μπορούμε να υποθέσουμε πως ο φοιτητικός πληθυσμός χαρακτηρίζεται από κάποιου είδους συνοχή, ενισχυτικό του επιχειρήματός μας θα μπορούσε να είναι ο κοινός τρόπος ζωής των φοιτητών και οι λίγο πολύ κοινές συνήθειές τους. Αυτό γιατί υπάρχουν χώροι που συχνάζουν σχεδόν αποκλειστικά φοιτητές, είτε πρόκειται για καφενεία, λέσχες είτε για δωμάτια και περιοχές που χαρακτηρίζονται ως φοιτητικές. Επιπλέον ενώ οι φοιτητές προέρχονται από διαφορετικές τάξεις και το επαγγελματικό τους μέλλον ενδέχεται να είναι πολύ διαφορετικό σε οικονομικές απολαβές, κύρος κτλ. είναι αναγκασμένοι για όσο διάστημα διαρκούν οι σπουδές τους να βιώνουν κοινές καταστάσεις, όπως αναμονή για βιβλία, εξετάσεις, τόπο διαμονής ή κοινή σίτιση. Τα παραπάνω φυσικά αφορούν το διάστημα που διαρκούν οι σπουδές καθώς μετά ο καθένας ακολουθεί τον ατομικό του δρόμο, όπως και πριν την παρένθεση που αποτελεί η φοιτητική ζωή (Μπουρντιέ-Πασερόν, 1964:521-523).

Σχετικά με το ποια είναι εκείνα τα κοινωνικά στρώματα που αποτελούν το φοιτητικό πληθυσμό σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό η Άννα Φραγκουδάκη

επισημαίνει τον ταξικό διαχωρισμό που χαρακτηρίζει τα άτομα που έχουν τη δυνατότητα να σπουδάσουν σε κάποιο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα σε σχέση με εκείνα που αδυνατούν. Έτσι σύμφωνα με μελέτες του ΟΟΣΑ που αφορούν στην κοινωνική σύσταση του φοιτητικού σώματος η αναλογία των φοιτητών που προέρχονται από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα (ανώτερα στελέχη, ελεύθεροι επαγγελματίες, βιομήχανοι) σε σχέση με τα κατώτερα στρώματα (εργάτες, φτωχοί αγρότες) είναι 8 προς 1 στην Αγγλία και τη Γαλλία, 7 προς 1 στο Βέλγιο και τη Νορβηγία και 5 προς 1 στις Η.Π.Α. Οι παράγοντες που επιδρούν σύμφωνα με μελέτες στο αν οι απόφοιτοι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα εισαχθούν στην Ανώτατη εκπαίδευση είναι: α. η γεωγραφική προέλευση, β. το εισόδημα της οικογένειας, γ. το επάγγελμα και το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα. Εκτός των παραπάνω φαίνεται να υπάρχει και φυλετική διαφοροποίηση, καθώς το 1970 το ποσοστό των λευκών που είχαν απολυτήριο λυκείου ήταν 83% σε σχέση με το αντίστοιχο των μαύρων που ήταν 65%. Στο σύνολο εκείνων που διαθέτουν απολυτήριο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και έχουν φοιτήσει ένα χρόνο στο Κολέγιο οι λευκοί βρίσκονται στο 40%, και οι μαύροι στο 23%, ενώ το 17% των λευκών και μόλις το 7% των μαύρων αποκτούν πανεπιστημιακό δίπλωμα. Σε σχέση με την κοινωνική διαφοροποίηση, από την ανώτατη εκπαίδευση αποφοιτούν 75% άτομα από τα ανώτατα κοινωνικά στρώματα και 25% από τα κατώτερα (Φραγκουδάκη, 1985:63-34).

Η βιομηχανική ανάπτυξη που περιγράψαμε παραπάνω ενώ απαιτούσε τη δημιουργία νέων τύπων εργατικού δυναμικού έπρεπε να πραγματοποιηθεί σε μια κοινωνία η οποία δεν ήταν προετοιμασμένη να τη δεχθεί. Η εκπαίδευση των βιομηχανικών στελεχών γινόταν μέσω των λεγόμενων *grandes ecoles*, στα οποία για να εισέλθει κανείς έπρεπε να περάσει από πολύ δύσκολες εξετάσεις. Ταυτόχρονα το Πανεπιστήμιο αδυνατούσε να συγχρονιστεί με την εποχή και είχε ως κύριο μέλημα την αναπαραγωγή του. Η εισαγωγή στο Πανεπιστήμιο γινόταν αφού πάρει κανείς το μπακαλορεά, με το πέρας των γυμνασιακών σπουδών δηλαδή. Το σύστημα αυτό εξασφάλιζε μια ομαλή λειτουργία όσο οι αστικές οικογένειες ήταν σε θέση να πληρώνουν για τις σπουδές των παιδιών τους.

Για να ανταποκριθεί το κράτος στις εξελισσόμενες ανάγκες της μεταπολεμικής ανάπτυξης με αιχμή την περίοδο 1956-1962 (μεταξύ 1956 και 1961, από τους 51.000 μηχανικούς και τους επιστήμονες που ήταν αναγκαίοι, αναμένονταν να αποφοιτήσουν 24.000), η κυβέρνηση Ντε Γκωλ ακολούθησε μια πολιτική εκσυγχρονισμού και του εκδημοκρατισμού του εκπαιδευτικού συστήματος, με δύο μεταρρυθμίσεις. Πρώτα αυτήν επί υπουργού εκπαίδευσης Ζαν Μπερτουάν το 1959 και έπειτα με τη μεταρρύθμιση επί υπουργίας Φουσέ το 1963. Σκοπός των μεταρρυθμίσεων είναι να επενδύσουν με πλήρες κέρδος στο ανθρώπινο δυναμικό των μαθητών, διευρύνοντας την κοινωνική βάση των ελίτ εισαγομένων και να αυξήσει το γενικό επίπεδο των δεξιοτήτων, με στόχο να βελτιώσει τις επιδόσεις της εθνικής οικονομίας. Να εισαγάγει επίσης περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που παρέμεινε έντονα κατακερματισμένο, με τη δημιουργία ενός μέσου διδασκαλίας, που θα καθοδηγήσει τους μαθητές σύμφωνα με την «ικανότητα» τους και όχι ανάλογα με την προέλευσή τους κοινωνική ή γεωγραφική (Enfert et Kahn, 1960:1-4).

Λόγω των παραπάνω ο αριθμός των φοιτητών αυξήθηκε δραματικά μέσα σε λίγα χρόνια. Από 123.000 που ήταν το 1946, έφτασαν τις 202.000 το 1961 και τις 514.000 το 1968. Μπροστά σε αυτή την κατάσταση οι προγραμματιστές του υπουργείου προσπάθησαν να δώσουν λύσεις χτίζοντας νέα ιδρύματα. Το ζήτημα του υπερπληθυσμού παραμέρισε όλα τ' άλλα, όπως είχε φανεί και από τις δηλώσεις του υπουργού παιδείας Κριστιάν Φουσέ στο Συνέδριο Εθνικής Παιδείας, το Νοέμβρη του 1966. Μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα τα Πανεπιστήμια της χώρας και ιδιαίτερα η υπερπλήρης Σορβόνη μεταμορφώθηκαν από μικρές λέσχες που είχαν πρόσβαση μόνο τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα σε εργοστάσια γνώσης, όπου όλα θυσιάζονταν στο βωμό της ελεύθερης εισόδου. Οι χώροι του Πανεπιστημίου, όπως οι βιβλιοθήκες και τα εργαστήρια έγιναν δυσπρόσιτοι, ενώ για να μπορέσουν να παρακολουθήσουν κάποιο μάθημα πολλές φορές οι φοιτητές αναγκάζονταν να πιάσουν τη θέση από το προηγούμενο μάθημα άλλου κλάδου.

Με την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και το «baby boom» μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο εισήλθε στο Πανεπιστήμιο μια ολόκληρη νέα γενιά. Η νέα αυτή γενιά προτιμούσε τη μετριότητα της φοιτητικής ζωής, που της προσέφερε μια

εικονική ελευθερία και της επέτρεπε να αναβάλει για ένα διάστημα την είσοδό της στον κόσμο της παραγωγής, ακόμα και γνωρίζοντας ότι κατά πάσα πιθανότητα θα αποτύγχαναν στις εξετάσεις και δε θα εξασφάλιζαν ένα προνομιούχο επάγγελμα (ICO-KON-MPIENTIT,2001:47).

Θα ήταν σημαντικό σ' αυτό το σημείο να δούμε το βαθύτερο χαρακτήρα του γαλλικού εκπαιδευτικού συστήματος εκείνης της περιόδου στο οποίο αντανάκλαται και η συνολικότερη πολιτική του Γκωλικού καθεστώτος. Το γαλλικό εκπαιδευτικό σύστημα, όπως υπήρξε πριν την εξέγερση του Μαΐου ήταν δομημένο πάνω στα συγκεντρωτικά-γραφειοκρατικά πρότυπα που όπως προαναφέραμε χαρακτήριζαν σε μεγάλο βαθμό τη Γαλλική δημόσια διοίκηση. Οι τοπικές αρχές δεν είχαν ουσιαστικά καμία δύναμη στη λήψη των αποφάσεων, ενώ οι κανόνες σχετικά με τη διαχείριση, τη χρηματοδότηση και τις προσλήψεις προσωπικού εξαρτιόνταν αποκλειστικά από τη γραφειοκρατία που έδρευε στο Παρίσι.. Τα είκοσι τρία Πανεπιστήμια διευθύνονταν από το κράτος με σταθερά προγράμματα, ομοιόμορφα, όπως οι δημόσιες υπηρεσίες. Η τοπική διοίκηση ήταν αδύναμη, οι φοιτητές και οι καθηγητές δεν είχαν ουσιαστικό λόγο. Αντί λοιπόν να κατευνάζονται οι όποιες διαμάχες με συζητήσεις και πρακτικές μεταρρυθμίσεις (πράγμα που αποτέλεσε και βασικό αίτημα των φοιτητών κατά την εξέγερση), συμπίεστηκαν και οδήγησαν στη συνέχεια σε έκρηξη ομαδικής οργής (Πάτρικ Σίηλ- Μωρήν Μακόνβιλ,2005:17).

Πολλά από τα προβλήματα στα οποία αναφερόμαστε και για τα οποία οι φοιτητές απαιτούσαν μεγαλύτερη συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων έχουν σχέση με τον υπερπληθυσμό, την έλλειψη δυνατότητας για δουλειά καθώς και το πρόβλημα των μεταφορών. Άλλα πάλι έχουν βαθύτερες ρίζες και απαιτούν μεγαλύτερη ανάλυση. Σε μια κοινωνία η οποία διαρκώς άλλαζε το Πανεπιστημιακό σύστημα φάνηκε ανέκδοτο να αφουγκραστεί τις μεταβολές αυτές, δημιουργώντας ένα αίσθημα ματαιοπονίας σε φοιτητές και καθηγητές οι οποίοι συνειδητοποίησαν την αδυναμία τους να επέμβουν σε αποφάσεις που αφορούσαν άμεσα και πολύ σημαντικά προβλήματα της ζωής τους. Εκείνο που έλειπε σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο άσκησης της εξουσίας από μεριάς του κράτους και αποτέλεσε ευφάνταστο σύνθημα και απαίτηση (*«η φαντασία στην εξουσία»*) των φοιτητών ήταν η φαντασία..Οι φοιτητές είχαν ανάγκη να νιώσουν ότι το κράτος είναι κοντά τους και τους συμβουλευεται. Αντίθετα εκείνο που γινόταν ήταν ο πρύτανης να φέρεται σαν ένας

αυστηρός κηδεμόνας ορισμένος απ' το Παρίσι, ενώ πολλοί καθηγητές στέκονταν απόμακρα από τους φοιτητές, περιμένοντας απλώς σεβασμό.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό των γαλλικών Πανεπιστημίων της εποχής ήταν η αυστηρότητα ορισμένων κανόνων που συναντιόταν στη φοιτητική ζωή. Το πνεύμα που επικρατούσε επέβαλε τη διατήρηση της ουδετερότητας και της ομοιομορφίας, απαγορεύοντας σε μεγάλο βαθμό την έκφραση του χαρακτήρα των φοιτητών. Έτσι στο πνεύμα αυτό οι φοιτητές απαγορεύονταν να κολάν φωτογραφίες στους τοίχους των δωματίων τους ή ν' αλλάζουν θέση στα έπιπλα. Επίσης απαγορευόταν οποιαδήποτε προπαγάνδα, πολιτική ή θρησκευτική. Ο κανονισμός όμως του οποίου η κατάργηση έμελλε να αποτελέσει μία από τις αφορμές της εξέγερσης ήταν ο αυστηρός διαχωρισμός των κτηρίων διαμονής αγοριών και κοριτσιών. Οι νέοι ήθελαν να μπαίνουν ελεύθερα στα δωμάτια των φίλων τους και από τα δύο φύλα, πράγμα που μέχρι τότε απαγορευόταν ρητά από μια εγκύκλιο της διοίκησης που εφάρμοζαν οι θυρωροί των κτηρίων. Για τρία χρόνια πριν το 1968 η ελεύθερη είσοδος στα δωμάτια έγινε ένα τυπικό αίτημα των φοιτητών. Η πρώτη διαμαρτυρία αναφορικά με το διαχωρισμό ξέσπασε στο Αντονύ το φθινόπωρο του 1965, όταν 1700 φοιτητές εμπόδισαν με τη βία τους εργάτες να χτίσουν ένα θυρωρείο μπροστά στο κτίριο των κοριτσιών. Η αντίδραση του πρύτανη ήταν άμεση αφού κάλεσε την αστυνομία, η οποία στρατοπέδευσε εκεί μέχρι το πέρας της κατασκευής. Οι εκδηλώσεις όμως και οι αναταραχές συνεχίστηκαν για τρεις μήνες με αποτέλεσμα σε μια προσπάθεια του υπουργείου να κατευνάσει τους φοιτητές να αντικαταστήσει το διευθυντή Αντονύ με τον Ζαν Μπαλάν, ο οποίος καθόρισε έναν πιο ελαστικό κανονισμό: τα αγόρια και τα κορίτσια άνω των 21 χρονών θα είχαν το δικαίωμα να δέχονται στα δωμάτιά τους πρόσωπα του αντίθετου φύλου. Όσον αφορά στους ανήλικους θα μπορούσαν και κείνοι να απολαμβάνουν το ίδιο δικαίωμα εφόσον εξασφάλιζαν τη γραπτή άδεια των γονιών τους (το 90% την εξασφάλισαν τελικά). Ο νέος αυτός κανονισμός όμως δεν επικυρώθηκε ποτέ από το Παρίσι.

Το αίτημα για ελεύθερη είσοδο στα δωμάτια δεν άφησε ασυγκίνητο το Πανεπιστήμιο που θα έπαιζε τον πιο σημαντικό ρόλο και την απαρχή ουσιαστικά της εξέγερσης του Μάη του 68, αυτό της Ναντέρ. Ωστόσο πέρα από τις κινητοποιήσεις και τις διαμαρτυρίες των φοιτητών θα ήταν χρήσιμο στο σημείο αυτό να δούμε ποιος

ήταν ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του Πανεπιστημίου της Ναντέρ που έπαιξε τόσο σημαντικό ρόλο στην εξέγερση.

Η Πανεπιστημιούπολη της Ναντέρ άρχισε να κατασκευάζεται το 1963 στα πλαίσια αποσυμφόρησης των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και ιδιαίτερα της Σορβόνης. Σχεδιάστηκε ως πρότυπο των μελλοντικών πανεπιστημίων από το υπουργείο παιδείας. Σύμφωνα με το εθνικό σχέδιο ανάπτυξης της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Αυτή η πολιτική πρωτοβουλία του κράτους θα μπορούσε να εκληφθεί ως εκδήλωση μιας προληπτικής διαχείρισης που ελέγχεται από την κυβέρνηση, άσχετα με την περιοχή της εγκατάστασης. Με την οικοδόμηση ενός περιφερειακού πανεπιστημιακού ιδρύματος ή σχέση μεταξύ του πανεπιστημίου και της πόλης με την οποία γειτνιάζει σταδιακά επιτυγχάνει μια παράλληλη ανάπτυξη αυτού με την αύξηση του επιπέδου της εκπαίδευσης των κατοίκων της πόλης που θέλουν περισσότερο πλέον να συνεχίσουν τις σπουδές μετά το μπακαλορεά. Οι σχέσεις μεταξύ της πόλης, του πανεπιστημίου και των συλλόγων επιτρέπουν την διευκόλυνση της πρόσβασης στην επιδίωξη συνέχισης σπουδών των κατοίκων. Η κοινωνική ευθύνη των πανεπιστημίων παραπέμπει στη λειτουργία του πανεπιστήμιου ως συλλογικό κοινωνικό αγαθό και εργαλείο για τη συνοχή του κοινωνικού ιστού . Το πανεπιστήμιο παίρνει τη θέση του ανάμεσα στην εκπαιδευτική πολιτική και την πολιτική της πόλης με σκοπό να εργαστούν μαζί μέσω μίας συλλογικής δέσμευσης³.

Τα πρώτα κτήρια της Ναντέρ άνοιξαν την πόρτα τους το 1964 σε 2.300 φοιτητές. Ο αριθμός αυτός το 1968 είχε εξαπλασιαστεί, κάτι που είναι ενδεικτικό της εκπληκτικής αύξησης των φοιτητών στη Γαλλία. Προκειμένου να καταπολεμήσει την εκρηκτική αυτή αύξηση των φοιτητών το υπουργείο είχε ως στόχο του να δημιουργήσει μια πανεπιστημιακή ζώνη γύρω απ' το Παρίσι η οποία εκτός από τη Ναντέρ περιελάμβανε και το Ορσαί. Σύμφωνα με τα σχέδια του Υπουργείου σε δέκα χρόνια οι μισοί φοιτητές θα έπρεπε να κατοικούν εκεί.

Τα παραπάνω σχέδια της κυβέρνησης έρχονταν σε αντίθεση με τις επιθυμίες των φοιτητών. Οι τελευταίοι δεν επιθυμούσαν να ζουν στο περιθώριο μιας κοινωνίας που τους περιβάλλει και που βρίσκεται σε μια περίοδο ριζικής μεταμόρφωσης κάτω από την επίδραση της βιομηχανοποίησης. Ήθελαν να βρίσκονται στους κόλπους μιας

³ <http://www.universités-territoires.fr>, sommaire n°85 - mars/avril 2012

κοινότητας και όχι μέσα σε στρατώνες (Πάτρικ Σίηλ- Μωρήν Μακόνβιλ,2005:15). Στη Ναντέρ η πανεπιστημιούπολη χτίστηκε σε ένα κοινωνικό κενό ύστερα από απόφαση των προγραμματιστών. Τίποτα απολύτως δεν έγινε για να δοθεί συνοχή στον πληθυσμό των 15.000 φοιτητών. Η μεγάλη αντίθεση είναι ανάμεσα στην πολυμορφία που επικρατούσε στο Καρτιέ Λατέν με τα αναρίθμητα καφενεία και στο σκυθρωπό και ορθολογικό κλίμα δημόσιας υπηρεσίας που επικρατούσε στη Ναντέρ. Χαρακτηριστική είναι η παρατήρηση του καθηγητή κοινωνιολογίας της Ναντέρ Αλαίν Τουραίν πως οι μεγάλες πανεπιστημιούπολεις του 20^{ου} αιώνα απομονώνουν τους φοιτητές όπως και τους εργάτες μέσα στις αμερικάνικες εργατουπόλεις. Στη βάση του παραπάνω παραλληλισμού θα μπορούσαμε να παρομοιάσουμε τη φοιτητική μάζα που δημιουργήθηκε με το βιομηχανικό προλεταριάτο, με τις απαιτήσεις της, τους ηγέτες και τη συνείδηση της δύναμής της που ολοένα και αυξάνεται.

Η Ναντέρ αποτέλεσε εξ αρχής κάτι το πρωτοποριακό για τα δεδομένα του Γαλλικού εκπαιδευτικού συστήματος. Πολλοί καθηγητές άφησαν τη Σορβόνη προκειμένου να διδάξουν εκεί, ενώ χρηματοδοτήθηκε αδρά από το κράτος. Περιελάμβανε μία Σχολή Γραμμάτων (συμπεριλαμβανομένου και του τμήματος κοινωνιολογίας), μία Σχολή Νομικής και Οικονομικών Επιστημών, ένα εστιατόριο και κτήρια διαμονής ξεχωριστά για τα αγόρια και τα κορίτσια, χτισμένα το ένα απέναντι στο άλλο, χωρισμένα από μια ουδέτερη ζώνη. Εντυπωσιακό σχετικά με τη Ναντέρ ήταν το καταθλιπτικό περιβάλλον που την περιέβαλε. Στη μια πλευρά της πανεπιστημιούπολης ένας τοίχος από φτωχές κατοικίες έκλεινε τον ορίζοντα. Στα θλιβερά αυτά σπίτια κατοικούσαν κυρίως κακοπληρωμένοι ξένοι εργάτες, κυρίως Ισπανοί ή Αλγερινοί. Η εικόνα αυτή είναι πολύ πιθανό να επηρέαζε το ηθικό των φοιτητών και κυρίως των 1.200 αγοριών και κοριτσιών που έμεναν στην πανεπιστημιούπολη.

Εκτός από τις παραγκοσυνοικίες γύρω από τη Ναντέρ υπήρχε μία ζώνη από χέρσα βιομηχανικά εδάφη. Μπορούσες να βρεις γραμμές από ένα σταθμό συντήρησης σιδηροδρόμων, ένα τεράστιο λάκκο για το μελλοντικό εξπρές-τρένο, το ίχνος ενός αυτοκινητόδρομου που τώρα κατασκευάζεται. Το έδαφος δεν ήταν παρά λάσπη και χαλίκια, με σπάνια κομμάτια βλάστησης. Δεν υπήρχε σχεδόν κανένα δέντρο. Στη Ναντέρ πολύ συχνά μελετούσαν με συνοδεία το θόρυβο της μπουλντόζας και των εμπορικών τρένων.

Απ' όλα τα παραπάνω που είδαμε σχετικά με το Πανεπιστήμιο που έμελλε να παίξει το ρόλο της σπίθας στην εξέγερση του Μαΐου το πιο παράδοξο είναι ότι η Ναντέρ αποτελούσε το πιο αστικό Πανεπιστήμιο στη Γαλλία. Η ζώνη του Παρισιού που ανήκει στη Ναντέρ περιλαμβάνει το 16^ο και το 17^ο διαμέρισμα, καθώς και τα προάστια του Δάσους της Βουλώνης και του Νεϊγύ. Οι περισσότεροι φοιτητές από αυτά τα μέρη ανήκαν σε οικογένειες πιο πλούσιες, πιο μοντέρνες και πιο απελευθερωμένες σε σύγκριση με αυτές που στέλνουν τα παιδιά τους στη Σορβόνη. Οι κοπέλες πρόδιδαν περισσότερο την προέλευσή τους: παντελόνια, λεπτά δερμάτινα ρούχα, μίνι, μπότες ενώ πήγαιναν στη σχολή με «Μίνι Κούπερ». Αντίθετα στα αγόρια μπορούσε κανείς να διακρίνει περισσότερα σημάδια εξέγερσης, όπως μακριά μαλλιά, τετράγωνα γυαλιά και γένια.

Για τους περισσότερους φοιτητές της Ναντέρ, η Παιδεία δεν αποτελούσε το αναγκαίο σκαλί στο κοινωνικό τους ανέβασμα, γιατί το είχαν κιόλας εξασφαλισμένο. Η σπορά επαναστατικών ιδεών μέσα σ' ένα επαναστατικό περιβάλλον είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας εστίας εξέγερσης, την περιφρόνηση προς την εξουσία κι ένα άνοιγμα στις πιο τολμηρές ιδέες (Πάτρικ Σίηλ- Μωρήν Μακόνβιλ, 2005:15).

2.3 Το κλίμα πριν την εξέγερση

Ένα χαρακτηριστικό και ιδιαίτερα διευκρινιστικό στοιχείο προκειμένου να αντιληφθούμε την κοινωνική πραγματικότητα του 1968 στη Γαλλία είναι ο ευχετήριος λόγος του στρατηγού ντε Γκωλ την παραμονή πρωτοχρονιάς του ίδιου έτους, τον οποίο παραθέτουμε αυτούσιο:

«Το μέλλον, κανείς δεν μπορεί να το προβλέψει. Λαμβάνοντας ωστόσο υπόψη τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται τα πράγματα, πραγματικά ατενίζω με εμπιστοσύνη την ύπαρξη της χώρας μας για τους επόμενους δώδεκα μήνες. Βεβαίως την ερχόμενη χρονιά δεν θα ικανοποιηθούν όλες οι διεκδικήσεις, όλες οι τάσεις, όλες οι επιθυμίες. Είναι σίγουρο πως θα αντιμετωπίσουμε ποικίλες δοκιμασίες, απογοητεύσεις και ανεπάρκειες. Δεν έχω αμφιβολία ότι πολλά παράπονα και κριτικές θα βρουν πρόσφορο έδαφος. Οι στίχοι του Βερλέν, 'Θεέ μου, Θεέ μου, η ζωή είναι εδώ, απλή και ήσυχη'', παραπέμπουν σε μια γαλήνια διαβίωση, όχι σε έναν σπουδαίο λαό εν κινήσει. Πιστεύω εν τούτοις ότι συνολικά, εκτός αν υπάρξουν σοβαροί κλυδωνισμοί ικανοί να αναστατώσουν το Σύμπαν, η πρόοδος θα συνεχιστεί προς όφελος όλων των πολιτών.

Στον τομέα της πολιτικής, οι θεσμοί μας θα εφαρμοστούν. Δε βλέπουμε λοιπόν πως θα μπορούσαμε να παραλύσουμε από κρίσεις, όπως αυτές που μας έκαναν άλλοτε να υποφέρουμε τόσο. Αντιθέτως, μπορούμε να ελπίζουμε πως καθώς η αναγέννηση θα προχωρεί και οι πρωτεργάτες της, κυρίως οι νέοι, θα συνεχίζουν το έργο τους, η συμμετοχή στη Δημοκρατία μας θα γίνεται όλο και πιο ενεργή και ευρεία. Σε κάθε περίπτωση, ανάμεσα σε τόσους δοκιμαζόμενους λαούς, ο δικός μας θα συνεχίσει να δίνει το παράδειγμα ως προς τον τρόπο διαχείρισης των υποθέσεών του. Γαλλίδες, Γάλλοι, ιδού το ανθρώπινο, δραστήριο και ειρηνικό πλαίσιο που μοιάζει να προσφέρει το 1968 στο Έθνος. Είθε να μπορέσουμε, όλες εσείς, όλοι εσείς, κι εγώ επίσης, να πληρώσουμε το πλαίσιο αυτό με τρόπο τέτοιο που να είναι μια καλή χρονιά, τιμή για τη Γαλλία. Ζήτω η Δημοκρατία, ζήτω η Γαλλία»⁴.

Στο παραπάνω διάγγελμα του ντε Γκωλ καθρεφτίζονται οι επιθυμίες και οι στόχοι της κυβέρνησης και κατ' επέκταση της κυρίαρχης τάξης και ιδεολογίας αναφορικά με το 1968. Εκείνο που αφορά όμως εμάς στην παρούσα έρευνα είναι τι ήταν αυτό που οδήγησε στο ξέσπασμα της οργής και αμφισβήτησης της εξουσίας του Γκωλισμού ως συγκεκριμένου τρόπου διακυβέρνησης αλλά και της αστικής εξουσίας. Με άλλα λόγια, σε τι διέφεραν οι επιθυμίες και τα συμφέροντα των εκατομμυρίων εξεγερμένων από αυτό που μας παρουσιάζει ο στρατηγός στο διάγγελμά του. Όσον αφορά στο τι εικόνα είχε η κυβέρνηση για τους νέους, αν χρησιμοποιήσουμε ως οδηγό τη «Λευκή Βίβλο της Νεολαίας» από έρευνα του υπουργείου Παιδείας για το 1967 μαθαίνουμε τα παρακάτω: «Ο νέος Γάλλος ονειρεύεται να παντρευτεί νωρίς, έχει όμως την έγνοια να μη φέρει παιδιά στον κόσμο προτού αποκτήσει τα μέσα που χρειάζονται για να τα μεγαλώσει σωστά. Πρωταρχικός στόχος του, λοιπόν, είναι η επαγγελματική επιτυχία. Στο μεταξύ, από τα πενιχρά του έσοδα, κάνει οικονομίες, ο νέος άνδρας για να αγοράσει αυτοκίνητο, η νέα κοπέλα για να φτιάξει την προίκα της... Ενδιαφέρεται για όλα τα μεγάλα προβλήματα των καιρών, δεν ζητεί όμως να εισέλθει πιο νωρίς στην πολιτική-72% των νέων πιστεύει πως δεν πρέπει να μειωθεί κάτω από τα είκοσι ένα έτη η ηλικία στην οποία αποκτά κανείς το δικαίωμα του εκλέγειν. Δεν πιστεύει ότι επέρχεται πόλεμος και θεωρεί πως το μέλλον θα εξαρτηθεί κυρίως από τη βιομηχανική αποδοτικότητα, την εσωτερική τάξη και τη συνοχή του πληθυσμού»⁵.

⁴ Σαρλ ντε Γκωλ, ευχετήριο διάγγελμα, 21 Δεκεμβρίου 1967, Πηγη: *Τα Νέα*, ειδική έκδοση: Μάης 68 ο μήνας που έμεινε στην ιστορία, σ.28

⁵ «Λευκή Βίβλος της Νεολαίας», έρευνα του υπουργείου Παιδείας, Μάιος 1967.

Το παραπάνω κείμενο αποτελεί αξιόπιστη πηγή προκειμένου να αντιληφτούμε ποια ήταν η εικόνα της κυβέρνησης για την νεολαία που σε λίγο καιρό έμελλε να εξεγερθεί εναντίων της. Αν λάβουμε υπόψη μας το παρακάτω κείμενο γραμμένο από φοιτητές του Στρασβούργου το Νοέμβριο του 1966 μας είναι εύκολο να αντιληφτούμε την έλλειψη επικοινωνίας και κατανόησης, το χάσμα που υπήρχε ανάμεσα στην κυβέρνηση και το φοιτητικό κόσμο: *«Μπορούμε να σας διαβεβαιώσουμε, χωρίς μεγάλο κίνδυνο να κάνουμε λάθος, ότι ο φοιτητής στη Γαλλία είναι, μετά τον αστυνομικό και τον ιερέα, το πλέον περιφρονημένο πλάσμα... Σε 'μία κοινωνία της αφθονίας', ο σημερινός φοιτητής ζει σε καθεστώς ακραίας ένδειας... Σε μια εποχή όπου ένα διογκούμενο τμήμα της νεολαίας αποτινάζει τις ηθικές προκαταλήψεις και την οικογενειακή εξουσία ώστε να προσχωρήσει το νωρίτερο δυνατόν στις σχέσεις ανοιχτής εκμετάλλευσης, ο φοιτητής παραμένει σε όλα τα επίπεδα μειοψηφία... Αν η όψιμη εφηβική του κρίση ενοχλεί την οικογένειά του, δέχεται να του συμπεριφέρονται σαν παιδί στους διάφορους θεσμούς που συναντά στην καθημερινότητά του... Το αύριο είναι καταδικασμένο στη μετριότητα... Γι' αυτό και ο φοιτητής βρίσκει καταφύγιο σε ένα παρόν με πραγματικά βιωμένο... Έπειτα από μακρά περίοδο λήθαργου και διαρκούς αντεπανάστασης, διαγράφεται εδώ και μερικά χρόνια μια νέα περίοδος αμφισβήτησης... Η εξέγερση της νεολαίας ενάντια στον τρόπο ζωής που της επιβάλλουν δεν είναι, στην πραγματικότητα, παρά το προειδοποιητικό σήμα μιας ευρύτερης ανατροπής η οποία θα περιλάβει το σύνολο των νέων που νιώθουν όλο και περισσότερο ανήμποροι να ζήσουν...»⁶*

Παρά τα όποια στοιχεία δυσαρέσκειας που παρατηρούνται από τη μεριά των φοιτητών, σε μαζικό επίπεδο ο φοιτητικός κόσμος αλλά και η κοινωνία γενικότερα θα μπορούσαμε να πούμε ότι βρισκόντουσαν σε ηρεμία. Σ' αυτό το σημείο φυσικά δεν πρέπει να παραλείψουμε το γεγονός ότι η Γαλλία του στρατηγού ντε Γκωλ θεωρούνταν το πιο σταθερό πολιτικό σύστημα στον Ευρωπαϊκό χώρο κάτι που δίνει στην εξέγερση ένα επιπλέον ενδιαφέρον. Χαρακτηριστικό του πόσο απρόβλεπτα ήταν τα γεγονότα που ακολούθησαν είναι ένα άρθρο της αμερικάνικης εφημερίδας *«Economist»* σχετικά με την πολιτική κατάσταση στη Γαλλία γραμμένο στις αρχές του Μαΐου του 1968 από τον Νόρμαν Μακρέη. Στο άρθρο του ο Μακρέη υμνεί τις επιτυχίες του Γαλλικού καπιταλισμού, επισημαίνοντας ότι οι Γάλλοι είχαν υψηλότερο βιοτικό επίπεδο από τους Βρετανούς: κατανάλωναν περισσότερο κρέας, κατείχαν

⁶ «Για τη Μιζέρια του Φοιτητικού Κόσμου», μπροσούρα φοιτητών του Στρασβούργου, Νοέμβριος 1966.

περισσότερα αυτοκίνητα κ.λ.π. Και ανέφερε το « μεγάλο εθνικό πλεονέκτημα» της Γαλλίας σε σχέση με τη γειτονική χώρα: τα γαλλικά συνδικάτα ήταν «τραγικά αδύναμα». Παράλληλα, παρόμοια άποψη εκφράζονταν και από ακαδημαϊκούς Μαρξιστές, όπως ο Andre Gorz. Ο τελευταίος έγραφε σε ένα άρθρο του ότι *«στο προσεχές μέλλον δεν θα υπάρξει καμία κρίση στον Ευρωπαϊκό καπιταλισμό τόσο δραματική που να οδηγήσει τις μάζες των εργατών σε επαναστατικές γενικές απεργίες ή σε ένοπλους αγώνες στην υπεράσπιση των ζωτικών τους συμφερόντων»* (Gorz,1968). Στο ίδιο ύφος ο Έρνεστ Μαντέλ μίλησε σε μια συνάντηση στο Λονδίνο μόλις ένα μήνα πριν τα μεγάλα γεγονότα. Στη διάρκεια της ομιλίας του εξέφρασε την άποψη ότι οι εργάτες είχαν αστικοποιηθεί και «Αμερικανοποιηθεί» και ότι δεν θα υπάρξει κανένα κίνημα των Γάλλων εργατών για τα επόμενα είκοσι χρόνια⁷.

Αναφορικά με την κοινωνική κατάσταση που επικρατούσε στη χώρα θεωρούμε σημαντικό την παράθεση κάποιων αριθμητικών στοιχείων, όπως τα παρακάτω:

Στα εργασιακά ζητήματα η κατάσταση παρουσιάζεται κάπως έτσι:

- Βάση νόμου ισχύει το 45ωρο εργασίας την εβδομάδα, ωστόσο πολλοί ανειδίκευτοι εργάτες συχνά ξεπερνούν τις 48 ώρες.
- Η ηλικία συνταξιοδότησης είναι στα 65 έτη
- Οι ειδικευμένοι εργάτες κερδίζουν περίπου 600 φράγκα το μήνα, οι γυναίκες όμως συχνά περιορίζονται στα 400
- Περίπου 4 στους 10 εργαζόμενους είναι βιομηχανικοί εργάτες

Η κατάσταση της νεολαίας:

- Οι νέοι αποκτούν δικαίωμα ψήφου στα 21 έτη, όταν και επίσημα δηλαδή θεωρηθούν ενηλικιώνονται.
- Το 46% των Γάλλων ηλικίας 15-24 ετών εργάζεται, ενώ το 37% σπουδάζει.

⁷ <http://www.marxist.com/french-revolution-may-1968-greek.htm>, τελευταία επίσκεψη 27/2/2013.

- Το αντισυλληπτικό χάπι είναι νόμιμο από το 1967, για να εφαρμοστεί ωστόσο ο νόμος που επιτρέπει την πώληση του στα φαρμακεία θα περάσουν δύο χρόνια.
- Κάθε χρόνο γίνονται παράνομα 1.000.000 αμβλώσεις που στοιχίζουν τη ζωή σε 10.000 νεαρές γυναίκες.
- Η μίνι φούστα κλείνει τρία χρόνια από τότε που κυκλοφόρησε, ωστόσο κανείς ακόμα δεν έχει ξεχάσει την παρουσιάστρια που απολύθηκε γιατί έδειξε τα γόνατά της.

Ο γυναικείος πληθυσμός:

- Το 35% του εργατικού δυναμικού εκπροσωπείται από το «ασθενές» φύλο, με συνολικά 7.000.000 Γαλλίδες να εργάζονται, αριθμός όχι μεγαλύτερος από εκείνον στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.
- Μόλις τρία χρόνια έχουν συμπληρωθεί από τότε που είχε επιτραπεί στις Γαλλίδες να ανοίγουν λογαριασμό στην τράπεζα, να βγάζουν διαβατήριο ή να πιάνουν δουλειά χωρίς τη συγκατάθεση του συζύγου.
- Οι γυναίκες δε δικαιούνται να προσέρχονται στην εργασία τους με παντελόνι

Η λογοκρισία ως στοιχείο του καθεστώτος στα Μέσα Μαζικής ενημέρωσης:

- Η τηλεόραση προβάλλει μόνο δύο κρατικά τηλεοπτικά κανάλια εκ των οποίων το ένα μόνο είναι έγχρωμο. Τα δύο αυτά κρατικά κανάλια χρησιμοποιούνται πολύ συχνά από το καθεστώς ως μέσα προπαγάνδης των θέσεων και της πολιτικής του, σε σημείο να υποστηρίζεται από πολλούς ότι: *«Τα πραγματικά χρώματα της γκωλικής τηλεόρασης είναι το μπλε της λογοκρισίας, το άσπρο της ατολμίας και το κόκκινο της ντροπής»*.
- Χαρακτηριστικό του μεγέθους αξιοποίησης του μέσου αυτού από το Γκωλισμό είναι το παράδειγμα της ταινίας του Ζακ-Λικ Γκοντάρ που αναγκάστηκε να αλλάξει τον τίτλο της από «Η παντρεμένη γυναίκα» σε

«Μία παντρεμένη γυναίκα», αφού θεωρήθηκε πιθανό το ενδεχόμενο να
θιγούν οι Γαλλίδες σύζυγοι.

3.1 Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού στο δυτικό κόσμο

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφερθήκαμε στη Γαλλική κοινωνική πραγματικότητα του 1968 με σκοπό να τη μελετήσουμε και να τη συσχετίσουμε με τα γεγονότα της εξέγερσης αλλά και με το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού και το ρόλο που έπαιξε. Αυτό γιατί παρότι όπως είδαμε η Γαλλική κοινωνία βρισκόταν σε περίοδο ανάκαμψης και πολιτικής σταθερότητας μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο δεν έλλειπε το αίσθημα δυσαρέσκειας από τμήματα του πληθυσμού, με πρωταγωνιστές κυρίως τους νέους, εργάτες και φοιτητές. Εκείνοι λοιπόν κατά κύριο λόγο έμελε να πρωτοστατήσουν στην εξέγερση, κάτι που όπως θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε παρακάτω συνδέεται με την όλη συζήτηση πάνω στον κοινωνικό αποκλεισμό και τις ιδιαίτερες πληθυσμιακές ομάδες που πιθανόν αφορά σε μεγαλύτερο βαθμό. Στο σημείο αυτό δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι αναφερόμαστε σε μια κοινωνία η οποία παρά τη σχετική ηρεμία στην οποία βρισκόταν δεν είχε καταφέρει να αμβλύνει τις ταξικές αντιθέσεις, κάτι που έγινε πολύ ξεκάθαρο και μέσα από το χαρακτήρα της ίδιας της εξέγερσης. Με άλλα λόγια τον ταξικό χαρακτήρα του κοινωνικού αποκλεισμού και το βαθμό στον οποίο αυτός συνέβαλε στη μεγάλη έκρηξη του Μαΐου και του Ιουνίου του 1968 στη Γαλλία.

Οι κοινωνικές μεταβολές όπως η εκβιομηχάνιση και οι αλλαγές στην παραγωγική διαδικασία που έλαβαν χώρα το 19^ο αιώνα έφεραν στο προσκήνιο σημαντικές αλλαγές στον τρόπο ζωής της εργατικής τάξης. Ως αποτέλεσμα των μεταβολών αυτών προήλθαν εντάσεις οι οποίες οδήγησαν σε κοινωνικές συγκρούσεις και που στην προσπάθειά τους να τις κατευνάσουν οι κυβερνήσεις θεσμοθέτησαν νέα μέτρα, όπως η εργοστασιακή νομοθεσία, η κοινωνική ασφάλιση και η ρύθμιση των βιομηχανικών σχέσεων. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω οικοδομήθηκε αυτό που ονομάζεται κράτος πρόνοιας (Παπάνης, 2007).

Αρχικά ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός» προήλθε από τις πολιτικές συζητήσεις στη Γαλλία τη δεκαετία του 1960 και είχε ως σκοπό να περιγράψει μια ευρεία έννοια της απόκλισης από τις κυρίαρχες αξίες και την κοινωνική τάξη. Ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά σε κείμενο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας το 1989, κατά τη συζήτηση της διαμόρφωσης του Κοινωνικού Χάρτη. Από εκείνη τη χρονική στιγμή, ο όρος χρησιμοποιείται συχνά, τόσο σε κείμενα που αφορούν προγράμματα καταπολέμησης κοινωνικού αποκλεισμού και τα οποία ενισχύονται οικονομικά από

την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και στον προβληματισμό των κοινωνικών επιστημών. Παρ' όλα αυτά δεν είναι λίγες οι ενστάσεις που διατυπώνονται πάνω στον όρο του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς θεωρείται ως έννοια πολυσύνθετη και απροσδιόριστη και ίσως αναποτελεσματική στο να περιγράψει κοινωνικά φαινόμενα.

Με τον όρο «κοινωνικός αποκλεισμός» δεν επιδιώκεται, και δεν είναι άλλωστε εφικτή, η περιγραφή μιας ορισμένης κατάστασης, ενός φαινομένου δηλαδή μετρήσιμου και συγκρίσιμου με τη βοήθεια στατιστικών και μαθηματικών δεικτών.

Ως κοινωνικός αποκλεισμός νοείται η παρεμπόδιση απορρόφησης κοινωνικών και δημόσιων αγαθών, κοινωνικού και δημόσιου πλούτου. Η παρεμπόδιση αυτή μπορεί να είναι θεσμικής διάστασης ή να εφαρμόζεται στην πράξη ως αποτέλεσμα κοινωνικών πρακτικών. Επομένως, ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι απότοκο μίας ή περισσότερων διαδικασιών, που τελούνται σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο σε μια ορισμένη κοινωνία. Οι διαδικασίες αυτές έχουν ως τελικό αποτέλεσμα τη συστηματική αδυναμία άσκησης κοινωνικών δικαιωμάτων, την αδυναμία απόλαυσης κοινωνικών αγαθών, την αδυναμία πρόσβασης στις κοινωνικές υπηρεσίες εξαιτίας μιας ιδιότητας ή μιας κατάστασης είτε ενός χαρακτηριστικού. Όλες αυτές οι ενδεχόμενες καταστάσεις συγκεντρώνονται στο πρόσωπο ενός ατόμου, η ύπαρξη των οποίων το κατατάσσουν ενδεχομένως σε μία ή περισσότερες κοινωνικές ομάδες, ενώ η απουσία τους θα απέτρεπε πιθανόν την εμφάνιση του τελικού αυτού αποτελέσματος ως κοινωνικό φαινόμενο.

Το Παρατηρητήριο των Ευρωπαϊκών Επιτροπών για τις Εθνικές Πολιτικές συνδέει τον κοινωνικό αποκλεισμό με τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών, με ένα συγκεκριμένο βασικό βιοτικό επίπεδο και με τη συμμετοχή σε σημαντικές κοινωνικές και επαγγελματικές ευκαιρίες της κοινωνίας. Σύμφωνα με το Κέντρο Ανάλυσης του Κοινωνικού Αποκλεισμού της Μ. Βρετανίας ο κοινωνικός αποκλεισμός διακρίνεται σε ακούσιο και εκούσιο (Burchardt, 1999), δηλαδή η μη άσκηση των κοινωνικών δικαιωμάτων σε ορισμένους τομείς μπορεί να οφείλεται στο ότι ο πολίτης δεν μπορεί να τα ασκήσει ή στο ότι επιλέγει συνειδητά να μην τα ασκήσει. Ωστόσο, όπως υποστηρίχθηκε από τον Barry, το ότι αν και συχνά ορισμένα άτομα ή ομάδες ατόμων εθελουσίως απέχουν από την κοινωνική συμμετοχή και δράση, εντούτοις η απόφασή τους αυτή δεν είναι παρά μόνο αποκύημα μιας λανθάνουσας εντύπωσης ότι η συμμετοχή τους δεν θα εκτιμηθεί από τους συμπολίτες τους. Επομένως, αποκλεισμός υφίσταται μόνο εάν η κοινωνία πραγματικά αρνείται τη συμμετοχή (Barry, 1998).

Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού έχει αποτελέσει αντικείμενο αντιπαράθεσης στους επιστημονικούς κύκλους καθώς αντιμετωπίζεται διαφορετικά από τους ερευνητές, ανάλογα με τη σχολή που προέρχεται ο καθένας αλλά και τον τρόπο προσέγγισης που επιλέγει.

Τρεις είναι κυρίως οι τρόποι που έχει χρησιμοποιηθεί ο όρος (Levitas, 1998; Shucksmith, 2004) :

- i. Η προσέγγιση της «ανέχειας», που αποδίδει τα αίτια του αποκλεισμού στο χαμηλό εισόδημα και την έλλειψη υλικών αγαθών.
- ii. Μέσω της «ολοκληρωτικής προσέγγισης» (integrationist approach) στην οποία η απασχόληση λαμβάνεται ως κύριος παράγοντας κοινωνικής ενσωμάτωσης του ατόμου, τόσο μέσω του μισθού, της ισχυροποίησης της ταυτότητας και της ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης, που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της εργασίας, όσο και μέσω των δικτύων που δημιουργούνται από αυτή. Έρευνες έχουν δείξει ότι η απασχόληση δεν σχετίζεται μόνο με το εισόδημα, αλλά και με την απόκτηση κοινωνικών δικτύων και την αίσθηση της αυταξίας.
- iii. Η προσέγγιση της «κατώτατης οικονομικής τάξης» (underclass approach) αντιμετωπίζει τα αποκλεισμένα άτομα ως άτομα τα οποία παρεκκλίνουν από τα χρηστά και πολιτισμικά πρότυπα και τους άγραφους κανόνες συμπεριφοράς, επιδεικνύοντας έναν πολιτισμό φτώχειας ή έναν πολιτισμό που στερείται οποιασδήποτε δυναμικής. Έτσι, τα άτομα αυτά θεωρούνται υπεύθυνα για τη δική τους φτώχεια αλλά και τη μετάδοσή της στις επόμενες γενεές.

Ο Atkinson (2002) εστιάζει σε τέσσερα βασικά στοιχεία, τα οποία πρωταγωνιστούν σε κάθε συζήτηση που αφορά στον κοινωνικό αποκλεισμό: α) σχετικότητα, β) πολλαπλή (απο)στέρηση γ)δυναμική και δ) δράση.

Η σχετικότητα αναφέρεται στο γεγονός ότι οι άνθρωποι βιώνουν διαφορετικά τον κοινωνικό αποκλεισμό, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας στην οποία ανήκουν, καθώς και με τον τόπο και τη χρονική στιγμή κατά την οποία πραγματοποιείται ο κοινωνικός αποκλεισμός. Έτσι, προκύπτει ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μια μεταβλητή που καθορίζεται σημαντικά από τις μεταβλητές του χώρου και του χρόνου. Δεν είναι, επομένως, δυνατό να ειπωθεί ότι υπάρχει ένας «απόλυτος» κοινωνικός αποκλεισμός, μια απόλυτη δηλαδή κατάσταση, τα χαρακτηριστικά της οποίας οδηγούν στην ταυτοποίησή της ως κοινωνικό

αποκλεισμό. Κατ' επέκταση και το προφίλ του κοινωνικά αποκλεισμένου ατόμου δεν είναι πάντοτε σταθερό, αλλά μεταβάλλεται στο χώρο και το χρόνο.

Σύμφωνα με την πολλαπλή αποστέρηση, στοιχείο του κοινωνικού αποκλεισμού δεν αποτελεί μόνο η φτώχεια και η έλλειψη απασχόλησης, αλλά και άλλοι παράγοντες, όπως η απουσία κοινωνικών δεσμών και συνεργασιών.

Όσον αφορά το στοιχείο της δυναμικής, απορρέει από το γεγονός ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν αποτελεί απλά και μόνο μια παροδική κατάσταση κατά την οποία το άτομο βιώνει προσωρινά και στιγμιαία την έλλειψη εισοδήματος ή εργασίας, αλλά πρόκειται για μια μακροχρόνια διαδικασία που ολοκληρώνεται μέσα από έναν κύκλο γεγονότων και αντανακλά περιορισμένες προοπτικές για το μέλλον του ατόμου που βιώνει τον κοινωνικό αποκλεισμό (Richardson and Le Grand, 2002).

Τέλος, σχετικά με το στοιχείο «δράση», η χρήση του απορρέει από το γεγονός ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μια ενέργεια/δράση, υπονοώντας ότι υπάρχουν ορισμένοι παράγοντες, οι οποίοι διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο και συντελούν στην πραγμάτωσή του. Σε αυτούς τους παράγοντες συγκαταλέγονται ακόμα και τα ίδια τα άτομα που βιώνουν, είτε εκούσια είτε ακούσια, κάποια διάσταση του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και άλλοι παράγοντες, είτε θεσμικοί είτε κοινωνικοί κ.ά., οι οποίοι συμβάλλουν και αυτοί με τη σειρά τους.

Συνοπτικά, όλα τα παραπάνω στηρίζονται στην ιδέα ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να διαγνωσθεί συγκρίνοντας τις συνθήκες ατόμων (ή ομάδων) σε σχέση με άλλα άτομα σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο. Τα χαρακτηριστικά του αποκλεισμού μπορεί να γίνουν εμφανή μόνο με την πάροδο του χρόνου, ως μια συσσωρευμένη αντίδραση. Κατά συνέπεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός ως πολυδιάστατο φαινόμενο, που περιλαμβάνει πολλές διαφορετικές πτυχές και διαστάσεις, απαιτεί την ύπαρξη μιας συνολικής θεώρησης του συνόλου αυτών των διαστάσεων, καθώς επίσης και των μεταξύ τους σχέσεων αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης.

Στηριζόμενοι στην άποψη του Atkinson, οι Hills et al. (2002) υποστηρίζουν ότι ένα άτομο είναι κοινωνικά αποκλεισμένο, εάν δεν συμμετέχει, παρά την επιθυμία του, σε συγκεκριμένες δραστηριότητες της κοινότητάς του, που αφορούν στην κατανάλωση, την αποταμίευση, την παραγωγή, την πολιτική δραστηριοποίηση και την κοινωνική δράση, λόγω διαφόρων αιτίων που είναι πέρα από τον έλεγχό του.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφερόταν αρχικά ως κατάσταση, που περιέγραφε την απομόνωση των νοικοκυριών και την ανικανότητα

πρόσβασής τους σε πόρους. Η άποψη αυτή παρουσίαζε, αν και εμμέσως, τα ίδια τα νοικοκυριά υπεύθυνα για την κατάσταση στην οποία βρίσκονταν. Σταδιακά, όμως, έγινε αντιληπτό ότι μια τέτοια ατομικιστική προσέγγιση δεν λάμβανε υπόψη και δεν αναδείκνυε την αδυναμία κάθε κοινότητας να παράσχει επιλογές και δυνατότητες στα νοικοκυριά της που κινδύνευαν να αποτελέσουν «θύματα» του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η Αγγλοσαξονική Σχολή, επηρεασμένη από το φιλελευθερισμό, θεωρεί ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι αποτέλεσμα ατομικής ευθύνης και μέλημα της κοινωνικής πολιτικής είναι να δώσει ίσες ευκαιρίες στον κάθε πολίτη, προκειμένου αυτός να επιβιώσει σε μια ανταγωνιστική κοινωνία. Αντίθετα, η Γαλλική Σχολή θεωρεί ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι η διαδικασία απόσπασης από την κοινωνική ιεραρχία και σκοπός της κοινωνικής πολιτικής είναι η κοινωνική ενσωμάτωση. Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί ένα δυναμικό φαινόμενο και θα πρέπει να ιδωθεί ως μια διαδικασία και όχι απλά ως ένα στατικό αποτέλεσμα. Ιδιαίτερη, επομένως, σημασία θα πρέπει να δίνεται στην άρση των αιτίων του κοινωνικού αποκλεισμού και όχι απλά στην ενίσχυση ορισμένων κοινωνικών ομάδων.

Οι Philip και Shucksmith (2003) προτείνουν τη θεώρηση των διαδικασιών του κοινωνικού αποκλεισμού και της κοινωνικής συνοχής ως αλληλεπικαλυπτόμενες πλευρές της διαδικασίας της κοινωνικής ολοκλήρωσης/ενσωμάτωσης. Μάλιστα, ισχυρίζονται ότι είναι πολύ χρήσιμο να γίνει διάκριση των διαστάσεων του κοινωνικού αποκλεισμού σύμφωνα με τα διαφορετικά μέσα με τα οποία κατανέμονται οι πόροι σε μια κοινωνία. Συγκεκριμένα, προτείνουν τέσσερα συστήματα/μεθόδους, τα οποία καλύπτουν τις διαφορετικές διαδικασίες, ήτοι τα ιδιωτικά συστήματα (private systems), τα οποία αντιπροσωπεύουν τους μηχανισμούς της αγοράς, τα δημόσια/κρατικά συστήματα (state systems), τα όποια ενσωματώνουν τις δομές εξουσίας με τις γραφειοκρατικές και νομικές διαδικασίες, τα εθελοντικά συστήματα (voluntary systems), τα οποία περιλαμβάνουν τις διαδικασίες συλλογικής δράσης σε μια κοινωνία πολιτών, και, τέλος, τα δίκτυα οικογένειας και φίλων (family and friends networks), τα οποία συνδέονται με τους μηχανισμούς αμοιβαιότητας σε μια κοινωνία πολιτών. Η αίσθηση του ανήκειν σε μια κοινωνία και η πρόσβαση στην αγορά αγαθών στηρίζεται στη λειτουργία όλων των παραπάνω συστημάτων.

3.2 Ευάλωτες κοινωνικά ομάδες

Υπάρχουν ορισμένες κοινωνικές ομάδες που είναι πιο πιθανό να εμφανίσουν σημάδια κοινωνικού αποκλεισμού. Καθώς ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα φαινόμενο πολυπαραγοντικό και όπως εξηγήσαμε σε κάποιο βαθμό δύσκολα προσεγγίσιμο, επηρεάζεται από διάφορους πολιτισμικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Οι λόγοι που ένα άτομο ή μια κοινωνική ομάδα είναι ευάλωτη στο να αποτελέσει «θύμα» κοινωνικού αποκλεισμού μπορεί να είναι οικονομικού, κοινωνικού, πολιτισμικού, γεωγραφικού και πολιτικού χαρακτήρα. Οι παραπάνω διαστάσεις αποτελούν αποτέλεσμα άλλων παραγόντων όπως: η ανεργία, η υποαπασχόληση, η έλλειψη στέγης, η φτώχεια, τα συστήματα αξιών, η υπηκοότητα, το φύλο, ο κύκλος ζωής, η εθνότητα, ο τρόπος ζωής, η εκπαίδευση και η κατάρτιση, η θρησκεία, η μετανάστευση, η διαμονή σε αστική ή αγροτική περιοχή κ.ά. Με βάση τα παραπάνω διαμορφώθηκαν κάποιες κατηγορίες κοινωνικών ομάδων οι οποίες είναι πιο ευάλωτες στο να αποτελέσουν αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες, τέτοιες είναι:

- 1) Τα παιδιά – νέοι – ηλικιωμένοι (ηλικιακές κατηγορίες)
- 2) Οι γυναίκες (φύλο)
- 3) Τα άτομα εκτός εκπαιδευτικής διαδικασίας
- 4) Τα άτομα με αναπηρία
- 5) Οι εθνικές μειονότητες
- 6) Οι μετανάστες/ παλιννοστούντες
- 7) Οι μονογονεϊκές οικογένειες
- 8) Οι γεωγραφικά αποκλεισμένοι κάτοικοι
- 9) Οι άνεργοι
- 10) Οι Ρομά
- 11) Οι ανήλικοι παραβάτες (Παπάνης, 2007)

Εκείνα τα χαρακτηριστικά που συνήθως αποτελούν δείκτες του κοινωνικού αποκλεισμού είναι: το χαμηλό εισόδημα, η ελλιπής εκπαίδευση, η υγειονομική περίθαλψη, η κακή στέγαση, η κοινωνική ασφάλιση, η κοινωνική συνοχή, η συμμετοχικότητα, η υπογεννητικότητα, η μειωμένη χρήση νέων τεχνολογιών, η μετανάστευση και ο γεωγραφικός χώρος.

Ειδικότερα, το χαμηλό εισόδημα αποτελεί τον κυριότερο δείκτη κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς συνδέεται με το χαμηλό προσδόκιμο μέσο όρο ζωής, την

έλλειψη συμμετοχής στα κοινωνικά δρώμενα, την περιθωριοποίηση και τον αποκλεισμό από την πλειονότητα των υπηρεσιών. Λόγο των χαμηλών εισοδημάτων τους οι ηλικιωμένοι θεωρούνται η ομάδα με την υψηλότερη οικονομική επισφάλεια. Οικονομικά ευάλωτες ομάδες είναι επίσης: οι μονογονεϊκές οικογένειες, τα άτομα με αναπηρίες, οι άνεργοι άνω των 45 ετών, οι νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας κ.λπ.

Ένα ακόμα στοιχείο που αποτελεί δείκτη κοινωνικού αποκλεισμού είναι η ανεπαρκής εκπαίδευση. Καθώς τα άτομα στερούνται ικανοποιητικής εκπαίδευσης ενδέχεται να έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, καθώς επίσης και να μη μπορούν να συμμετέχουν σε κοινωνικές δραστηριότητες ή να έχουν φιλοδοξίες επαγγελματικής εξέλιξης, τοποθετώντας έτσι τον εαυτό τους στο περιθώριο.

Ένας ακόμα δείκτης κοινωνικού αποκλεισμού είναι η έλλειψη ή η κακής ποιότητας στέγαση, ο οποίος έχει συνέπειες στην ατομική και την οικογενειακή υγεία και ανάπτυξη. Ειδικά για τα άτομα που διαμένουν στα αστικά κέντρα, η στέγαση και οι συνθήκες κατοικίας αποτελούν θέμα αιχμής και σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα του κινδύνου αποκλεισμού. Σχετικά με το θέμα που πραγματεύεται η εργασία μας και για να γίνουμε πιο συγκεκριμένοι, στη Γαλλία της περιόδου που εξετάζουμε οι πιθανότητες περιθωριοποίησης αυξάνονταν δεδομένου ότι 2.900.000 Γάλλοι κατοικούσαν σε σπίτια που στερούνταν τα στοιχειώδη πρότυπα υγιεινής, 7 στα 10 σπίτια δεν έχουν κεντρική θέρμανση, 9 στα 10 δεν έχουν ούτε τηλέφωνο ενώ 400.000 Γάλλοι πρόσφυγες στην πλειονότητά τους Μαγκρεμπίνοι, έμεναν σε παραγκουπόλεις (Ξενάκη, 2008:25).

Πολύ συχνό είναι το φαινόμενο παραγωγής κοινωνικών ανισοτήτων στον τομέα της περίθαλψης. Ο ανταγωνισμός μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου τομέα στο χώρο αυτό είναι συχνό φαινόμενο με αποτέλεσμα να μην προσφέρονται οι προσδοκώμενες υπηρεσίες με συχνότερα θύματα άτομα περιορισμένης οικονομικής επιφάνειας.

Η κοινωνική υποστήριξη περιλαμβάνει την κοινωνική αρωγή (για την εξάλειψη της φτώχειας) και την κοινωνική ασφάλιση, η οποία βασίζεται σε ένα θεσμικό κράτος και σε μία καλά οργανωμένη αγορά εργασίας για την υποστήριξη τομέων που αφορούν στην αποταμίευση, στις συντάξεις και στην ασφάλιση. Παρόλα αυτά, στις αναπτυγμένες χώρες η κοινωνική ασφάλιση δεν αποτελεί μόνο μέριμνα

του κράτους, αλλά περιλαμβάνει και τη δραστηριοποίηση των δημόσιων, των μη κυβερνητικών οργανισμών και των κοινωνικοπολιτικών και ανθρωπιστικών ιδρυμάτων.

Η επιτυχής κοινωνική ασφάλιση δεν πρέπει να κρίνεται με βάση τα μέσα που παρέχει, αλλά με βάση την επίδραση που έχει στη ζωή των πολιτών και τις δυνατότητες που τους παρέχει. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η αναθεώρηση του Συντάγματος που θεσμοθέτησε το κοινωνικό κράτος και όρισε την πρόσβαση σε όλες τις κοινωνικές υπηρεσίες υγείας και φροντίδας.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα φαινόμενο πολυσύνθετο, το οποίο διαφοροποιείται χωρικά και κοινωνικά και συνδέεται στενά με τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Ο Beckley (1994) όρισε την κοινωνική συνοχή ως το βαθμό κατά τον οποίο μια γεωγραφική περιοχή επιτυγχάνει να λειτουργήσει ως μία «κοινότητα», όταν τα μέλη της συμμερίζονται τις ίδιες αρχές και διακατέχονται από πνεύμα συνεργασίας και αμοιβαιότητας. Αργότερα, ο Reimer (2002, στο Παπάνης κ.ά., 2007) επέκτεινε την έννοια αυτή της συνεργασίας και όρισε την κοινωνική συνοχή ως το βαθμό κατά τον οποίο τα άτομα δρουν συλλογικά, προκειμένου να επιτύχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα και να αντιμετωπίσουν τα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά ή περιβαλλοντικά θέματα που τους απασχολούν. Και στις δύο περιπτώσεις βασικές έννοιες αποτελούν η συλλογικότητα και η κοινότητα, η οποία ορίζεται είτε με βάση τη γεωγραφική θέση είτε με βάση την αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών ενός κοινωνικού ή χωροταξικού πλαισίου, μέσα στο οποίο τα άτομα βιώνουν και εκτελούν τις καθημερινές τους δραστηριότητες, ενώ χαρακτηρίζονται από μία αμοιβαία αίσθηση του «ανήκειν» στην εν λόγω κοινότητα.

Όσον αφορά το δείκτη της συμμετοχικότητας, τα άτομα που δεν συμμετέχουν σε κοινωνικές ομάδες, δεν μπορούν να διασφαλίσουν την προσωπική τους εξέλιξη και δεν ενδιαφέρονται για το συλλογικό συμφέρον.

Επίσης, ο δείκτης της υπογεννητικότητας μπορούν να αποτελέσουν ενδείξεις κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς συνδέονται με κακής ποιότητας υγεία και θνησιμότητα.

Αναφορικά με τη μετανάστευση δεν είναι απλά μια μετάβαση από μια χώρα σε μια άλλη, αλλά μια διαρκής διαδικασία που επιφέρει επιπτώσεις σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής εκείνων που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στη διαδικασία αυτή. Οι μετανάστες, όταν φτάνουν για πρώτη φορά σε μια χώρα, είναι πιθανόν να βρίσκονται σε μία πρώιμη κατάσταση (όσον αφορά το επίπεδο ζωής της χώρας

υποδοχής) και σχεδόν πάντοτε είναι αποκλεισμένοι, καθώς δεν γνωρίζουν τη γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα, καθώς και τους σχετικούς μηχανισμούς και τους πολιτισμικούς κώδικες. Η νομιμοποίησή τους οδήγησε στην εξομάλυνση της θέσης τους στην οικονομία και αναδείχθηκε με αυτό τον τρόπο η οικονομική τους συνεισφορά, ενώ παράλληλα μειώθηκαν οι κίνδυνοι περαιτέρω περιθωριοποίησης.

Τέλος, η διαφορά της ποιότητας ζωής ανάμεσα στους κατοίκους των πόλεων και της υπαίθρου μπορεί να αποτελέσει αιτία κοινωνικού αποκλεισμού. Η ύπαιθρος από τόπος μόνιμης κατοικίας και απασχόλησης του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού μετατράπηκε μεταπολεμικά σε ανεπιθύμητη περιοχή σε πολλά επίπεδα. Ειδικότερα, αποτέλεσε απομονωμένο και ανασφαλή τόπο κατοικίας, καθώς δεν παρείχε τις απαραίτητες υποδομές και υπηρεσίες στον πολίτη. Επίσης, η ύπαιθρος ως τόπος οικονομικής δραστηριότητας δεν προσέφερε πολλές ευκαιρίες πέραν από την ενασχόληση με την αγροτική παραγωγή, ενώ ως ιδεολογικός χώρος συνδέθηκε με τη «συντηρητικότητα» και την «οπισθοδρόμηση», σε αντίθεση με την «πρόοδο» και τον «εκσυγχρονισμό» του αστικού χώρου (Γούσιος, 1999, στο Παπάνης κ.ά., 2007). Οι ζώνες που φέρουν, κυρίως, φυσικές μειονεξίες είναι οι ορεινές, οι νησιωτικές και οι φτωχές σε φυσικούς πόρους περιοχές, οι οποίες παρέμειναν στο περιθώριο της ανάπτυξης και των επενδύσεων ως μη ανταγωνιστικές σε όρους οικονομικής αποδοτικότητας.

4. Τα σημαντικότερα γεγονότα και ο χαρακτήρας της Εξέγερσης

Στο κεφάλαιο αυτό θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα των σημαντικότερων γεγονότων της εξέγερσης του Γαλλικού Μάη του 1968. Πρόκειται για ένα αντικείμενο που σαφώς δε θα μπορούσε να εξαντληθεί σε ένα κεφάλαιο, ωστόσο θα προσπαθήσουμε να το παρουσιάσουμε όσο γίνεται πιο συμπυκνωμένα προκειμένου να φωτίσουμε όσο το δυνατόν καλύτερα τα γεγονότα του έλαβαν χώρα το Μάη του 68 στη Γαλλία.

4.1 Οι απαρχές του κινήματος και το κίνημα της «22 Μάρτη».

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η περίοδος πριν την εξέγερση χαρακτηρίζεται από μεμονωμένα και σπασμωδικά ξεσπάσματα οργής και αγώνων. Σε αυτά συμπυκνώνονται οι αντιφάσεις του Γαλλικού καπιταλισμού, καθώς και τα διάφορα μεμονωμένα αιτήματα κάθε ξεχωριστού κομματιού της κοινωνίας, είτε πρόκειται για εργάτες, φοιτητές ή άλλες κοινωνικές ομάδες.

Αν θέλουμε να περιγράψουμε τα γεγονότα του Μάη τότε θα πρέπει να ξεκινήσουμε από τα όσα διαδραματίστηκαν στην Πανεπιστημιούπολη της Ναντέρ, δίνοντας μια εικόνα για το φοιτητικό κίνημα από την αρχή του έτους. Στις 8 Ιανουαρίου του 1968 μία αντιπροσωπία του υπουργείου νεολαίας και άθλησης μαζί με τον υπουργό Φρανσουά Μισόφ επισκέπτεται τη Ναντέρ προκειμένου να εγκαινιάσει τη νέα πισίνα του Πανεπιστημίου, παρεμπιπτόντως η Ναντέρ απέκτησε πισίνα πριν να αποκτήσει βιβλιοθήκη. Καθώς ο υπουργός ετοιμάζεται να αποχωρίσει τον πλησιάζει ένα από τα κεντρικά πρόσωπα του Μάη, ο Ντανιέλ Κον-Μπεντίτ. Ακολουθεί ένας διάλογος στον οποίο ο Κον-Μπεντίτ κάνοντας χρήση του ταλέντου του στο να κερδίζει τις εντυπώσεις παραπονιέται στον υπουργό για το γεγονός ότι η «Λευκή Βίβλος της Νεολαίας» δεν αναφέρει τίποτα για τα σεξουαλικά προβλήματα των νέων. Ακολουθεί ένας περιπαικτικός διάλογος και από τους δύο, αλλά η ουσία αυτού είναι ότι αρχίζει να λάμπει το άστρο του Κον-Μπεντίτ εκείνο το Μάη (Ξενάκη,2008:22).

Δύο περίπου μήνες ύστερα από το παραπάνω περιστατικό, συγκεκριμένα στις 22 Μάρτη, η αστυνομία συλλαμβάνει δύο νέους φοιτητές και τρεις μαθητές γυμνασίου ως ύποπτους για επιθέσεις με εμπρηστικούς μηχανισμούς που είχαν

σημειωθεί 4 μέρες νωρίτερα κατά αμερικάνικων στόχων. Ένας από αυτούς, ο Ξαβιέ Λανγλάντ, ήταν φοιτητής της Ναντέρ και μέλος της τροτσκιστικής οργάνωσης J.C.R (Κομμουνιστική Επαναστατική Νεολαία) . Το ίδιο βράδυ 22 Μαρτίου έγινε στη Ναντέρ μία συγκέντρωση διαμαρτυρίας κατά των συλλήψεων. Στη συνέλευση που έλαβε χώρα στο αμφιθέατρο B2 της σχολής της κοινωνιολογίας πάρθηκε με μεγάλη πλειοψηφία η απόφαση για κατάληψη των γραφείων της διοίκησης. Από τη συνέλευση που ακολουθεί προκύπτει το «κίνημα των 142» ή το «κίνημα της 22ης Μαρτίου», όπως έγινε ευρύτερα γνωστό. Το «κίνημα της 22ης Μάρτη» αποτελούνταν από φοιτητές από όλες τις τάσεις της αριστεράς και του αναρχικού χώρου. Ο ετερόκλητος θα μπορούσαμε να τον χαρακτηρίσουμε χαρακτήρας του είχε ένα κοινό σημείο: την επιθυμία για δράση. Με αυτό τον τρόπο μπήκαν σε δεύτερη μοίρα οι πολιτικές διαφωνίες που χώριζαν τα μέλη του κινήματος. Παρ' όλα αυτά όλες οι συνιστώσες του κινήματος είχαν μία κοινή συνισταμένη: τον αντί-ιμπεριαλιστικό αγώνα (Vienet,1978:23).

Το διάστημα από τις αναταραχές στη Ναντέρ μέχρι και το ξέσπασμα της εξέγερσης στις αρχές του Μάη χαρακτηρίζεται από μικροεντάσεις σε διάφορα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Στο διάστημα όμως που μεσολάβησε σημειώθηκε η απόπειρα δολοφονίας του ηγέτη της Συνομοσπονδίας Σοσιαλιστών Φοιτητών (SDS) στη Γερμανία Ρούντι Ντούτσκε στις 12 Απριλίου, η οποία ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων από το φοιτητικό κόσμο της Γαλλίας.

Η Πέμπτη 2 Μαΐου μπορεί να χαρακτηριστεί ως η μέρα που άναψε το φυτίλι της εξέγερσης. Τη μέρα εκείνη μια ομάδα από 300 «Λυσσασμένους» (όπως αυτοαποκαλούνταν η τάση αυτή της Ναντέρ, έχοντας πάρει το όνομά της από την ομάδα των Αβράκωτων στην επανάσταση του 1789) έκανε επιδρομή σε ένα αμφιθέατρο την ώρα της παράδοσης και πρόβαλλε ένα φιλμ για τον Τσε Γκεβάρα. Ταυτόχρονα άλλοι φοιτητές έκαναν με αυτοσχέδια μέσα περιφρούρηση προκειμένου να αποτρέψουν τη φημολογούμενη επίθεση της ακροδεξιάς ομάδας «Occident» (Δύση). Τελικά οι τελευταίοι δεν εμφανίστηκαν ποτέ, σε αντίθεση με την αστυνομία η οποία εισέβαλε στο κτίριο μετά από πρόσκληση του κοσμήτορα Γκραπέν. Η βίαιη αστυνομική επιδρομή που ακολούθησε καθώς και οι συμπλοκές έφεραν μπροστά στα μάτια της μεγάλης μάζας των φοιτητών αυτό για το οποίο γίνονταν τόσες συζητήσεις το περασμένο διάστημα, δηλαδή την κρατική καταστολή. Επίσης ο κοσμήτορας αποφάσισε ότι η σχολή θα παραμείνει κλειστή επ' αόριστον, ενώ ο Κον- Μπεντίτ και πέντε ακόμα φοιτητές είχαν κλιθεί σε απολογία ενώπιον του Πειθαρχικού

Συμβουλίου του Πανεπιστημίου του Παρισιού τη Δευτέρα 6 Μάη. Ένα ακόμη στοιχείο της μέρας εκείνης είναι η αναχώρηση του Γάλλου πρωθυπουργού Ζορζ Πομπιντού για ένα δεκαήμερο ταξίδι στο Ιράν και το Αφγανιστάν (Πάτρικ Σίηλ-Μωρήν Μακόνβιλ,2005:47).

4.2 Η Μάχη του Καρτιέ Λατέν

Εξορισμένο πλέον από τη Ναντέρ το κίνημα της 22ης Μαρτίου βρέθηκε στη Σορβόνη προκειμένου να διαμαρτυρηθεί για το κλείσιμο της σχολής, ενώ στο προαύλιό της διοργανώθηκε διαμαρτυρία εναντίον της καταστολής. Γύρω στις 4 το απόγευμα της 2ας Μαΐου οι φοιτητές δέχονται την επίθεση της αστυνομίας η οποία έχει φθάσει καλεσμένη από τον πρότανη Ζαν Ρος. Οι φοιτητές υποχωρούν από το προαύλιο ενώ οι αστυνομικοί εξαπολύουν γενικευμένη επίθεση στη διάρκεια της οποίας πραγματοποιούν αθρόες συλλήψεις. Όταν τα πρώτα οχήματα της αστυνομίας ετοιμάζονται να αποχωρίσουν με τους συλληφθέντες η οργή δεν αργεί να ξεσπάσει σε πετροπόλεμο εναντίων των αστυνομικών, οι οποίοι απαντούν με δακρυγόνα. Από το σημείο αυτό και για όλο τον υπόλοιπο μήνα το Καρτιέ Λατέν θα μετατραπεί σε πεδίο μάχης και θα αποτελέσει το κέντρο της πολιτικής ζωής της Γαλλίας. Οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν και κατά τη διάρκεια της νύχτας, έχοντας ως απολογισμό εκατοντάδες τραυματίες και 596 προσαγωγές. Βαθιά ταραγμένος ο πρότανης Ρος έκλεισε τη Σορβόνη μέχρι νεωτέρας. Προκειμένου να διαμαρτυρηθεί στην απόφαση αυτή, η Ε.Ε.Σ.Γ (Εθνική Ένωση Σπουδαστών Γαλλίας) κάλεσε τους 160.000 φοιτητές της περιοχής του Παρισιού σε διαδήλωση για την επόμενη Δευτέρα 6 Μαΐου , ημέρα που ο Κον- Μπεντίτ θα έπρεπε να παρουσιαστεί μπροστά στο πειθαρχικό συμβούλιο.

Από τις 9 η ώρα το πρωί της Δευτέρας, εκατοντάδες νέοι περιφέρονταν στο Καρτιέ Λατέν και από ώρα σε ώρα γίνονταν περισσότεροι. Με τη Ναντέρ και τη Σορβόνη κλειστές, 49.000 φοιτητές είχαν όλο το χρόνο ελεύθερο. Η πρώτη πομπή διαμαρτυρίας δεν ξεπερνά τα 1.500 άτομα, ωστόσο πολύ σύντομα θα φθάσει τις 6.000. Το σύνθημα που επικρατεί είναι: «Αφήστε ελεύθερους τους συντρόφους μας!». Φοιτητές και αστυνομικοί παίρνουν θέσεις μάχης, με τους μεν να εκτοξεύουν πέτρες και να στήνουν οδοφράγματα, τους δε να απαντούν με βόμβες δακρυγόνων και ρόπαλα. Γύρω στις 17.30 το απόγευμα οι φοιτητές κατευθύνονται προς τη Σορβόνη , συνειδητοποιώντας το μέγεθός τους φωνάζουν με όλη τους τη δύναμη «Είμαστε ένα

γκρουπούσκουλο!», σηκώνοντας το γάντι και απαντώντας στον απαξιωτικό χαρακτηρισμό στον οποίο είχε προβεί μέσω της εφημερίδας του «Humanite'» το Κ.Κ.Γ (Κομμουνιστικό Κόμμα Γαλλίας).

Μέχρι αργά το βράδυ της Δευτέρας 6 Μαΐου το Καρτιέ Λατέν είχε μετατραπεί σε πεδίο μάχης ανάμεσα σε φοιτητές και αστυνομικές δυνάμεις. Ο απολογισμός των συγκρούσεων ήταν 800 τραυματίες, ανάμεσα στους οποίους οι 305 ήταν αστυνομικοί και 442 προσαγωγές. Σε τηλεοπτικό του διάγγελμα ο υπουργός παιδείας Αλέν Περιφίτ μίλησε για «μια χούφτα ταραχοποιών» (Ξενάκη, 2008:44).

Για τις επόμενες τρεις μέρες ακολούθησαν διαδηλώσεις στο κέντρο του Παρισιού αλλά χωρίς τη μαζικότητα των προηγούμενων. Την Παρασκευή 10 Μαΐου 50.000 διαδηλωτές, ανάμεσά τους φοιτητές, μαθητές, καθηγητές πανεπιστημίου και λυκείου αλλά και κάποιοι νεαροί εργάτες δηλώνουν αποφασισμένοι για όλα. Κατευθύνονται προς τις φυλακές της Sante' και έχουν ως κύριο σύνθημά τους την απελευθέρωση των συλληφθέντων αλλά και το άνοιγμα της Σορβόνης. Οι αστυνομικές δυνάμεις έχουν αποκλείσει τη Σορβόνη με αποτέλεσμα οι συγκεντρωμένοι να παραμένουν στο Καρτιέ Λατέν, το οποίο μετατρέπεται για ακόμη μια φορά σε πεδίο μάχης. Η σύγκρουση ξέσπασε αυθόρμητα με το πρώτο οδοφράγμα (ένα σωρό από αναποδογυρισμένα αυτοκίνητα κι άλλα αντικείμενα) να στήνεται στις 9.15. Υπολογίζεται ότι στήθηκαν γύρω στα 50 οδοφράγματα με μερικά εξ αυτών να φτάνουν τα τρία μέτρα σε ύψος. Η νύχτα 10 προς 11 Μαΐου έχει χαρακτηριστεί και ως «η νύχτα των οδοφραγμάτων», καθώς ίσως πρόκειται για την πιο βίαιη νύχτα της εξέγερσης, με τη μεγαλύτερη έκταση συγκρούσεων ανάμεσα σε διαδηλωτές και αστυνομικούς. Το υπουργείο παιδείας θορυβημένο από την εξέλιξη των γεγονότων κάλεσε τους αντιπροσώπους των φοιτητών σε διαπραγμάτευση, η οποία όμως δεν καρποφόρησε αφού οι φοιτητές παρέμειναν σταθεροί στο αίτημά τους για απελευθέρωση των συντρόφων τους, κάτι για το οποίο το υπουργείο δε μπορούσε να εγγυηθεί. Μία ομάδα υπουργών αποτελούμενη από τον αντικαταστάτη του πρωθυπουργού Λουί Ζοξ με συμβούλους τον Κριστιάν Φουσέ (υπουργό εσωτερικών), τον Πιέρ Μεσμέρ (υπουργό εθνικής άμυνας), τον Ζορζ Γκορς (υπουργό πληροφοριών) και τον Αλέν Περιφίτ συνεδρίασαν στα Ηλύσια, όπου πάρθηκε η απόφαση για επίθεση της αστυνομίας. Τα C.R.S.(ειδικές δυνάμεις της αστυνομίας) επιτέθηκαν στους διαδηλωτές με δακρυγόνα και γκλομπς, ενώ οι τελευταίοι στην ύστατη προσπάθεια υπεράσπισης των οδοφραγμάτων, τους έβαλαν φωτιά. Η καταστολή και η βία από τη μεριά της αστυνομίας ήταν τόσο έντονη που έφθασε στο

σημείο να εισβάλει σε σπίτια που είχαν παραχωρήσει άσυλο στους διαδηλωτές και να τους συλλαμβάνει ξυλοκοπώντας τους. Η νύχτα εκείνη αποτελεί ένα από τα σημεία σταθμούς στην πλούσια επαναστατική ιστορία της Γαλλίας. Ακόμα και ιδωμένη μέσα σε έναν επαναστατικό μήνα ήταν κάτι το ξεχωριστό. Αποτέλεσε ένα πολιτικό γεγονός για τη γενιά που γεννήθηκε κατά κύριο λόγο μετά το 1940 και έναν εξαιρετικό κλονισμό μέσα στο κατά τα άλλα ήρεμο μέχρι τότε περιβάλλον του γκωλικού καθεστώτος (Πάτρικ Σίηλ- Μωρήν Μακόνβιλ,2005:61). Το τελευταίο οδόφραγμα έπεσε στις 5.30 το πρωί περίπου, ενώ ο επίσημος απολογισμός κάνει λόγο για 367 τραυματίες, εκ των οποίων οι 54 χρειάστηκε να παραμείνουν για νοσηλεία, 4 φοιτητές και 18 αστυνομικοί σε σοβαρή κατάσταση, 460 συλλήψεις, 188 κατεστραμμένα αυτοκίνητα, τα 60 καμένα.

Η επόμενη μέρα , 11 Μαΐου, ήταν η μέρα κατά την οποία επέστρεφε από το ταξίδι του ο πρωθυπουργός Ζορζ Πομπιντού. Η πρώτη πράξη που έκανε μόλις έφθασε ήταν να ανακοινώσει το άνοιγμα της Σορβόννης από τη Δευτέρα και ότι το Δικαστήριο θα αποφάσιζε για τις αιτήσεις απελευθέρωσης των φυλακισμένων φοιτητών. Με λίγα λόγια αυτό σήμαινε ότι η αστυνομία θα αποχωρούσε και οι φοιτητές θα απελευθερώνονταν. Με την επιστροφή του ο Πομπιντού έδωσε στη θέση της αδιαλλαξίας και της αυστηρότητας την κατανόηση. Στην πραγματικότητα βλέποντας ότι η κατάσταση κινδύνευε να ξεφύγει από τον έλεγχο της κυβέρνησης και να πάρει ανησυχητικές διαστάσεις σε ένα γενικευμένο πεδίο σύγκρουσης επεχείρησε να την εκτονώσει κάνοντας ένα βήμα πίσω και ικανοποιώντας τα αιτήματα των φοιτητών (Πάτρικ Σίηλ- Μωρήν Μακόνβιλ,2005:67).

Το πρωί της ίδιας μέρας, πιεσμένα από τη βάση τους καθώς πολλοί εργάτες είχαν πάρει μέρος στη διαδήλωση της προηγούμενης μέρας, τα δύο μεγαλύτερα συνδικάτα, η Γ.Σ.Ε και η Γ.Δ.Σ.Ε (Γενική Δημοκρατική Συνομοσπονδία Εργασίας), καθώς και η Ομοσπονδία Εθνικής Εκπαίδευσης εξήγγειλαν γενική απεργία για τη Δευτέρα 13 του μήνα. Ήταν η εξέλιξη που περίμεναν οι ηγέτες του φοιτητικού κινήματος, δηλαδή η ένωσή τους με την εργατική τάξη. Μία διαδήλωση που θα λάμβανε χώρα τη μέρα της 10ης επετείου του αλγερινού πραξικοπήματος που είχε δώσει την εξουσία στον ντε Γκωλ. Η πορεία που πραγματοποιήθηκε περιελάμβανε ένα μεγαλειώδη όγκο περίπου ενός εκατομμυρίου διαδηλωτών. Στην κεφαλή της βρίσκονταν οι ηγετικές μορφές του φοιτητικού κινήματος: Ζισμάρ, Σοβαζό και Κον-Μπεντίτ, παίρνοντας έτσι το προνόμιο από τους αρχηγούς των συνδικάτων Ζορζ Σεγκί της Γ.Σ.Ε και Ευγένιο Ντεκάμ της Γ.Δ.Σ.Ε. Πίσω, μακρύτερα ανακατεμένοι

στο πλήθος ακολουθούσαν οι πολιτικοί της αριστεράς: Φρανσουά Μιτεράν, Γκι Μολέ, Πιέρ Μαντές Φρανς, Βαλντέκ Ροσέ. Στην ουρά της πορείας βρισκόταν το Κομμουνιστικό Κόμμα, ενώ για ανησυχία των ηγετών του πολλοί εργάτες υποστηρικτές του φαινόταν να γοητεύονται από τα συνθήματα των φοιτητών. Με το πέρας της διαδήλωσης οι φοιτητές κατευθύνθηκαν προς την ανοιχτή πλέον Σορβόνη.

Ο Πομπιντού είχε κρατήσει την υπόσχεσή του: οι φυλακισμένοι φοιτητές ήταν ελεύθεροι, οι αστυνομικοί είχαν αποσυρθεί από το Καρτιέ Λατέν και οι πόρτες της Σορβόνης ήταν και πάλι ανοιχτές. Οι φοιτητές έφθασαν γρήγορα εκεί και την κατέλαβαν.

Εκείνη αποτέλεσε την πρώτη νύχτα του φοιτητικού Σοβιέτ, ενός φαινομένου αυθόρμητου κομμουνισμού στην καρδιά μιας βιομηχανικής χώρας της Δύσης που θα είχε διάρκεια 34 μέρες, μέχρι τις 16 Ιουνίου. Επηρεασμένοι από το παράδειγμα των φοιτητών οι εργάτες ξεκίνησαν και αυτοί καταλήψεις των χώρων δουλειάς τους, ξεκινώντας την Τρίτη από τα εργοστάσια αεροναυπηγικής της Νάντης, το κίνημα απλώθηκε σε όλη τη Γαλλία (Πάτρικ Σίηλ- Μωρήν Μακόνβιλ, 2005:69-70).

4.3 Καταλήψεις σε εργοστάσια και πανεπιστήμια

Το κύριο «οχυρό» των επαναστατημένων φοιτητών ήταν η Σορβόνη το διάστημα που ακολούθησε, εδώ όπως έλεγε και ένα από τα συνθήματα του Μάη *«απαγορεύεται το απαγορεύεται»*. Σχετικά με τη Σορβόνη, επρόκειτο για ένα κτήριο που είχε κατασκευαστεί για να χωράει 6.000 άτομα και τις μέρες εκείνες βρίσκονταν γύρω στις είκοσι με τριάντα χιλιάδες ανεβασμένοι ο ένας στους όμως του άλλου προκειμένου να παρακολουθούν τις ατελείωτες συζητήσεις. Η Σορβόνη αποτελούσε καθρέφτη του φοιτητικού κινήματος με τη διαύγεια, την τρέλα, τον υπολογισμό αλλά και τον αυθορμητισμό του. Λίγες ώρες μετά την κατάληψή του το Πανεπιστήμιο ήταν στολισμένο με κόκκινες και μαύρες σημαίες, συνθήματα στους τοίχους, καθώς και φωτογραφίες των Λένιν, Τρότσκι, Γκεβάρα, Κάστρο, Μάο, θύμιζε ένα παζάρι επαναστατικών ιδεών.

Κύριο μέλημα των φοιτητών ήταν να μετατρέψουν τη Σορβόνη σε ένα μέρος όπου η γνώση και η ελευθερία έκφρασης των ιδεών δε θα αποτελούσε προνόμιο λίγων αλλά δικαίωμα όλων, με ελεύθερη πρόσβαση στα αγαθά αυτά. Το κύριο

όργανο αποτελούσε η Γενική Συνέλευση η οποία λειτουργούσε με τις αξίες της άμεσης δημοκρατίας και είχε όλες τις εξουσίες. Μία από τις πρώτες ενέργειες της Γενικής Συνέλευσης ήταν να ανακηρύξουν τη Σορβόννη Αυτόνομο Λαϊκό Πανεπιστήμιο κάτι που σήμαινε ότι θα ήταν ανοιχτό προς την εργατική τάξη και την κοινωνία. Όλες οι αποφάσεις που παίρνονταν στη Σορβόννη υποβάλλονταν στην έγκριση της Γενικής Συνέλευσης. Κάθε βράδυ γινόταν εκεί η εκλογή μιας επιτροπής κατοχής από 15 μέλη που είχαν την εκτελεστική εξουσία. Η εντολή διαρκούσε 24 ώρες και έπρεπε τα μέλη της επιτροπής να δίνουν λόγο στους εκλογείς τους. Η επιτροπή κατοχής δημιούργησε μια σειρά από υπό- επιτροπές, οι οποίες ασχολούνταν με τις προμήθειες τροφίμων, τις σχέσεις με τον τύπο, την υπηρεσία τάξης, τους τόπους ύπνου, την ιατρική περίθαλψη και τα οικονομικά (Σίηλ-Μακόνβιλ, 2005:78-79).

Στο επίπεδο της πολιτικής και των ρευμάτων που εκπροσωπούνταν στην κατελιμμένη Σορβόννη υπήρχαν δύο κύριες τάσεις: από τη μία εκείνοι που έβλεπαν την κατάληψη αλλά και τις συνολικά τις κινητοποιήσεις ως ένα μέσω προκειμένου να διεκδικήσουν ένα καλύτερο Πανεπιστήμιο, με περισσότερες δημοκρατικές ελευθερίες, πιο ανοιχτό στην κοινωνία και από την άλλη εκείνοι που αντιμετώπιζαν την κατελιμμένη Σορβόννη ως εφαλτήριο για γενικευμένες καταλήψεις σε μια επαναστατική διαδικασία που στόχο θα είχε την ανατροπή της κυβέρνησης αλλά και του καπιταλισμού. Οι δύο αυτές απόψεις εκφράζονταν από τη μια πλευρά κυρίως από την Ε.Ε.Σ.Γ (Εθνική Ένωση Σπουδαστών Γαλλίας, ελεγχόμενη από το Ενωμένο Σοσιαλιστικό Κόμμα), ενώ στην άλλη πλευρά βασικό ρόλο έπαιζαν οι τροτσκιστές της J.C.R (Κομμουνιστική Επαναστατική Νεολαία) με ηγέτη τον Αλέν Κριβίν καθώς η ομάδα των «λυσσασμένων» στην οποία επικρατούσαν οι καταστασιακοί ή σιτουασιονιστές, όπως ο Ρενέ Ριεζέλ (Vienet, 1978:42).

Η Σορβόννη μπορεί να αποτέλεσε σημείο αναφοράς για το φοιτητικό κόσμο, ωστόσο δεν ήταν η μόνη κατελιμμένη σχολή. Σε πολλά Πανεπιστημιακά ιδρύματα τις μέρες εκείνες επεκράτησε παρόμοιο κλίμα. Το κίνημα έφτασε μέχρι τα υπέρτατης σοβαρότητας ιδρύματα, όπως το Κολέγιο της Γαλλίας και το Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας. Εισχώρησε μέχρι και στις παραδοσιακά συντηρητικές σχολές της Νομικής, Ιατρικής και των Πολιτικών Επιστημών. Ακόμη και οι φοιτητές Θεολογίας «αγωνίστηκαν» στα σεμινάρια τους, όπως και οι πολύ πειθαρχημένοι

φοιτητές της Πολυτεχνικής Σχολής. Παντού τα πνεύματα ανοίχτηκαν σε νέους ορίζοντες και τα διανοητικά εμπόδια υποχώρησαν στην ορμή μιας νέας θαυματουργής ενέργειας.

Ωστόσο αν οι καταλήψεις περιορίζονταν μόνο σε Πανεπιστημιακούς χώρους θα μιλούσαμε για κάτι πολύ διαφορετικό και σαφώς μικρότερης σημασίας απ' αυτό που συνέβη εκείνο το Μάη στη Γαλλία. Το απόγευμα της 14^{ης} Μαΐου οι εργάτες της Σύντ-Αβιασόν της Νάντης κατέλαβαν το εργοστάσιό τους και οχυρώθηκαν μέσα, αφού πρώτα έκλεισαν τον διευθυντή Ντυβοσέλ και μερικά διοικητικά στελέχη σε γραφεία που τους οξυγονοκόλλησαν τις πόρτες. Η κατάληψη της Σύντ-Αβιασόν θεωρήθηκε ως μια πράξη εξέχουσας σημασίας από τους πιο διορατικούς, καθώς αν και οι εργάτες άλλων εργοστασίων ακολουθούσαν το παράδειγμά τους, τότε θα μιλούσαμε για μια επαναστατική κατάσταση. Το πρωί της επομένης η Απεργιακή Επιτροπή του εργοστασίου έλαβε ένα τηλεγράφημα υποστήριξης από τους φοιτητές της Σορβόνης με τίτλο: *«στην κατελιμμένη Σύντ- Αβιασιόν από την κατελιμμένη Σορβόννη...»* (Vienet,1978:44). Τελικά το κίνημα των κατελιμμένων εργοστασίων απλώθηκε σχεδόν αστραπιαία σε όλη τη χώρα, αφού το ένα μετά το άλλο τα εργοστάσια περνούσαν κάτω από τον έλεγχο των εργατών. Ακολούθησαν τα εργοστάσια της Renault στο Κλεόν, το Φλεν, το Σαντουβίλ, το Μανς, το Μπιγιανκούρ κ.τ.λ.

Καθώς το κίνημα των καταλήψεων αγκάλιαζε όλο και μεγαλύτερο μέρος της εργατικής τάξης, παίρνοντας ταυτόχρονα ανησυχητικές διαστάσεις για την κυβέρνηση. Οι παραπάνω εξελίξεις δεν άφησαν ανεπηρέαστες σε καμία περίπτωση και τις ηγεσίες των δύο μεγαλύτερων συνδικάτων της Γ.Σ.Ε και της Γ.Δ.Σ.Ε. Οι τελευταίες είχαν πιαστεί απροετοίμαστες μπροστά στην έκταση των κινητοποιήσεων αλλά το πιο ανησυχητικό και επικίνδυνο για αυτές ήταν ο φόβος μείωσης της επιρροής τους στους εργάτες. Αναμφίβολα επρόκειτο για ένα κίνημα αυθόρμητο το οποίο είχε αρχικά επηρεαστεί από τις κινητοποιήσεις και τα μεγάλα οράματα των επαναστατών φοιτητών, ωστόσο όπως είδαμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο η δυσaréσκεια σε πολλές περιπτώσεις για τις εργασιακές συνθήκες καθώς και οι αντιφάσεις του τρόπου παραγωγής έσπρωχναν τους εργάτες σε μία επαναστατική διαδικασία. Υπολογίζοντας τα παραπάνω η Γ.Σ.Ε, ελεγχόμενη από το Κ.Κ.Γ αναγκάστηκε να υποστηρίξει το κίνημα των καταλήψεων φοβούμενη μη χάσει τη

σημαντική επιρροή που είχε στην εργατική τάξη, η οποία στην παρούσα φάση φαινόταν να κυριαρχείται από πιο ριζοσπαστικά και επαναστατικά αιτήματα σε σχέση με τα δικά της. Έτσι μπορεί να εξηγηθεί η μαζική παρουσία της στο εργοστάσιο της Renault στο Μπιγιανκούρ το βράδυ της Τετάρτης 15 Μαΐου.

Στα κύρια μελήματα της ΓΣΕ προκειμένου να μην αποδυναμωθεί στο εργατικό κίνημα ήταν να καταφέρει να απομονώσει τους φοιτητές από τους εργάτες. Ο λόγος που έδιναν τόσο βαρύτητα σε αυτό ήταν γιατί το φοιτητικό κίνημα κυριαρχούνταν από δυνάμεις που βρίσκονταν στα αριστερά τους, όπως η τροτσικιστική J.C.R και οι Μαρξιστές της Ένωσης Κομμουνιστών Νεολαίων Μαρξιστών-Λενινιστών. Σε περιπτώσεις που οι επαναστάτες φοιτητές προσπαθούσαν να μπουν στα εργοστάσια τα μέλη της ΓΣΕ έκαναν τα πάντα προκειμένου να τους εμποδίσουν, ενώ εκείνο που πρότειναν στους εξεγερμένους εργάτες ήταν οι οικονομικές διεκδικήσεις.

Το άλλο μεγάλο συνδικάτο, η Γ.Δ.Σ.Ε (Γαλλική Δημοκρατική Συνομοσπονδία Εργασίας) κράτησε διαφορετική στάση. Δεν έβλεπε στους φοιτητές ένα ανταγωνιστικό πολιτικό πόλο, ούτε τη διακατείχε ο σταλινικός δογματισμός του χαρακτήριζε τη Γ.Σ.Ε. Ήταν απ' την αρχή θετική απέναντι στο φοιτητικό κίνημα, όχι από επαναστατική διάθεση, ούτε πολιτική σύμπνοια με τα εξτρεμιστικά φοιτητικά αιτήματα, αλλά διότι αναγνώριζε στον αγώνα τους την ανάγκη για μια περισσότερο δημοκρατική κοινωνία. Χαρακτηριστικές είναι οι δηλώσεις του συνδικαλιστή της ΓΔΣΕ Αλμπέρ Ντεράζ: *«Δεν είναι από σύμπτωση ή από επιθυμία υπακοής σε μια φολκλορική παράδοση που μαύρες κηλίδες έσπασαν την ομοιομορφία του κόκκινου στις λαϊκές παρελάσεις. Εκεί πρέπει να δούμε το ζήτημα ενός ιδανικού ελευθερίας που θυμίζει σε μερικούς ηγέτες συνδικάτων ή κομμάτων ότι μια κοινωνία χωρίς δημοκρατία πραγματική μοιάζει με στρατόνα»* (Σίηλ-Μακόνβιλ, 2005:115).

4.4 Η Γενική Απεργία

Όπως είδαμε και προηγούμενα η επαναστατική δραστηριότητα επηρέασε όλο και περισσότερους εργασιακούς κλάδους, κάτι που στην πιο ακραία μορφή του εκφραζόταν με καταλήψεις εργασιακών χώρων. Εκείνο όμως που ακολούθησε τις υπόλοιπες μέρες του Μάη δε μπορούσαν να το προβλέψουν ούτε οι πιο αισιόδοξοι ηγέτες των φοιτητών όταν είχε ξεκινήσει η κρίση. Αυτό γιατί ένα κύμα διαμαρτυρίας

απλώθηκε αυθόρμητα σε όλη τη Γαλλία φθάνοντας στις 22 του Μάη να μιλάμε για περισσότερο από 9.000.000 απεργούς σε όλη τη χώρα. Σαφώς πρόκειται για τη μεγαλύτερη γενική απεργία που έχει γίνει ποτέ στη Γαλλία και η οποία ξεκίνησε αυθόρμητα, χωρίς να προκηρυχτεί από κάποιο συνδικάτο.

Όσον αφορά στα αίτια που προκάλεσαν το τεράστιο αυτό απεργιακό κύμα, σίγουρα δε μπορούσε μια τόσο μικρή μειοψηφία, όσο ήταν αυτή των διανοούμενων ηγετών των φοιτητών να ξεσηκώσει αποκλειστικά μόνη της όλο αυτό τον κόσμο αν δεν υπήρχαν και οι αιτίες τις οποίες προαναφέραμε. Ωστόσο η ύπαρξη σχέσεις ανάμεσα στα κατηλλημένα Πανεπιστήμια και εργοστάσια είναι προφανείς. Η φοιτητική εξέγερση εκτός του ότι έπαιξε το ρόλο του πυροδότη όσον αφορά στην αμφισβήτηση του καθεστώτος περιελάμβανε στο λεξιλόγιό της και είχε πάντα στόχο την ένωση με τους εργάτες. Από τις 3 του Μάη οι αρχηγοί των φοιτητών δε σταμάτησαν να καλούν τους εργάτες σε εξέγερση θέλοντας να ξυπνήσουν στο προλεταριάτο τις αγωνιστικές του παραδόσεις. Εκτός αυτού οι ηγέτες του φοιτητικού κινήματος στην πλειοψηφία τους είχαν αντιληφθεί ότι η όποια διεκδίκησή τους δε θα μπορούσε να καρποφορήσει αν δεν ενωνόταν με τους εργασιακούς χώρους και την εργατική τάξη. Σ' όλες τις Γαλλικές πόλεις, όπου συναντήθηκαν φοιτητές και εργάτες επικράτησε συναδέλφωση και κοινοί αγώνες στους δρόμους (Σίηλ-Μακόνβιλ, 2005:117).

Εκείνες τις μέρες της απεργίας επικρατούσε ένα εντελώς διαφορετικό κλίμα απ' ότι συνήθως στη Γαλλία. Ο ένας τομέας μετά τον άλλο έμπαινε σ' αυτή τη διαδικασία με αποτέλεσμα σε λίγες μέρες να υπάρχουν ελλείψεις σε τρόφιμα, καύσιμα και βασικά προϊόντα. Το απεργιακό κίνημα δεν άφησε κανένα κλάδο ασυγκίνητο, από τα μεγάλα Γαλλικά ξενοδοχεία, την τράπεζα της Γαλλίας μέχρι το υπουργείο οικονομικών και το νομισματοκόπο. Το ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι στην απεργία συμμετείχαν πέρα από τους παραδοσιακούς κλάδους, ανθρώπων που δουλεύουν με σχέση εξαρτημένης εργασίας (εργάτες, υπαλλήλους κτλ) και κλάδοι οι οποίοι ανήκουν στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, όπως γιατροί ή δικηγόροι. Η ορμή του Μάη δεν άφησε ασυγκίνητο κανένα επάγγελμα, ακόμη και οι ποδοσφαιριστές προχώρησαν σε απεργία, με αίτημα: «*Το ποδόσφαιρο στους ποδοσφαιριστές*», ενώ διάφοροι ιερείς στάθηκαν αλληλέγγυοι στο κίνημα με διάφορους τρόπους, όπως ο αβάζ Σαρλ- Γκυ ντε Κεριμέλ που στο κυριακάτικο

κήρυγμα του στην αστική εκκλησία του Αγίου Ιωάννη της Μάλτας στο Αιξ-αν-Προβάνς γιουχαρίστηκε επειδή υποστήριξε τους εξεγερμένους (Σίηλ-Μακόνβιλ, 2005:100).

Ένας από τους κλάδους που στάθηκε από την αρχή αλληλέγγυος με το κίνημα και επηρεάστηκε πολύ απ' αυτό ήταν εκείνος των καλλιτεχνών. Την 15^η του Μάη μια μερίδα φοιτητών εισέβαλε στο θέατρο Odeon που βρισκόταν πολύ κοντά στη Σορβόνη με σκοπό να το καταλάβουν. Οι φοιτητές έφθασαν στο τέλος μιας παράστασης και όταν ο διευθυντής του θεάτρου Ζαν-Λουί Μπαρό αντιλήφθηκε το λόγο της παρουσίας των φοιτητών πήρε το megάφωνο και τους ανακοίνωσε ότι το θέατρο ανήκε πλέον σε κείνους, ενώ αυτός δεν είχε κανένα ρόλο εκεί, παρά μόνο του απλού ηθοποιού (Ξενάκη, 2008:69). Από το σημείο αυτό και μέχρι τη λήξη της εξέγερσης το Odeon θα αποτελέσει σημείο αναφοράς για τους φοιτητές, στολισμένο με κόκκινες και μαύρες σημαίες, δίνοντας την ευκαιρία σε χιλιάδες κόσμου να συζητήσει και να διασκεδάσει με το θέαμα της εξέγερσης. Τη χρονιά εκείνη δεν πραγματοποιήθηκε το φεστιβάλ των Καννών μετά από απόφαση των ίδιων των δημιουργών, σε ένδειξη υποστήριξης στους εξεγερμένους.

Πέρα από τις όποιες διεκδικήσεις και τα όρια του κάθε επαγγέλματος, που έτσι κι αλλιώς είναι αδύνατο στα πλαίσια της παρούσας εργασίας να αναπτύξουμε ξεχωριστά, το σημαντικό είναι να δοθεί η εικόνα για το πώς ένιωθαν οι Γάλλοι τις ημέρες εκείνες. Ο τρόπος που βίωναν την τόσο διαφορετική γι' αυτούς κατάσταση εκείνων των ημερών του Μαΐου θα μπορούσε να έχει το γενικότερο τίτλο: Απελευθερωτικά. Αυτό γιατί όλο το επαναστατικό κλίμα είχε μεταβάλει την καθημερινότητά τους και τον τρόπο σκέψης τους σε σχέση με πριν. Οι εργάτες μην έχοντας δουλειά, περνούσαν το χρόνο τους παίζοντας με τα παιδιά τους στο προαύλιο των εργοστασίων. Αισθάνονταν σα να ζουν σε διακοπές, απενοχοποιημένοι απ' τις έγνοιες της καθημερινής ζωής, συζητώντας όλοι με όλους για τα πάντα. Λόγο της έλλειψης καυσίμων δεν υπήρχαν μέσα μεταφοράς και έτσι πολλοί ξαναβρήκαν τη χαρά του περιπάτου, χωρίς πολλές φορές να υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος προορισμός ούτε και πίεση. Παρ' όλη την έλλειψη αγαθών από τα ράφια των καταστημάτων το συναίσθημα που επικρατούσε ήταν εκείνη της λύτρωσης και της ανακούφισης σαν την ανακοίνωση της εκεχειρίας σε ένα πόλεμο (Vienet, 1978:67).

4.5 Οι κινήσεις της κυβέρνησης για τον τερματισμό της κρίσης και ο ρόλος των συνδικάτων

Ο ντε- Γκωλ επέστρεψε από το ταξίδι του στη Ρουμανία στις 19 του μήνα και βρήκε μια Γαλλία σε πλήρη παράλυση. Τις πέντε μέρες που είχε απουσιάσει η γενική απεργία είχε εξαπλωθεί πέρα από κάθε προσμονή και συνέχιζε να κερδίζει και άλλους τομείς. Η χώρα βρισκόταν χωρίς εναέριες και σιδηροδρομικές συγκοινωνίες ενώ ούτε τα ταχυδρομεία λειτουργούσαν. Δεν υπήρχαν μεταφορικά μέσα και οι τράπεζες είχαν έλλειψη ρευστότητας. Ο ντε- Γκωλ είχε αποφασίσει να πάρει την κατάσταση στα χέρια του. Ο πρώτος υπουργός που συνάντησε την επόμενη μέρα της επιστροφής του ήταν ο υπουργός Στρατιωτικών Πιέρ Μεσμέρ. Παρ' ότι ο Στρατηγός είχε αποφασίσει να πάρει δραστικά μέτρα με την επιστροφή του, τελικά πείστηκε από τον Πομπιντού πως η σιωπή ήταν η καλύτερη δυνατή πολιτική. Αποφάσισε στο Γαλλικό λαό την Κυριακή 24 Μαΐου, μία εβδομάδα μετά την επιστροφή του. Η φράση που διέρρευσε από τα Ιλίσια πεδία και έγινε αντικείμενο χλευασμού από τους φοιτητές της σχολής «Καλών Τεχνών» ήταν: «*Μεταρρύθμιση ναι, όχι Μασκαράτα*», με τη λέξη μασκαράτα να καταδεικνύει τους πολιτικούς αντιπάλους του Στρατηγού (Ξενάκη, 2008:74)

Το κύριο αίτημα της αντιπολίτευσης ήταν η πτώση της κυβέρνησης. Η πιθανή κυβέρνηση που θα μπορούσε να διαδεχθεί την κυβέρνηση Πομπιντού ήταν μια συμμαχία ανάμεσα στους Σοσιαλιστές και του Μιτεράν και το Κ.Κ.Γ με γραμματέα το Βαλντέκ Ροσέ. Εκείνο που ανακούφιζε την κυβέρνηση ήταν το χάσμα που έβλεπε να χωρίζει τα δύο κόμματα. Έτσι Πομπιντού και Ντε- Γκωλ αποφάσισαν να κινηθούν σε δύο άξονες στο διάγγελμα της Παρασκευής. Ο ένας θα αναφερόταν στην παραλυσία της χώρας και θα πρότεινε ένα διακανονισμό με τα συνδικάτα, με οφέλη προς την εργατική τάξη, ανάλογα με αυτά του 1936 και τις συμφωνίες του Ματινιόν (Σίηλ-Μακόνβιλ, 2005:122). Ο δεύτερος θα αφορούσε εκείνο που φαινόταν ως βασικό αίτημα της απεργίας και δεν ήταν άλλο από τη λέξη «συμμετοχή». Ο Ντε- Γκωλ σκόπευε να χρησιμοποιήσει πολύ τον όρο αυτό, κάνοντας υπαινιγμούς για τη διανομή του κέρδους, τη διαχείριση και τη σκληρότητα των αλαζονικών αφεντικών απέναντι στους υπαλλήλους. Το σημαντικό πλεονέκτημα του όρου αυτού, ήταν ότι μπορεί να λέει κάτι στον καθένα. Τα σχέδια αυτά είχαν καταστρωθεί από την Τετάρτη 22 Μαΐου, όταν η κυβέρνηση ζήτησε και πήρε ψήφο εμπιστοσύνης. Την ίδια μέρα ο Ντανιέλ Κον-Μπεντίτ που είχε φύγει από τη χώρα κάποιες μέρες πριν

θεωρήθηκε «ανεπιθύμητος». Με την ανακοίνωση της είδησης χιλιάδες φοιτητές συγκεντρώθηκαν στο Καρτιέ Λατέν με σύνθημα: «είμαστε όλοι Γερμανοεβραίοι» και συγκρούστηκαν με την αστυνομία (Ξενάκη,2008:80).

Στο διάγγελμα της Παρασκευής ο Ντε-Γκωλ απογοήτευσε και φάνηκε πιο κουρασμένος από ποτέ. Το σχέδιό του για συμμετοχή αναφέρθηκε μόνο με γενικότητες, όπως: «να προσαρμόσουμε την οικονομία μας στις εθνικές ανάγκες» (Σίηλ-Μακόνβιλ, 2005:131). Επίσης πρότεινε τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος στις 16 Ιουνίου μέσω του οποίου θα ζητούσε την εντολή για ανανέωση. Η Γαλλική κοινωνία έχοντας ως μίνιμουμ αίτημα την αλλαγή της κυβέρνησης, απογοητεύτηκε στην προοπτική του δημοψηφίσματος, που φαινόταν σχεδόν απίθανο να πάρει θετική ψήφο. Η εικόνα που έδωσε ο Στρατηγός ήταν ότι δεν είχε αντιληφθεί την κύρια ανάγκη της κοινωνίας για αλλαγή και συζήτηση πάνω σε όλα τα θέματα. Μέσα από το διάγγελμά του φάνηκε να παραμένει πιστός στο συντηρητισμό και την ακαμψία που τον χαρακτήριζε όλο το προηγούμενο διάστημα της διακυβέρνησής του. Φαινόταν τώρα πιο καθαρά από ποτέ, ακόμη και στους πιο ένθερμους υποστηρικτές του πως δε μπορούσε να διαχειριστεί την κατάσταση μιας κοινωνίας που είχε αλλάξει δραματικά.

Με το τέλος του διαγγέλματος φοιτητές και εργάτες συγκεντρώθηκαν στη Λυών και κινήθηκαν προς το Οτέλ ντε Βίλλ αρχίζοντας αψιμαχίες με την αστυνομία. Όσο περνούσε η ώρα μαζευόταν όλο και περισσότερος κόσμος με τις συγκρούσεις να παίρνουν πιο άγρια μορφή ακόμη και από τη νύχτα των οδοφραγμάτων 10-11 Μάη. Ένα απόσπασμα από φοιτητές κινήθηκε προς το χρηματιστήριο βάζοντάς του φωτιά. Άλλες ομάδες έφθασαν στο Καρτιέ Λατέν ανάβοντας φωτιές, υψώνοντας οδοφράγματα και βομβαρδίζοντας τους αστυνομικούς με ότι έβρισκαν. Ένα αστυνομικό τμήμα και ένα σινεμά δέχθηκαν επίθεση, ενώ πολλά αυτοκίνητα καταστράφηκαν. Το πιο ποιοτικά σημαντικό της νύχτας εκείνης αλλά και της πορείας της εξέγερσης μέχρι τώρα ήταν ο χαρακτήρας των αιτημάτων των εργατών. Εκείνο που κυριαρχούσε πλέον ήταν το αίτημα για εργατική εξουσία. Τα αιτήματα της Γ.Σ.Ε για αυξήσεις στους μισθούς δεν τους κάλυπταν πλέον. Όλο αυτό το διάστημα οι φοιτητές είχαν καταφέρει να εξοικειώσουν την εργατική τάξη με την εξωκοινοβουλευτική-επαναστατική δράση προωθώντας τις επιθυμίες της πολύ πιο πέρα από μεμονωμένες κατακτήσεις και φθάνοντας μέχρι τη διεκδίκηση μιας άλλης

κοινωνίας. Το τέλος της βραδιάς είχε ως απολογισμό τους πρώτους νεκρούς από τότε που ξέσπασε η εξέγερση. Ήταν ένας αστυνομικός 52 χρονών και ένας 26χρονος φοιτητής. Ακόμη 800 άτομα οδηγήθηκαν στις φυλακές και 1500 ήταν οι τραυματίες (Ξενάκη,2008:85).

Η επόμενη μέρα, το Σάββατο 25 Μαΐου ήταν η εναρκτήρια των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στα συνδικάτα, την κυβέρνηση και τους εργοδότες. Οι συναντήσεις έγιναν στο Μέγαρο Σατλέ, έδρα του υπουργείου κοινωνικών υποθέσεων της οδού Γκρενέλ. Οι διαπραγματεύσεις διήρκησαν 25 ώρες και τελείωσαν το πρωί της Δευτέρας, όταν ο Πομπιντού ανακοίνωσε τα αποτελέσματα από το ραδιόφωνο. Με την έναρξη των διαπραγματεύσεων ο Πομπιντού κάλεσε ξεχωριστά το κάθε συνδικάτο να του ανακοινώσει τα αιτήματά του. Η έκπληξη της Γ.Σ.Ε, συνδικάτου που όπως έχουμε αναφέρει ελεγχόταν από το Κ.Κ.Γ, ήταν μεγάλη όταν ο πρωθυπουργός δέχθηκε χωρίς αντίρρηση το αίτημά της για αύξηση του κατώτατου ημερομισθίου σε τρία φράγκα την ώρα, δηλαδή κατά 35%. Τα ελάχιστα αγροτικά ημερομίσθια αυξήθηκαν κατά 56%. Μερικές πωλήτριες που έπαιρναν λιγότερο από το κατώτερο ημερομίσθιο είχαν 72% αύξηση. Οι απαιτήσεις της Γ.Δ.Σ.Ε είχαν ως επιπλέον αίτημα πέραν της αύξησης των μισθών, την πλατύτερη αναγνώριση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων, κάτι που έκανε πιο δύσκολη την επίτευξη συμφωνίας.

Για τις παραπάνω πλευρές είχε γίνει κατανοητό πως η μεταξύ τους συμφωνία αποτελούσε μονόδρομο και κοινό συμφέρον και για τους δύο. Από τη μία ο Πομπιντού αντιλαμβανόταν πως το πολιτικό του μέλλον και οι όποιες ελπίδες για τερματισμό της κρίσης εξαρτιόνταν από το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων. Από την άλλη οι ηγέτες των συνδικάτων επεδίωκαν μέσα από τις υλικές παραχωρήσεις να κλείσουν το δρόμο στην άκρα αριστερά που πίεζε για στόχους πολύ πιο σημαντικούς. Αν δεν κατάφερναν να έλθουν σε συμφωνία γνώριζαν και οι δύο ότι από το κλίμα βίας που επικρατούσε μέχρι εκείνη τη στιγμή θα πέρναγαν σε μία επαναστατική κατάσταση με απρόβλεπτες συνέπειες για όλους (Σίηλ-Μακόνβιλ, 2005:135).

Τελικά η συμφωνία επετεύχθη, με σημαντικές παραχωρήσεις σχετικά με τα ημερομίσθια, την εβδομαδιαία εργασία, τα συντάξιμα όρια ηλικίας, τα οικογενειακά επιδόματα, τα επιδόματα γηρατειών, τα συνδικαλιστικά δικαιώματα, ενώ ο μισός χρόνος της απεργίας θα πληρωνόταν. Ήταν η πιο σημαντική επιτυχία της εργατικής τάξης μετά το 2^ο παγκόσμιο πόλεμο.

Τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων ανακοινώθηκαν μέσω του ραδιοφώνου το πρωί της Δευτέρας και με τους βασικούς πρωταγωνιστές (Πομπιντού, Σεγκύ και Ντεκάμ) να χαμογελούν πιστεύοντας ότι η κρίση είχε επιτέλους τελειώσει. Η διάψευσή τους ήρθε πολύ γρήγορα όταν οργισμένοι αντιπρόσωποι των συνδικάτων τηλεφωνούσαν απ' όλη τη χώρα για να τους ανακοινώσουν τη δυσарέσκειά τους. Το ίδιο συνέβη και στο εργοστάσιο της Renault στο Μπιγιανκούρ, όπου οι απεργοί εργάτες αποδοκίμασαν τους συνδικαλιστές ηγέτες ,μόλις τους ανακοίνωσαν τα αποτελέσματα. Η μάζα απέρριπτε τις συμφωνίες και κατηγορούσε τους ηγέτες για προδοσία και συμμαχία με την κυβέρνηση και τους εργοδότες. Οι απεργοί απέρριπταν τις παραχωρήσεις και ζητούσαν Λαϊκή Κυβέρνηση. Φαινόταν ότι η κρίση που είχε ξεσπάσει από κάποιους εξτρεμιστές φοιτητές είχε απλωθεί σε όλη τη χώρα, μετατρέποντας τους μέχρι πρότινος φιλήσυχους πολίτες σε ανθρώπους που απαιτούσαν ένα διαφορετικό κόσμο (Σίηλ-Μακόνβιλ, 2005:148).

Το απόγευμα της ίδιας μέρας ο Ζακ Σωβαζό, αντιπρόεδρος της Ε.Ε.Σ.Γ αποφάσισε μια συγκέντρωση στο στάδιο Σαρλετύ. Αντίθετα από κάθε προσδοκία ο λαός ανταποκρίθηκε εντυπωσιακά, με 35.000 ανθρώπους να παραβρίσκονται το λιγότερο. Ήταν η επιστροφή των φοιτητών στο προσκήνιο, μετά από ένα διάστημα απουσίας, όπου των κύριο λόγο είχαν πάρει οι μεγάλοι. Στο Σαρλετύ έδωσαν το παρόν πολλές χιλιάδες νέοι εργάτες, απογοητευμένοι από την πολιτική της Γ.Σ.Ε οι οποίοι είχαν ως αίτημα την παραίτηση του Σεγκύ. Ήταν ένα κομβικό γεγονός της εξέγερσης, καθώς βρέθηκαν για μια φορά ακόμη μαζί εργάτες και φοιτητές. Ωστόσο από μια άλλη άποψη το κίνημα του Μάη ήταν εκεί ακριβώς που έδειξε τη μεγαλύτερη αδυναμία του. Έχοντας προχωρήσει πολύ μακριά την επαναστατική διαδικασία, απ' ότι περίμενε στην αρχή και ο πιο αισιόδοξος ανάμεσα στους διανοούμενους φοιτητές βρέθηκαν σε ένα σημείο όπου η κατάληψη της εξουσίας βρισκόταν πιο κοντά από ποτέ. Εκεί ακριβώς είναι που παρουσιάστηκαν οι αδυναμίες του κινήματος, καθώς φάνηκε διαιρεμένο μέσα στις πολλές τάσεις του και χωρίς μια ξεκάθαρη πολιτική διάδοχη κατάσταση του Γκωλικού καθεστώτος. Ακόμη και μετά τα τόσα γεγονότα που είχαν προηγηθεί και την αλλαγή στη συνείδηση εκατομμυρίων ανθρώπων οι δύο πιο ισχυροί πόλοι όσον αφορά στη διάδοχη κατάσταση φάνταζαν οι Σοσιαλιστές και το Κομμουνιστικό Κόμμα.

Από τη συγκέντρωση στο στάδιο Σαρλετύ και για τις μέρες που ακολούθησαν μέχρι τις 30 Μαΐου, το διάστημα δηλαδή που το καθεστώς έζησε τις χειρότερες στιγμές του, οι πολικές ζυμώσεις σχετικά με τη διάδοχη κατάσταση βρέθηκαν στην κορυφή της επικαιρότητας. Εκείνος που φάνηκε να ισχυροποιεί πολύ τη θέση του ήταν ο Πιέρ Μαντές- Φρανς, άνθρωπος κύρους της Γαλλικής αριστεράς και θεωρητικά μέλος του Ενωμένου Σοσιαλιστικού Κόμματος. Ο τελευταίος φάνηκε να αποτελεί την πιο πιθανή διάδοχη κατάσταση, τις μέρες εκείνες που ο Γκωλισμός φαινόταν να αποτελεί παρελθόν. Αυτό γιατί η συμμαχία ανάμεσα στο Κ.Κ.Γ και το Μιτεράν φάνταζε αδύνατη, ενώ ο τελευταίος σε συνέντευξή του πρότεινε τη δημιουργία μιας προσωρινής κυβέρνησης με τον ίδιο και το Μαντές- Φρανς στην ηγεσία.

Το πρωί της Τετάρτης 29 του μήνα ο Ντε Γκωλ αναχώρησε μαζί με τη σύζυγό του με άγνωστο στην αρχή προορισμό. Η αναχώρησή του δημιούργησε την εντύπωση της παραίτησης από την κατάσταση και κλόνισε την πίστη των οπαδών του για μερικές ώρες. Τελικά κατευθύνθηκε προς τη βάση του Γαλλικού στρατού στο Μπάντεν- Μπάντεν όπου βρίσκονταν το αρχηγείο των 70.000 Γάλλων στρατιωτικών που έμεναν στη Δυτική Γερμανία. Εκεί συναντήθηκε με το στρατηγό Μασσύ, διοικητή των Γαλλικών δυνάμεων στη Γερμανία και το στρατηγό Μπωββαλλέ. Το ακριβές θέμα της συζήτησής τους δεν έγινε ποτέ γνωστό, ωστόσο είναι σχεδόν προφανές ότι το κύριο ζήτημα που απασχολούσε το Ντε Γκωλ ήταν η δυνατότητα του στρατού για επέμβαση αν αυτό χρειαζόταν. Η απάντηση που πήρε ήταν ότι μπορούσε όποτε το επιθυμούσε να υπολογίζει στη δύναμη του στρατού σε περίπτωση κομμουνιστικής εξέγερσης. Το ίδιο απόγευμα ο Στρατηγός επέστρεψε στο Παρίσι, όπου ο Μαντές- Φρανς είχε κερδίσει ακόμη περισσότερο έδαφος και φαινόταν ο αδιαμφισβήτητος διάδοχος, αφού πλέον είχε την υποστήριξη όλου του Σοσιαλδημοκρατικού χώρου.

Ο Ντε- Γκωλ κλήθηκε να παίξει το τελευταίο χαρτί του την επόμενη μέρα, Πέμπτη 30 Μαΐου, όπου θα απευθυνόταν μέσω διαγγέλματος στο Γαλλικό λαό. Είχε αποφασίσει να χρησιμοποιήσει τον αντικομμουνισμό ως όπλο για τη διατήρηση της εξουσίας του. Αυτό γιατί μέσα από τις ζυμώσεις της γαλλικής αριστεράς το τελευταίο διάστημα το Κ.Κ.Γ είχε αναγκαστεί, μην πετυχαίνοντας συμφωνία με το Μιτεράν και βλέποντας την εργατική του βάση να στρέφεται εναντίων του να προβάλλει το αίτημα

της Λαϊκής Εξουσίας. Για μια σημαντική μερίδα των Γάλλων ο κομμουνισμός αποτελούσε ακόμα φόβητρο. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο Ντε Γκωλ κατάφερε να παγιδεύσει το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα, στρέφοντας πολύ κόσμο εναντίων του με την κατηγορία της υποκίνησης ένοπλης εξέγερσης, κάτι που όπως δείχνουν τα μέχρι τώρα γεγονότα ήταν το τελευταίο που ήθελε (Σίηλ-Μακόνβιλ, 2005:160).

Την επομένη στο διάγγελμά του ο Στρατηγός ανακοίνωσε πως δεν σκόπευε να παραιτηθεί. Ανακοίνωσε επίσης τη διάλυση της εθνοσυνέλευσης και την προκήρυξη εκλογών αντί του δημοψηφίσματος, για τις 23 του Ιούνι. Επιτέθηκε σφοδρά στους κομμουνιστές, κατηγορώντας τους ότι προσπαθούν να επιβάλλουν μια κομμουνιστική δικτατορία, την οποία οι πολίτες πρέπει να αποτρέψουν. Με το λόγο του ο Ντε Γκωλ κατάφερε να ενεργοποιήσει τα συντηρητικά αντανakλαστικά μιας ήδη φοβισμένης μάζας, χρησιμοποιώντας το πολύ ισχυρό όπλο του που ήταν ο λόγος. Το απόγευμα της ίδιας μέρας 1.000.000 υποστηρικτές του καθεστώτος απάντησαν στο κάλεσμα για διαδήλωση στήριξης στο Γκωλισμό. Ανάμεσά τους βρίσκονταν πολλοί εθνικιστές, άτομα του κεντρώου χώρου, υποστηρικτές της συντηρητικής παράταξης οι οποίοι είχαν τρομοκρατηθεί από τα γεγονότα των προηγούμενων ημερών και τώρα βρήκαν την ευκαιρία να απαντήσουν (Ξενάκη, 2008:97).

Ο Ντε Γκωλ κατάφερε να διακρίνει τις αδυναμίες των αντιπάλων του και να στηριχθεί πάνω σ' αυτές προκειμένου να βγει νικητής, όταν όλα φάνταζαν χαμένα. Η «επίσημη» αριστερά δεν αντιλήφτηκε τους ελιγμούς του και τελικά βγήκε ηττημένη, αφού από το διάγγελμά του και έπειτα η κατάσταση γύρισε μονόπλευρα υπέρ του καθεστώτος. Στην πραγματικότητα και το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα και οι Σοσιαλιστές είχαν παγιδευτεί σε μια κατάσταση που φάνταζε ξένη προς αυτούς και ξεπερνούσε τα όρια της πολιτικής τους, όταν το ζήτημα της επανάστασης βρέθηκε στην ημερήσια διάταξη. Ο Ντε Γκωλ κατάφερε όμως να τους ενοχοποιήσει, το μεν Κ.Κ.Γ για προτροπή σε επανάσταση και τους δε Σοσιαλιστές για αντισυνταγματική δράση, πράγμα που ούτε οι μεν ούτε οι δε επεδίωκαν. Από το σημείο εκείνο και έπειτα η αριστερά έδειχνε να αναδιπλώνεται και βρέθηκε απολογούμενη για την όλη κατάσταση. Σταδιακά τα διάφορα εργοστάσια που είχαν κρατήσει την απεργία τόσες μέρες άρχισαν να ξαναλειτουργούν, είτε με απόφαση των ίδιων των εργατών, είτε με τη βίαιη παρέμβαση της αστυνομίας, όπως στα εργοστάσια της Ρενώ και της Πεζώ. Στις δύο προηγούμενες περιπτώσεις δόθηκαν και οι τελευταίες σκληρές μάχες μεταξύ

αστυνομικών και εργατών με αποτέλεσμα 3 νεκρούς, ένα μαθητή και δύο εργάτες. Το τελευταίο εργοστάσιο του οποίου οι εργάτες έπιασαν ξανά δουλειά ήταν εκείνο της Ρενώ, στις 18 Ιουνίου. Είχε προηγηθεί η απαγόρευση των διαδηλώσεων μέχρι την ημέρα των εκλογών στις 23 Ιουνίου, ενώ στις 12 του ίδιου μήνα η κυβέρνηση προχώρησε και στην απαγόρευση 10 οργανώσεων της αριστεράς, ανάμεσα στις οποίες και το κίνημα 22 Μάρτη (Σίηλ-Μακόνβιλ, 2005:167-169).

Κατ' αυτό τον τρόπο το κίνημα του Μάη ηττήθηκε και ο Ντε Γκωλ αναδείχθηκε σε μεγάλο νικητή στις εκλογές του Ιούνι. Κατάφερε μάλιστα να αυξήσει την κοινοβουλευτική δύναμή του ενώ η αριστερά έχασε τους μισούς και πλέον βουλευτές της. Όσο για τις καταλήψεις των Πανεπιστημίων, η κατάληψη της Σορβόννης, σύμβολο του αγώνα των φοιτητών έληξε στις 16 Ιουνίου, ενώ εκείνη του Odeon έληξε στις 14 του ίδιου μήνα (Ξενάκη,2008: 105).

5. Τι ήταν τελικά ο Μάης

Το θέμα του παρόντος κεφαλαίου έχει απασχολήσει μια πληθώρα διανοουμένων και πολιτικών στην προσπάθειά τους να αναλύσουν τα γεγονότα της χρονιάς εκείνης και να εξάγουν συμπεράσματα, όχι μόνο στα στενά όρια της Γαλλικής επικράτειας, αλλά σε παγκόσμιο επίπεδο. Αναφερόμαστε στον παγκόσμιο χαρακτήρα των γεγονότων της περιόδου εκείνης, καθώς παρ' ότι στόχος της παρούσας εργασίας είναι να δώσει μια όσο το δυνατόν πιο πλήρη εικόνα της εξέγερσης του Μάη του 68' στη Γαλλία, δε μπορεί να παραλείψει τα όσα πολύ σημαντικά συνέβησαν σε παγκόσμιο επίπεδο εκείνη την εποχή.

Κατ' αυτόν τον τρόπο κοινή συνισταμένη πολλών στοχαστών αποτελεί η οπτική του Μάη υπό ένα διεθνές πρίσμα. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 κυριαρχεί ένα κύμα αμφισβήτησης ανά την υφήλιο. Καταλυτικοί φορείς αυτού του αμφισβητησιακού κινήματος, αποτελούν οι *«διακεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες»* σύμφωνα με την ορολογία του Πουλαντζά, των φοιτητών και σημαντικής μερίδας των άλλων διανοουμένων. Δηλαδή, κοινωνικά σύνολα διαταξικής προέλευσης, τα οποία κάτω από ιδιαίτερες ιδεολογικό-πολιτικές συνθήκες καθίστανται ικανά να μετεξελίσσονται σε κοινωνικές δυνάμεις επίδρασης, με *«κατάλληλα αποτελέσματα»* στην πολιτική σφαίρα, ανάλογα του κάθε φορά *«ειδικού βάρους τους»*. Ακριβώς δε αυτό το βασικό διακριτικό τους χαρακτηριστικό, η *«υπερπροσδιοριστική τους σχέση με την ιδεολογικό-πολιτική σφαίρα»* τα καθιστά ικανά, δύναμει, να αποκτούν πολιτική ενότητα και συνοχή, ιδιαιτερότητα στον τρόπο και τις αξίες της ζωής, κοινές ευαισθησίες και εμφάνιση, παρά τις συγκεκριμένες και διαφορετικές ταξικές αναφορές καταγωγής των μελών τους. Αποτέλεσμα αυτών των διεργασιών ήταν μια σειρά αντιφατικών, ετερόκλητων και άλλες φορές συγκρουόμενων μεταξύ τους γεγονότων όπως: οι ανταποικιακές εξεγέρσεις, ο πόλεμος στην Αλγερία, η κουβανέζικη επανάσταση, ο πόλεμος στο Βιετνάμ, το κίνημα ειρήνης, η βίαιη καταστολή της ουγγρικής προσπάθειας ενός άλλου δρόμου προς τη σοσιαλιστική οικοδόμηση. Ποιο θα μπορούσε όμως να αποτελέσει το νήμα που συνδέει όλα τα παραπάνω, σε μια περίοδο που χαρακτηρίζεται από σχετικά οικονομική σταθερότητα, χωρίς τις μεγάλες κρίσεις και τους πολέμους του παρελθόντος και έχοντας διανύσει περίπου 20 μεταπολεμικά χρόνια. Ο καταλυτικής συνειδησιακής διαδικασίας πόλεμος στο Βιετνάμ, η αμερικανικής στήριξης επιβολή της πρώτης μεταπολεμικής

στρατιωτικής δικτατορίας στην Ευρώπη, εκείνη των ελλήνων συνταγματαρχών, η άνοιξη της Πράγας και η βίαιη καταστολή της από τα σοβιετικά Τανκς, το Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου και η δολοφονική απόπειρα εναντίον του Ρούντι Ντούτσκε, το Ιταλικό Φθινόπωρο, οι Μπήτλς, το κίνημα των Χίπις, της σεξουαλικής απελευθέρωσης, η πολιτιστική επανάσταση στην Κίνα, το επαναστατικό όραμα και η πράξη ζωής και θανάτου του Τσε Γκεβάρα, η δολοφονία του Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ, οι Μαύροι Πάνθηρες, το πείραμα Αλιέντε στη Χιλή, η μορφή του Χο Τσι Μινχ, των μαύρων αμερικανών ολυμπιονικών με τις ορθωμένες γροθιές στους Ολυμπιακούς του Μεξικού, η έξαρση του αυθόρμητου αποτέλεσαν γεγονότα πολύ σημαντικής πολιτικής αξίας.

Η βία των εξουσιαστικών μηχανισμών προσλαμβάνεται από τους ευαίσθητους δέκτες των φοιτητών, ως απαξίωση κάθε έννοιας νομιμότητας, πολιτικής ηθικής και αξιακής λειτουργίας της κυρίαρχης τάξης. Τα κείμενα του Μαρκούζε για τον "μονοδιάστατο άνθρωπο", η επανανακάλυψη του φροϋδομαρξισμού του Βίλχεμ Ράιχ του 1930, της θεωρίας του αυθόρμητου της Ρόζας Λούξεμπουργκ του 1910. Οι θέσεις και δράση σημαντικών φιλοσόφων όπως οι Λακάν και Σαρτρ αποτελούν πηγή έμπνευσης. Είναι χαρακτηριστικό και πολύ ενδιαφέρον για την εποχή εκείνη η επαφή και διαντίδραση ανάμεσα στις επιστήμες και την άμεση πολιτική πάλη με στόχο μια άλλη κοινωνία ισότητας και ελευθερίας. Το γεγονός πως ο Ζακ Λακάν υποστήριξε την εξέγερση παίρνοντας σαφή θέση υπέρ των εξεγερμένων, ενώ ταυτόχρονα πολλοί από τους τελευταίους πριν ακόμα προβεί στην ενέργεια αυτή ήταν υποστηρικτές του, επηρεάζονταν και μελετούσαν κείμενά του είναι χαρακτηριστικό του κλίματος αναζήτησης και πνευματικής ανησυχίας της εποχής. Αντίστοιχα και σε μεγαλύτερο βαθμό ο Ζαν Πωλ Σαρτρ στρατευμένος σε όλη του τη ζωή με την αριστερά και τα απελευθερωτικά της οράματα και βραβευμένος συγγραφέας πήρε μέρος στην εξέγερση από την αρχή μέχρι το τέλος της.

Σε μια εποχή όπου πολλές από τις παλιές δομές δέχονται κριτική και αμφισβητούνται **τα πάντα παρουσιάζονται να είναι δυνατά**. Οι παλιές ιεραρχικές πυραμιδοειδείς συλλογικότητες, ο αλλοτριωτικός χαρακτήρας της παραγωγικής διαδικασίας που έχει μετατρέψει τη συγκεκριμένη εργασία σε άμορφη και απρόσωπη δουλειά οφείλουν να καταστραφούν.

Ένας συγκρουσιακός κύκλος, με παγκόσμιες διαστάσεις, με καινοφανή και σε μεγάλο βαθμό "ουτοπικά", τότε αλλά και τώρα. Αναπτύσσονται μορφές συλλογικής δράσης με αξιακά περιεχόμενα ανθρωπιστικών ευαισθησιών. Η ανάγκη ύπαρξης ελεύθερου χρόνου, υπέρβασης των ψυχοκαταναγκαστικών καταναλωτικών μοντέλων ζωής μέσα από μια γενικευμένη ελευθεριακή αντί-κουλτούρα αυτοπροσδιορισμού, συλλογικής και ατομικής "συνειδητής ζωής" που ονειρεύονταν ο Καρλ Μαρξ, δημιουργούν νέα πολυφωνικά πεδία συγκρούσεων στα οποία η λέξη αλλοτρίωση κυριαρχεί καθόλου τυχαία (Ρήγος, 2008).

Αναφορικά με το διεθνή χαρακτήρα του Μάη του 68 στη Γαλλία και παγκόσμια ο Σάββας Μιχαήλ απαντώντας κριτικά στον Αλέν Μπαντιού κάνει λόγο για ένα διεθνές 1905, αντάξιο δηλαδή της επανάστασης που ξεκίνησε στις 9 Ιανουαρίου του 1905, με τη λεγόμενη «Ματωμένη Κυριακή» και τη σφαγή τουλάχιστον 200 διαδηλωτών από τις δυνάμεις του Τσάρου και έληξε στις 19 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους με την ήττα των επαναστατημένων εργατών⁸. Εξετάζοντας τα γεγονότα του 1968 υπό το πρίσμα της θεωρίας της Διαρκούς Επανάστασης (Τρότσκι, 1982) και της συλλογικής επαναστατικής εμπειρίας των μαζών, προβαίνει στον παραπάνω παραλληλισμό λαμβάνοντας υπ' όψιν τις ιδιαιτερότητες κάθε εποχής αναφορικά με την κίνηση του κεφαλαίου και της παγκόσμιας οικονομίας. Τα παραπάνω γεγονότα σε παγκόσμια κλίμακα παρουσιάζονται ως ένα επαναστατικό σχολείο των μαζών, παρόμοιο με εκείνο της Ρώσικης επανάστασης του 1905 η οποία αποτέλεσε πηγή σημαντικών μαθημάτων και πρόδρομο της Οκτωβριανής επανάστασης του 1917. Το 1968 ανοίγει ένα νέο κύκλο επαναστάσεων και αποτελεί πηγή έμπνευσης για το μέλλον, ιδιαίτερα στην περίοδο όπου η συμφωνία του Μπρέτον Γούντς σχετικά με την αναλογία χρυσού-δολαρίου που είχε επιτευχθεί με το πέρας του β' παγκοσμίου πολέμου κατέρρευσε ανοίγοντας ένα νέο δρόμο στην κίνηση του κεφαλαίου, αυτόν της χρηματοπιστωτικής αναπαραγωγής. Σύμφωνα με το συγγραφέα δεν είναι δυνατό να δούμε αποσπασματικά τα γεγονότα αλλά πάντα σε μια διάρκεια, λαμβάνοντας υπ' όψη τις ανισομέρειες των εθνικών οικονομιών μέσα στο όλο, της παγκόσμιας οικονομίας (Μιχαήλ, 2008).

⁸ Αλέν Τρότσκι (1926), "Όμιλία για τα 20 χρόνια από την επανάσταση του 1905", Πηγή: <http://www.xekinima.org/arthra/view/article/i-rosiki-epanastasi-toy-1905brena-keimeno-toy-l-trotski/>, Τελευταία επίσκεψη 20/1/2013.

Ο Μάης έφερε στο προσκήνιο και ανέδειξε ζητήματα που αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για τους σύγχρονους αγώνες και τα κοινωνικά κινήματα. Ζητήματα που αναφέρονται με οποιονδήποτε τρόπο στη φαντασία, την ουτοπία, τη σύνδεση ή την αντίστιξη της λαϊκής συμμετοχής και της πολιτικής ανυπακοής σε κεντρικές έννοιες-στερεότυπα της κυρίαρχης ιδεολογίας, όπως η εξουσία, ο πολιτικός ρεαλισμός ή η κοινωνική ιεραρχία. Ήταν προφανής, αλλά και εύστοχη, η προσπάθεια να αποδομηθούν αυτές οι κεντρικές έννοιες, οι οποίες αναφέρονταν όλες στην εξουσία. Να αναδειχθούν οι πολυεπίπεδες και εγκάρσιες εξουσίες του άνδρα, του πατέρα, της οικογένειας, του καθηγητή, του διανοούμενου, του επιφανούς δημοσιογράφου: εξουσίες που βρίσκονταν δίπλα μας, αλλά ήταν πολύ λίγο αναγνωρίσιμες μέχρι τότε μπροστά στην εξουσία του εργοδότη και των παραδοσιακών κατασταλτικών μηχανισμών του κράτους. Ο Μάης ανέδειξε για πρώτη φορά τόσο πολυδιάστατα αυτές τις εξουσίες, γι' αυτό θεωρείται ως πρωτοπόρος, πέραν όλων των άλλων, των νέων κοινωνικών κινήματων που άνθησαν τις επόμενες δεκαετίες: του οικολογικού, του φεμινιστικού, του αντιπυρηνικού, της υπεράσπισης των δικαιωμάτων των φυλακισμένων και περιθωριοποιημένων, του δικαιώματος στην ερωτική επιλογή, των δράσεων εναντίον του καταναλωτισμού και της εμπορευματοποίησης.

Τα κινήματα των χίπις και του πολιτικού ροκ, οι γιγαντιαίες συναυλίες όπως αυτή του Γούντστοκ (Αύγουστος 1969) πριν και μετά το μεγάλο '68, οι καταλήψεις σπιτιών και η κοινοβιακή συγκατοίκηση στις μητροπόλεις αποτέλεσαν σταθμούς στη νεολαιίστικη χειραφέτηση και στο αίτημα για σεξουαλική απελευθέρωση, ενώ ο κινηματογράφος και το θέατρο εμπλουτίστηκαν με ανατρεπτικές παρεμβάσεις-τομές στην εξέλιξή τους.

Στο ιδεολογικό, πολιτισμικό, ηθικό και αξιακό πεδίο αναδείχθηκαν ριζοσπαστικές απόψεις που δεν ασκούσαν απλώς κριτική στο κατεστημένο, αλλά αποδομούσαν βασικές λογικές και στερεότυπα των μέχρι τότε κυρίαρχων απόψεων, που εμφανίζονταν ως θέσφατα. Γι' αυτό και εκείνη η εξέγερση κρίνεται πολύ σημαντική ιστορικά ως προς την πολιτισμική-ηθική και αξιακή συμβολή της για την ανατροπή κοινωνικών "ταμπού" και τη μακροπρόθεσμη ανανέωση σε κρίσιμα πεδία της κοινωνικής διάρθρωσης: την εκπαίδευση, τις ανθρώπινες και διαπροσωπικές σχέσεις, τις προσεγγίσεις στην τέχνη, την αισθητική στην καθημερινότητα και στην πολιτική, την αντιμετώπιση των ψυχικά πασχόντων, την αμφισβήτηση της δομής της

οικογενειακής ιεραρχίας και του κυρίαρχου ανδροκρατικού πλαισίου. Αυτό το στοιχείο, άλλωστε, δηλαδή τη δυνατότητα να αναμετρηθεί η φαντασία στους δρόμους και στις ιδέες με την εξουσία, με τους στυλοβάτες και τα παράγωγά της, ανησυχούν μέχρι σήμερα, σαράντα χρόνια μετά, τις εκάστοτε κυβερνήσεις των δυτικών χωρών. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Ν. Σαρκοζί επανειλημμένα εκφράζει την επιθυμία του "να τελειώνουμε", δηλαδή να πεθάνει το πνεύμα του Μάη -- ίσως γιατί καταλαβαίνει ότι το πνεύμα αυτό έχει μεταδώσει, σε μεγάλο βαθμό, την έμπνευση για μελλοντικές επαναστάσεις.

Τα συνθήματα που συμπυκνώνουν την εξέγερση του Μάη, όπως "Η φαντασία στην εξουσία", "Είμαστε ρεαλιστές, διεκδικούμε το αδύνατο", εκφράζουν ακριβώς το ουτοπικό στοιχείο που κάθε εξέγερση εμπεριέχει το οποίο, εν τέλει, κινητοποιεί τον κόσμο και τον κάνει ικανό να ρισκάρει, να αναμετρίεται με τον κίνδυνο της υπέρτατης θυσίας, της ζωής του. Χωρίς αυτό το στοιχείο, δεν υπήρξαν ιστορικά ποτέ ούτε μαζικές λαϊκές εξεγέρσεις ούτε ατομικά παραδείγματα εναντίωσης και αντίστασης στις κυρίαρχες εξουσίες και τις ηγεμονεύουσες απόψεις (Βούτσης,2008).

Το εξεγερσιακό κλίμα της περιόδου εκείνης έχει το πολύ ενδιαφέρον στοιχείο: ζει και να αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύνολο αντιφάσεων. Ο Μάης του 1968 δεν αποτέλεσε ένα συγκροτημένο και οργανωμένο πολιτικό κίνημα με ενιαίους και προκαθορισμένους στόχους. Είναι μια έκρηξη οργής αλλά και μια γιορτή. Μια ρήξη στις συνειδήσεις των ανθρώπων, μια άρνηση και μια κατάφαση.

Η άρνηση, έχει πολλούς στόχους: τον εθνάρχη Ντε Γκωλ, τη γαλλική Δεξιά, τον καπιταλισμό, τον ιμπεριαλισμό, την ανθρώπινη εκμετάλλευση, την καταναλωτική κοινωνία, αλλά και τους αποστεωμένους κομματικούς μηχανισμούς, την τεχνοκρατία, τη γραφειοκρατία κ.λπ. Η κατάφαση έχει ποιητικότερες συντεταγμένες: τον έρωτα, την ηδονή, το όνειρο, την ουτοπία, την πραγματοποίηση του ανέφικτου. Διόλου παράξενο, λοιπόν, που ο Τσε Γκεβάρα, ο Μαρξ και ο Φρόιντ συνυπάρχουν εδώ, εξίσου σεβαστοί και παρόντες.

Ωστόσο, αν η πολιτική διάσταση του γαλλικού Μάη επιδεικνύει τη σημασία του χώρου, η πολιτισμική του διάσταση περιέχει ως αναγκαία αναφορά την Ιστορία. Ως

κίνημα Γάλλων φοιτητών, ο Μάης του 1968 φανερώνει ταυτόχρονα και τη γαλλική του παιδεία. Απόδειξη, ο γραπτός του λόγος: ένα πλήθος μηνυμάτων όπου η πολιτική συνθηματολογία συνδυάζεται με το χιούμορ, με την υπερρεαλιστική αίσθηση και γνώση, ακόμα και με την ποιητική δημιουργία.

Άλλοτε πάλι η πραγματικότητα περικλείει ως αναγκαίο συμπλήρωμά της και μια ορισμένη θεατρικότητα. Η διαμαρτυρία χρειάζεται να μεγιστοποιηθεί: να γίνει σύγκρουση, ανατροπή, επανάσταση. Με άλλα λόγια, να επιτευχθεί το κατάλληλο πέρασμα από την κυριολεξία στη μεταφορά. Έτσι, για παράδειγμα, ενώ τα οδοφράγματα είναι στην ουσία τους αναποτελεσματικά ως αμυντικά μέσα στο μοντέρνο Παρίσι του 1968, διαθέτουν ωστόσο ένα τεράστιο πλεονέκτημα: ότι κινητοποιούν το συλλογικό φαντασιακό, παραπέμποντας στο επαναστατημένο Παρίσι του 1848, του Ενζολορά και των Αθλίων, ακόμη και στην Κομμούνα του 1871.

Κι εδώ ίσως θα πρέπει να αναζητήσουμε τους λόγους που εξηγούν, σε μεγάλο βαθμό, την παγκόσμια απήχηση του γαλλικού Μάη: στο γεγονός ότι, παρά την αποτυχία της, η φοιτητική εξέγερση του 1968, νικήτρια στο συμβολικό πεδίο, έφυγε αφήνοντας πίσω της, σαν ανοιχτούς λογαριασμούς μέσα στον χρόνο, κάποια αιτήματα και ερωτήματα που είναι δύσκολο να παραγραφούν (Μουλλάς, 2008).

Παρόμοια με την παραπάνω άποψη αναφορικά με το πολιτισμικό και συμβολικό στοιχείο του Μάη πολλοί στοχαστές και κοινωνιολόγοι εκφράζουν την άποψη 4 δεκαετίες και πλέον μετά ότι η εξέγερση πέτυχε το σκοπό της που δεν ήταν άλλος από την πολιτισμική μετατροπή και τον εκσυγχρονισμό της Γαλλικής κοινωνίας και σε καμία περίπτωση η επανάσταση. Ανάμεσα στους παραπάνω βρίσκονται και κάποιοι από τους πρωταγωνιστές του Μάη, όπως ο Ντανιέλ Κον-Μπεντίτ και ο καθηγητής κοινωνιολογίας Αλέν Τουρέν. Σύμφωνα με τον τελευταίο, ο οποίος ήταν καθηγητής στο πανεπιστήμιο της Ναντέρ όταν ξέσπασε η εξέγερση, ο Μάης δε μπορεί να ειπωθεί ούτε ως κίνημα με μόνο πολιτισμικές διεκδικήσεις ούτε και ως καθαρά επαναστατικό κίνημα, παρά μόνο ως σύνθεση των δύο (Τουρέν, 2008). Αυτό γιατί αποτελούσε από τη μία σύνθεση πολύ ετερόκλητων πολιτικά δυνάμεων με διαφορετική στόχευση η κάθε μία, μη βάζοντας ξεκάθαρα και μη μπορώντας στην πραγματικότητα να καταλάβουν την εξουσία. Από την άλλη η επαναστατική ρητορεία ήταν εκείνη που γοήτευσε τόσο κόσμο και έκανε πραγματικότητα τους 10.000.000 απεργούς, σε συνδυασμό με την ανάγκη που

εκφραζόταν με κάθε τρόπο για ελευθερία και εκσυγχρονισμό της Γαλλικής κοινωνίας.

Σύμφωνα με την άποψη ενός άλλου στοχαστή σύγχρονου του Μάη του 68', του Κορνήλιου Καστοριάδη ο Μάης εντάσσεται στα πλαίσια της θεωρίας του περί «*Δημιουργικότητας της κοινωνίας*». Η παραπάνω άποψη αφορά στο ότι οι μεγάλες κοινωνικές μεταβολές και τα κοινωνικά κινήματα (σημείο σταθμό των οποίων αποτέλεσε και ο Μάης) αποτελούν προϊόν της αυθόρμητης δράσης των μαζών. Ο Μάης παρότι απέτυχε ως προς το στόχο του, εντούτοις αποτέλεσε έκφραση και καρπό μιας νεολαίας πρωτίστως αλλά και μιας κοινωνίας γενικότερα η οποία συγκλονιζόταν από βαθιές μεταβολές μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο. Η νεολαία του Μάη έχοντας χάσει την εμπιστοσύνη και το δέος απέναντι στους μεγαλύτερους είχε ανάγκη να εκφράσει τις δικές της επιθυμίες παίρνοντας την τύχη στα χέρια της. Το ξέσπασμά της ήταν αυθόρμητο και δεν είχε προβλεφθεί από καμία πολιτική ή επιστημονική ηγεσία. Παρόμοια ο Μάης Σύμφωνα με τον Καστοριάδη αποτέλεσε σημαντικό γεγονός και για άλλα ζητήματα όπως αυτό της καταπίεσης των γυναικών. Πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα θεωρεί βασικό στοιχείο του αυθόρμητου ξεσπάσματος το ζήτημα της γυναικείας καταπίεσης με τον τρόπο που εκφράστηκε και την ιστορική σημασία που είχε κατά τη διάρκεια της εξέγερσης. Τεκμηριώνοντας τη θεωρία του περί του αυθόρμητου παρουσιάζει το Μάη προσδίδοντάς του την ιστορικότητα που του αναλογεί ως ένα από τα πιο σημαντικά απελευθερωτικά κινήματα της σύγχρονης ιστορίας. Καταπιεσμένα κοινωνικά σύνολα όπως οι γυναίκες, οι νέοι και οι εργάτες οι οποίοι δεν είχαν ανάγκη σύμφωνα με τον Καστοριάδη καμία ηγεσία πολιτική ή πνευματική προκειμένου να τραβήξουν το δρόμο τους προς τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους, δίνοντας ταυτόχρονα ιστορική σημασία στις πράξεις τους. (Καστοριάδης, 1984:31-34).

Η αρχική μορφή μέσω της οποίας εκφράστηκε, πήρε σάρκα και οστά η εξέγερση του Μάη δεν ήταν άλλη από το αυθόρμητο ξέσπασμα λίγων φοιτητών. Εκείνο στο οποίο μετεξελίχθηκε μέσα σε λίγες μέρες μέσω μιας σειράς γεγονότων όπως τα παραθέσαμε παραπάνω, ήταν ένα ευρύ κίνημα που στην κορύφωσή του έφθασε να παραλύσει το Γαλλικό κράτος και το Ντε Γκωλ ένα βήμα από την απώλεια της εξουσίας.

Κατά την άποψή μας θα ήταν αδύνατο τα επαναστατικά οράματα μιας μικρής μειοψηφίας διανοουμένων να συγκινήσουν ένα τόσο πλατύ κοινωνικό σύνολο, με πυρήνα του την εργατική τάξη χωρίς την ύπαρξη των αδιαμεσολάβητων αντιφάσεων που χαρακτηρίζουν κάθε καπιταλιστική κοινωνία. Στην περίπτωση της Γαλλίας της εποχής εκείνης η οικονομική κατάσταση δε δικαιολογούσε (φαινομενικά τουλάχιστον) το ξέσπασμα οργής απέναντι στην κυβέρνηση που περιγράψαμε και ούτε είχε προβλεφθεί από κανέναν.

Ο Μάης αποτέλεσε κορύφωση ενός αμφισβητησιακού κινήματος παγκοσμίως διαστάσεων, από το Βιετνάμ ως τη Χιλή, τις Η.Π.Α και την Τσεχοσλοβακία, δημιουργώντας μία σχέση ανατροφοδότησης ανάμεσα στη Γαλλία και τον υπόλοιπο κόσμο. Οι Γάλλοι φοιτητές και το κίνημα με τις πολλές διαφορετικές μορφές και εκφάνσεις του που αναπτύχθηκε ήταν επηρεασμένο απ' όσα συνέβαιναν στο διεθνές ορίζοντα, αντίστοιχα η εξέγερση του Μαΐου στη Γαλλία άσκησε επιρροή, αποτέλεσε και αποτελεί πηγή έμπνευσης για τους κοινωνικούς αγώνες και κινήματα.

Τα ζητήματα που έβαλε στο προσκήνιο ο Μάης είναι πολλά και μπορούν να ειπωθούν από διαφορετικές σκοπιές. Προβαίνοντας σε μια αφαίρεση θα μπορούσαμε να τα χωρίσουμε σε δύο κατηγορίες εκείνο της άμεσης άσκησης πολιτικής εξουσίας και εκείνο που αφορά στην πολιτισμική διάσταση του θέματος, χωρίς να σημαίνει ότι είναι απύουσα η αλληλοδιαπλοκή και αλληλοδιείσδυση του ενός στο άλλο. Στο πεδίο της πολιτικής με γυμνό μάτι θα μπορούσαμε να πούμε ότι το κίνημα του Μάη απέτυχε ως προς την επίτευξη των στόχων που είχε θέσει, οι οποίοι έφθαναν από την ανατροπή της κυβέρνησης Ντε Γκωλ μέχρι την παγκόσμια σοσιαλιστική επανάσταση, ανάλογα με τις επιδιώξεις και την πολιτική κατεύθυνση κάθε μιας από τις δυνάμεις που αποτελούσαν το κίνημα του διαμορφώθηκε. Τίποτα όμως από τα παραπάνω δε συνέβη και η κυβέρνηση στις εκλογές που ακολούθησαν βγήκε πιο ενισχυμένη σε σχέση με πριν. Η πολιτική σημασία όμως του Μάη και το στίγμα που άφησε δε μπορούν να ειπωθούν και να εξαντληθούν μέσα σε λίγα χρόνια ιστορίας. Καθόλου τυχαίο δεν είναι ότι και σήμερα αποτελεί πηγή έμπνευσης και σημείο αναφοράς. Εξάλλου η ανθρώπινη ιστορία είναι γεμάτη από εξεγέρσεις και επαναστάσεις.

Στον τομέα του πολιτισμού επίσης η παρακαταθήκη που μας έχει αφήσει είναι σημαντική καθώς έβαλε στο προσκήνιο μια σειρά ζητημάτων τα οποία απασχολούσαν τις δυτικές κοινωνίες αλλά δεν είχαν τεθεί με τόσο εκκωφαντικό

τρόπο, όπως τα ζητήματα της καταπίεσης των γυναικών, των ομοφυλοφίλων, των μεταναστών, των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων και γενικά ζητήματα που αφορούν στην ισότητα και την παροχή ίσων ευκαιριών από την κοινωνία. Θα λέγαμε ότι βοήθησε στην καλλιέργεια ενός κλίματος ευαισθητοποίησης απέναντι στους κοινωνικά ασθενέστερους. Εκτός των παραπάνω ο Μάης θεωρείται «υπεύθυνος» για μια σειρά κοινωνικών φαινομένων της ύστερης νεωτερικότητας όπως το οικολογικό, το αντιπαγκοσμιοποιητικό και το αντιπολεμικό κίνημα.

6. Επίλογος-Συμπεράσματα

Μέσα από την παρουσίαση και το σχολιασμό των γεγονότων της εξέγερσης του Μάη του 68' στη Γαλλία προσπαθήσαμε να περιγράψουμε και να πραγματευθούμε το χαρακτήρα των όσων συνέβησαν εκείνες τις μέρες αλλά και τη σχέση που έχουν με το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού όπως αυτό διαμορφώθηκε στην εποχή της νεοτερικότητας και έπειτα.

Όπως είδαμε υπάρχει μια πληθώρα απόψεων αλλά και μεγάλο ενδιαφέρον πάνω στο Μάη του 68 τέσσερις δεκαετίες μετά. Σε φιλοσοφικό-θεωρητικό επίπεδο ο χρόνος που έχουμε διανύσει από τότε ίσως δεν επαρκεί προκειμένου να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα πάνω στο χαρακτήρα και τη σημασία των όσων συνέβησαν. Όπως διαφαίνεται και σε όλη την πορεία της παρούσας εργασίας οι διαφορετικές απόψεις που εκφράζονται σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με την πολιτική τοποθέτηση του καθενός, καθώς και με την πορεία αυτής στο χρόνο. Θα μπορούσαμε εδώ να διακρίνουμε ένα δίπολο αναφορικά με τις απόψεις που εκφράζονται, ανάμεσα σε κείνους που θεωρούν ότι η εξέγερση πέτυχε το σκοπό της που δεν ήταν άλλος από κάποιες πολιτισμικές αλλαγές στη Γαλλική κοινωνία και σε εκείνους που θεωρούν πως η εξέγερση είναι αποτυχημένη εφόσον δεν άλλαξε χέρια η εξουσία και το προηγούμενο καθεστώς βγήκε ακόμη πιο ενισχυμένο.

Πάντως απ' όποια σκοπιά και αν εξετάσει κανείς τα γεγονότα κοινή συνισταμένη είναι ότι ο Μάης αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα που έχουν λάβει χώρα στην Ευρωπαϊκή ήπειρο από το β' παγκόσμιο πόλεμο και ύστερα. Τους λόγους τους αναλύσαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο και βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση που το ιστορικό προτσές της εποχής και τα διακυβεύματά της. Ένα από αυτά είναι και το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού, το οποίο αποτέλεσε αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης από τη δεκαετία που εξετάζουμε και ύστερα για τον ευρωπαϊκό χώρο, ενώ η κουβέντα γύρω από αυτόν παίρνει και διαφορετική μορφή ανάλογα με τις εκάστοτε οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες.

Όσον αφορά στη συνάφεια ανάμεσα στη θεωρητική ενασχόληση με το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού με το Μάη του 68' η μεταξύ τους σχέση δε μπορεί να αποκλειστεί ούτε όμως και να οδηγήσει σε κανενός είδους ντετερμινισμό όπως το ότι βρίσκεται σε άμεση εξάρτηση. Είναι βέβαιο πως κοινωνικά ζητήματα όπως εκείνα

που κινητοποιήσαν εκατομμύρια κόσμου στη Γαλλία του 68' και αποτελούν πηγή διαμαρτυρίας και εξέγερσης βρίσκονται σε συνάφεια με το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού. Ωστόσο δεν επαρκούν μόνο αυτά προκειμένου να συμβεί κάτι τόσο σημαντικό. Τις αιτίες και τις κοινωνικές συνθήκες των οποίων η μεταξύ τους διαπλοκή οδήγησε σε κάτι τέτοιο ήταν που προσπαθήσαμε να προσεγγίσουμε με την παρούσα εργασία.

Με βάση τα στοιχεία που έχουμε παραθέσει θα μπορούσαμε να καταλήξουμε αναφορικά με τη συνάφεια του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού και της εξέγερσης, πως ζητήματα που σχετίζονται με τον κοινωνικό αποκλεισμό είχαν τη σημασία τους κατά της διάρκεια της εξέγερσης χωρίς όμως να αποτελούν το μοναδικό τροφοδότη της. Η απαρχή της εξέγερσης περιείχε κυρίως φοιτητικά αιτήματα παρότι το μυαλό και οι πράξεις των ηγετών του φοιτητικού κινήματος σε πολλές περιπτώσεις ξέφευγαν πολύ από τα στενά όρια και τις διεκδικήσεις μιας μερίδας φοιτητών. Τα σοσιαλιστικά οράματα μιας δίκαιης κοινωνίας, απαλλαγμένης από τις καπιταλιστικές σχέσεις κοινωνικής αναπαραγωγής όπως αυτά καθορίστηκαν κατά τη διάρκεια των γεγονότων του Μάη αλλά και έπειτα, σαφώς εμπεριέχουν και το ζήτημα των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων. Ένα κίνημα όπως αυτό του Μάη, με κοινωνικό-απελευθερωτικό χαρακτήρα με τις όποιες αντιφάσεις του φυσικά, έχει ως στόχο του την εξάλειψη των κοινωνικών διακρίσεων και ανισοτήτων. Θα μπορούσαμε να καταλήξουμε κλείνοντας, πως ο Μάης τροφοδοτήθηκε από το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ τροφοδότησε μετέπειτα σε σημαντικό βαθμό τη συζήτηση πάνω στο κοινωνικό αυτό φαινόμενο φέρνοντας στο προσκήνιο νέες πλευρές του και αποτελώντας σύμβολο εξάλειψης κάθε κοινωνικής ανισότητας και αποκλεισμού.

7. Βιβλιογραφία

1. Atkinson A.B. (2002), “Social inclusion and the European Union”, *Journal of Common Market Studies*, vol. 40, pp. 625-643.
2. Alain Badiou, «L’outrepassement politique du philosophème de la communauté», στο Georges Leyenberger, Jean-Lacques Forté (επιμ.), *Politique et modernité*, Osiris, Παρίσι 1992, σ. 63.
3. Barry B. (1998), “*Social exclusion, social isolation and the distribution of income*”, CASEpaper 12, London: CASE, London School of Economics.
4. Burchardt T., Le Grand J. and Piachaud D. (1999), “Social exclusion in Britain 1991-1995”, *Social Policy and Administration*, vol. 33(3), pp. 227-244.
5. Dormois Jean-Pierre (2004), *The French economy in the twentieth century* , Cambridge: Cambridge University Press.
6. Gorz A. , (1968), “*Μεταρρύθμιση και επανάσταση*”, The socialist Register.
7. Levitas R. (1998), “*The inclusive society? Social exclusion and new labour*”, London: Macmillan
8. Lynch Frances M.B (1997), *France and the international economy, from Vichy to the Treaty of Rome*, New York:. Routledge.
9. Miotti Luis and Sachwald Federique (2004), *Growth in France: 1950-2030, The innovation challenge*, Paris: Ifri
10. Olivier Giraud, Michele Tallard, Catherine Vincent (2006) Tradition Syndicales, Dynamiques d’Institutionnalisation et Democratie Industrielle en France et en Allemagne Apres Les Crises de 68/69.
11. Philip L. and Shucksmith M. (2003), “Conceptualising social exclusion in rural Britain”, *European Planning Studies II*, 4, pp. 461-480.
12. Renaud d’Enfert et Pierre Kahn, *Le Temps des réformes. Disciplines scolaires et politiques éducatives sous la Cinquième République. Les années 1960*, presses universitaires de Grenoble.
13. State Paul F. (2011), *A brief history of France*, New York: Facts on File.
14. Vienet Rene (1978), *Αυσσασμένοι και Σιτουασιονιστές μέσα στο κίνημα των καταλήψεων*, Αθήνα: Διεθνής Βιβλιοθήκη.

15. Βούτσης Νίκος (2008), “Το μεγάλο 68, Η φαντασία αν όχι στην εξουσία, στο προσκήνιο”
16. Καστοριάδης Κορνήλιος (1984), “*Το επαναστατικό πρόβλημα σήμερα*, Αθήνα: Ύψιλον/Βιβλία
17. Κον- Μπεντίτ (2001), *Μάης 1968. Το μήνυμα των οδοφραγμάτων*, Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος.
18. Λέον Τρότσκι (1982), *Η Διαρκής Επανάσταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλλαγή.
19. Μιχαήλ Σάββας (2009) “Μια κριτική απάντηση του Σάββα Μιχαήλ στο Μπαντιού”, από: http://komepan.blogspot.gr/2009/12/blog-post_5432.html, τελευταία επίσκεψη 22/3/2013
20. Μουλλάς Παναγιώτης (2008) “ Μάης 1968, ένας μήνας με 40 χρόνια ζωής”.
21. Μπουρντιέ Πιέρ και Ζαν Κλωντ Πασερόν (1964), ‘ Σοβαρά παιχνίδια και το παιχνίδι της Σοβαρότητας, Μαθητευόμενοι και Μαθητευόμενοι Μάγοι’ , στο Φραγκουδάκη Άννα (1985), *Η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
22. Ξενάκη Κίττυ (2008), *Μάης 68. Ο μήνας που έμεινε στην ιστορία*, Αθήνα: Τα νέα, ειδική έκδοση.
23. Ρήγος Άλκης (2008), “;Ένας άλλος τρόπος να βλέπουμε τον κόσμο”.
24. Σεραφετινίδου Μελίνα (2003), *Εισαγωγή στην πολιτική κοινωνιολογία*, Αθήνα: Gutenberg.
25. Σίηλ Π. - Μακ Κόνβιλ Μ. - Φρανκ Π. - Μαντέλ Ε. - Μπενσαϊντ Ντ. - Κριβίν Α., *Μάης68, Εργατική Πάλη*, Αθήνα 2005.
26. Τουρέν Αλέν (2008), “Ο Μάης μας διαφεύγει ακόμα”.
27. Φραγκουδάκη Άννα (1985), *Η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Βοηθητικές πηγές

- Παπάνης Ε., Γιαβρίμης Π. και Ρουμελιώτου Μ. (2007), “*Κοινωνικός Αποκλεισμός*”, text at: http://epapanis.blogspot.com/2007/09/blog-post_8436.html, τελευταία επίσκεψη 22/3/2013.
- <http://www.marxist.com/french-revolution-may-1968-greek.htm>, τελευταία επίσκεψη 22/3/2013
- <http://www.universités-territoires.fr>, sommaire n°85 - mars/avril 2012.
- <http://www.xekinima.org/arthra/view/article/i-rosiki-epanastasi-toy-1905brena-keimeno-toy-l-trotsky/>,

Φωτογραφία εξώφυλλου: Goksin Sipahioğlu.

